

Revisjonsrapport for 2019 om

etterlevelse av Stortingets forutsetninger for
gebyrfinansiering av offentlige tjenester, jf. R-112

Mottaker:

Finansdepartementet (FIN)
Justis- og beredskapsdepartementet (JD)
Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD)
Samferdselsdepartementet (SD)
Nærings- og fiskeridepartementet (NFD)

Revisjonen er en del av Riksrevisjonens kontroll av disposisjoner i henhold til *lov om Riksrevisjonen § 9 første ledd og instruks om Riksrevisjonens virksomhet § 3b*. Revisjonen er gjennomført i samsvar med ISSAI 400/4000, internasjonale prinsipper og standarder for etterlevelsesrevisjon.

Innhold

1	Sammendrag	4
2	Innledning	6
3	Revisjonens mål og problemstillinger	8
4	Metoder	8
5	Revisjonskriterier.....	10
6	Funn	14
6.1	Fastsettelse av gebyr etter R-112.....	14
6.2	Evaluering	21
6.3	Presentasjon i statsregnskapet.....	22
7	Hovedkonklusjon	25
8	Konklusjon per departement	27
8.1	Konklusjon for Finansdepartementet.....	27
8.2	Konklusjon for Kommunal- og moderniseringsdepartementet	29
8.3	Konklusjon for Nærings- og fiskeridepartementet	31
8.4	Konklusjon for Samferdselsdepartementet.....	33
8.5	Konklusjon for Justis- og beredskapsdepartementet.....	35
	Vedlegg 1: Kostnadsgrunnlaget	37
	Vedlegg 2: Samsvar mellom gebyrsats og kostnad	38
	Vedlegg 3: Oppdatert kostnadsgrunnlag	40
	Vedlegg 4: Justering av gebyr til kostnad for tjenesten.....	40
	Vedlegg 5: Informasjon til brukerne	42
	Vedlegg 6: Evaluering	42
	Vedlegg 7: Oversikt over 36 virksomheter.....	45
	Vedlegg 8: Oversikt gebyrsatser i aktuelle lover og forskrifter	46

1 Sammendrag

Statlig tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse finansieres normalt ved bevilgninger over statsbudsjettet. Stortinget vedtar skatter og avgifter på statsbudsjettets inntektsside ved årlige plenarvedtak i henhold til Grunnloven § 75 bokstav a. Enkelte statlige tjenester er i tillegg helt eller delvis finansiert ved at brukeren betaler et gebyr for å motta tjenesten.

Finansdepartementet har ansvar for å samordne arbeidet med statsbudsjettet, og gir retningslinjer for utarbeidelse av forslag til statsbudsjett. I tillegg har Finansdepartementet ansvar for samordning av økonomistyringen i staten.

I rundskriv R-112 har Finansdepartementet gitt nærmere bestemmelser om gebyrfinansiering. Rundskrivet bygger på en forutsetning om at brukeren ikke betaler for noe annet eller mer enn det tjenesten koster. Etter bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 skal inntektene som budsjetteres, være basert på realistiske anslag og i tråd med Stortingets forutsetninger for inntektene. I statsbudsjettet bør inntekter fra tjenester som er gebyrbelagt og omfattet av R-112, derfor ikke være høyere enn tilhørende utgifter for å produsere og levere de gebyrbelagte tjenestene.

Finansdepartementet koordinerer arbeidet med statsbudsjettet og har ansvar for å utrede forslag fra regjeringen til Stortinget, inkludert skatte- og avgiftsopplegget. Inntekter fra statlige gebyrordninger som foreslås nedjustert, blir inkludert i behandlingen av skatter og avgifter i statsbudsjettet. Dersom brukerne betaler et gebyr som er høyere enn det tjenesten koster, og dette ikke omtales i budsjettdokumentene, vil statsbudsjettet vedtas med en gebyrinntekt som samtidig innebærer en skjult skatt for bruker.

Målet med revisjonen har vært å kontrollere om statlige gebyrordninger som er omfattet av rundskriv R-112 er innrettet slik at mottakerne av tjenestene ikke betaler mer enn kostnaden ved å produsere og levere tjenesten. Det har også vært et mål å kontrollere om gebyrinntektene er rapportert til statsregnskapet etter rundskriv R-101 (statens kontoplan) og R-102 (standard kontoplan), og at rapporteringen gir et sammenlignbart informasjonsgrunnlag til styring og for statistikk- og analyseformål.

I 2019 hadde 12 departementer og 36 virksomheter nærmere 5,3 milliarder kroner i inntekter fra 80 gebyrordninger. I undersøkelsen har vi valgt ut sju gebyrordninger under henholdsvis Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. De fire departementene sto for forvaltningen av 33 gebyrordninger og 82 prosent av de totale gebyrinntektene i 2019. Utvalget er basert på en vurdering av beløpsmessige størrelser, samfunnsmessig kontekst (om betalerne for en stor del er privatpersoner) og observert risiko for overprising av tjenestene. De sju utvalgte gebyrordningene ga i 2018 inntekter på 2,9 milliarder kroner.

Til statsbudsjettet for 2019 ble det fremmet forslag om nedjustering av overprisede gebyrer med til sammen 77 millioner kroner. Dette var omtalt i skatte- og avgiftsopplegget.¹ Tilsvarende forslag om å redusere overpris er ikke fremmet for 2020.²

Revisjonen har utledet revisjonskriterier fra følgende kilder:

- *bevilgningsreglementet vedtatt av Stortinget* (bevilgningsreglementet)
- *reglement for økonomistyring i staten* (økonomireglementet)
- rundskriv R-112 *Bestemmelser om statlig gebyr- og avgiftsfinansiering*
- rundskriv R-101 *Statens kontoplan for statsbudsjettet og statsregnskapet*
- rundskriv R-102 *Standard kontoplan for statlige virksomheter*

Vi har analysert dokumenter og regnskap for 2018 og 2019 og fastsettelse av gebyrsatser i budsjettprosessen for 2019 og 2020. Analysene er gjennomgått i møte med virksomhetene og aktuelle fagdepartement. I tillegg har vi hatt møte med Finansdepartementet som har ansvar for budsjettprosessen.

¹ Jf. Prop. 1 LS for 2019 side 234 og Innst. 3 (2018-2019).

² Jf. Prop. 1 LS for 2020 kapittel 13 og Innst. 3 S (2019-2020).

Revisjonen viser:

- Flere av gebyrordningene som er overpriset, blir ikke nedjustert til kostnaden for tjenesten fordi det ikke har vært funnet inndekning i budsjettet for å redusere den skjulte skatten.
- Fagdepartementene etterlever ikke kravene i rundskriv R-112 om å sikre at gebyrene ikke overstiger kostnaden for tjenesten. Brukerne av gebyrbelagte tjenester må betale mer enn det tjenestene koster og får dermed en skjult skatt. For fire av de sju gebyrordningene som inngår i undersøkelsen er det betydelige avvik mellom kostnadene for tjenestene og gebyrsatsene som er fastsatt i forskriftene. Dette gir 627 millioner kroner i overprising av 2,9 milliarder kroner i gebyrinntekter for følgende statlige tjenester:

Tabell 1 Oversikt overprisede tjenester

Tjenester	Departement	Virksomhet	Beløp
Registrering i Løsøreregisteret	Nærings- og fiskeridepartementet	Brønnøysundregistrene	268 millioner kroner
Begjæring om utleggsforretning	Justis- og beredskapsdepartementet	Domstolene og politiet	200 millioner kroner
Tinglysing av eiendom	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Statens kartverk	89 millioner kroner
Gjennomføring av teoriprøver og foto på førerkort	Samferdselsdepartementet	Statens vegvesen	68,4 millioner kroner
Operative sertifikater og teoriprøver	Samferdselsdepartementet	Luftfartstilsynet	1,7 millioner kroner

- Forutsetningen for gebyrfinansiering av tjenestene er at brukeren ikke skal betale mer enn det tjenesten koster. Forslag fra fagdepartementene om nedjustering av gebyrsatsene til kostnadsriktig nivå, blir i forslag til statsbudsjett vurdert opp mot hensynet til budsjettbalansen. Informasjon om overprising av tjenestene fremkommer ikke i fagdepartementenes budsjettdokumenter (Prop 1). Det er kun når regjeringen foreslår nedjustering av overpris, at dette blir omtalt i skatte- og avgiftsopplegget (Prop 1 LS) fra Finansdepartementet.

Informasjon om underpris og begrunnelsen for dette fremkommer heller ikke i de årlige budsjettdokumentene. I domstolene er flere tjenester underpriset, Dette gjelder blant annet innenfor tvistemål, skjønn og tvangsfullbyrdelse og er begrunnet med ønsket om å sikre publikums rettssikkerhet og nødvendig tilgang til domstolene. Enkelte førerkorttjenester er underpriset med begrunnelse om å holde de samlede kostnadene for å ta førerkort nede.

Ved rapportering til statsregnskapet blir 1,4 milliarder kroner av totalt 5,3 milliarder kroner i gebyrinntekter presentert som innkreivingsvirksomhet av skatter og avgifter, i stedet for som driftsinntekter. Rapporteringen gir derfor ikke et sammenlignbart informasjonsgrunnlag til styring og for statistikk- og analyseformål.

Rapporten omfatter Finansdepartementet som har det overordnede ansvar for budsjettprosessen og statsregnskapet, samt de fire nevnte fagdepartementene. Se nærmere omtale av departementene i kapittel 8 Konklusjon per departement.

Departementene har i juni 2020 gitt kommentarer på utkast til revisjonsrapport. Vi har tatt hensyn til innspillene i den endelige rapporten.

2 Innledning

Statlig tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse finansieres normalt ved bevilgninger over statsbudsjettet. Skatter og avgifter på statsbudsjettets inntektsside vedtas av Stortinget ved årlige plenarvedtak i henhold til Grunnloven § 75 bokstav a. Enkelte tjenester finansieres ikke av skatter og avgifter, men er i stedet helt eller delvis brukerbetalt ved at brukeren betaler et gebyr når det oppstår en gebyrpliktig hendelse.

Gebyrordningene er etablert med hjemmel i lov og forvaltes av det enkelte departement som har ansvar for tjenesten. Fastsettelse av gebyrer er ikke en del av skatte- og avgiftsopplegget i statsbudsjettet, hvor Finansdepartementet sørger for skatter og avgifter som skal gi det offentlige inntekter.³

Dersom det i brukerbetalingen oppstår overpris på tjenesten fordi gebyret overstiger kostnaden, vil dette innebære en skjult skatt for brukeren. Finansdepartementet har i rundskriv R-112/2015 gitt nærmere bestemmelser om hvordan gebyr fastsettes og administreres. Målet er å sikre at brukeren ikke betaler mer enn kostnaden ved å produsere og levere tjenesten. Rundskrivet omhandler både gebyrer og sektoravgifter. Denne revisjonen omfatter bare gebyrer.

Faktaboks 1 Hovedformålet med gebyrordningene

R-112 regulerer gebyrordninger, og hovedformålet er å finansiere tjenesteproduksjon som er fastsatt ved lov, forskrift eller annet statlig regelverk og er rettet mot en person, virksomhet, næring eller sektor som betaler for tjenester eller andre fordeler.

Typiske eksempler på tjenester er tillatelser, registreringer, kontroll, tilsyn, samt rettsprosesser og tvangsforretninger hos namsmannen og i domstolene.

Kilde: Rundskriv R-112 punkt 2.1 Avgrensninger og punkt 2.2 Begreper, formål og grunnlag, samt brev fra Justis- og beredskapsdepartementet til Riksrevisjonen datert 17.10.2019.

Etter bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 skal inntektene som budsjetteres, være basert på realistiske anslag og i tråd med Stortingets forutsetninger for inntektene. En viktig forutsetning i rundskriv R-112/2015 er at gebyrinntektene skal gjenspeile at brukeren ikke betaler for noe annet eller mer enn det tjenesten koster.⁴

Finansdepartementet har ansvar for å samordne arbeidet med statsbudsjettet, og gir retningslinjer for utarbeidelse av forslag til statsbudsjett.⁵ I tillegg har Finansdepartementet ansvar for samordning av økonomistyringen i staten.⁶ Budsjettforhandlingene i Stortinget skjer med bakgrunn i regjeringens budsjettforslag, som Finansdepartementet har fagansvar for, inkludert skatte- og avgiftsopplegget.⁷ Hvert enkelt fagdepartementet har ansvar for å redegjøre for innholdet og begrunne bevilgningsforslag på sitt område, og er ansvarlig overfor Stortinget.⁸

Finansdepartementet har også ansvaret for å utarbeide og sende Meld. St. 3 *Statsregnskapet* til Stortinget,⁹ og gir retningslinjer for fagdepartementenes og virksomhetenes regnskapsrapportering.¹⁰ Bevilgningsvedtak for gebyrinntektene blir i statsbudsjettet knyttet til kapittel og post.¹¹ I rapporteringen til statsregnskapet må gebyrinntektene i tillegg til kapittel/post spesifiseres med artskonto etter standard kontoplan. Hver virksomhet skal i sitt årsregnskap presentere en oppstilling av artskonto rapportering i tråd med dette, jf. rundskriv R-115. Bruk av konto etter standard kontoplan skal legge til rette for sammenligninger mellom virksomheter og samtidig gi et mer pålitelig totalbilde av gebyrinntektene i staten. En forutsetning for konsistent og sammenlignbar styringsinformasjon om gebyrinntektene er at de presenteres på en ensartet måte.

³ Jf. Regjeringen.no, Finansdepartementet, 07. januar 2014 – Ansvarsområder og oppgaver i Finansdepartementet <<https://www.regjeringen.no/no/dep/fin/dep/id221/>> [Hentdato april 2020]

⁴ Jf. rundskriv R-112/15 av 7. oktober 2015. Lagt fram for Stortinget i kapittel 11 og vedlegg 4 i Prop. 1 LS (2015–2016). Jf. Innst. 3 S (2015–2016).

⁵ Jf. rundskriv R-9/2018, R-4/2019 for 2020-budsjettet og Prop. 1 S *Statsbudsjettet*.

⁶ Jf. Prop. 1 S (2019 – 2020) for Finansdepartementet punkt 1.2 Hovedoppgaver og organisering.

⁷ Jf. Prop. 1 LS (2019–2020) *Skatter, avgifter og toll 2020*.

⁸ Bevilgningsreglementet § 9.

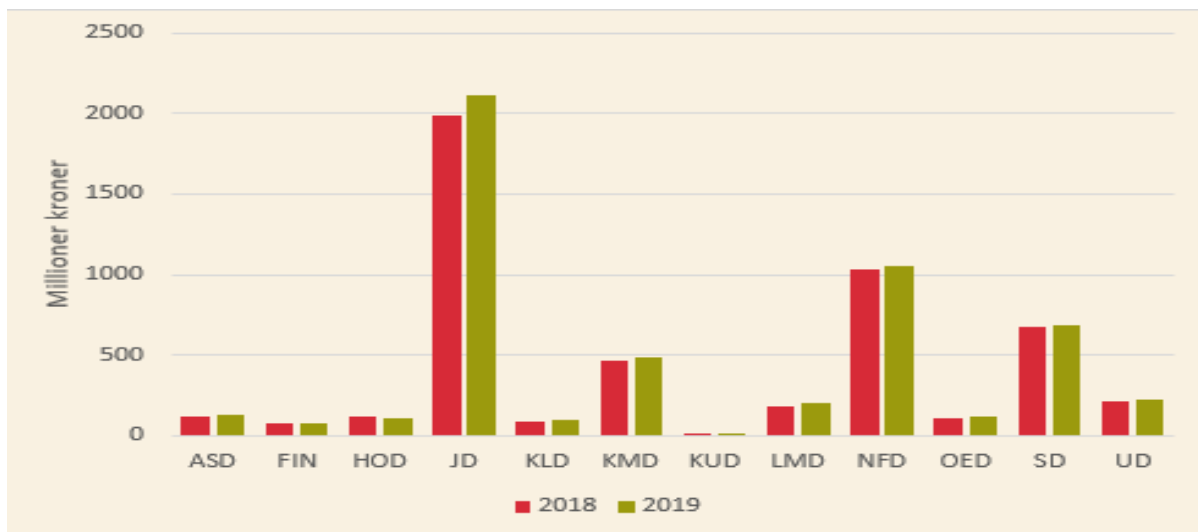
⁹ Jf. bevilgningsreglementet § 13 femte ledd og delegasjon til Finansdepartementet etter bevilgningsreglementet. Meld. St. 3 utarbeides med grunnlag i rapportering av regnskapstall fra statlige virksomheter og fagdepartementene til statsregnskapet, jf. bestemmelser om økonomistyring i staten kapittel 3.

¹⁰ Jf. rundskriv R-8/2019 *Statsregnskapet for 2019 – Årsavslutning og frister for innrapportering*.

¹¹ Statsbudsjettet er inndelt i kapitler, som igjen er inndelt i poster. Kapitlene som angir formålet med bevilgningen, nummereres fortløpende i ulike nummerserier for de ulike departementene, mens nummereringen av postene følger et fastlagt mønster hvor postnummeret angir hva slags type utgift eller inntekt det er snakk om. Jf. <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/statsbudsjett/hvordan-finne-fram-i-statsbudsjettet/id439271/>.

I 2019 hadde 12 departementer og 36 virksomheter nærmere 5,3 milliarder kroner i inntekter fra 80 gebyrordninger, hvorav fire departementer sto for forvaltningen av 33 gebyrordninger og 82 prosent av inntektene. Figur 1 gir en oversikt over gebyrinntekter per departement for 2018 og 2019.

Figur 1 Oversikt over rapporterte gebyrinntekter per departement for 2018 og 2019

Kilde: Riksrevisjonen, basert på tall fra statsregnskapet for 2018 og 2019 og Finansdepartementets oversikt over gebyrordninger for 2018. Beløp i millioner kroner.

Gjeldende bestemmelser av 7.oktober 2015 er en revisjon av tidligere rundskriv om gebyr- og avgiftsfinansiering. Bakgrunnen for utarbeidelsen av bestemmelsene i rundskriv R-112 av 26. juni 2006 var at Finansdepartementet, etter en kartlegging i 2002, fant store forskjeller i hvordan departementene fastsatte gebyrer på sine områder.¹²

Fra 2006 ble de statlige gebyrene ved endringer av grunnlag eller sats for overprisede gebyrer inkludert i skatte- og avgiftsopplegget som legges fram for Stortinget, for å synliggjøre skjult skattelegging.¹³ I perioden 2006 til 2014 har man fjernet overprising tilsvarende om lag 1,6 milliarder kroner ved at satsene er satt ned.¹⁴ Etter en ny kartlegging i 2015 fant Finansdepartementet at det fremdeles forelå forskjeller, jf. kapittel 11, «Sektoravgifter og overprisede gebyrer», i Prop. 1 LS (2015–2016):

- «For et betydelig antall gebyrordninger foreligger det ikke beregninger av hvor stor andel av kostnadene som betalingen dekker. I hovedsak gjelder dette gebyrer som er satt lavt, og har mer som formål å begrense etterspørselen enn å finansiere tjenestene.»
- «Det er betydelige forskjeller i hvordan satsene fastsettes under de ulike betalingsordningene.»
- «flere betalingsordninger uten dokumentasjon av hvordan satsene er fastsatt.»
- «Generelt kan det stilles spørsmål ved om brukerne får god nok informasjon om hva de betaler for.»

Bestemmelsene i rundskriv R-112 ble i 2015 innskjerpet ved at overprising «skal» unngås, mens det tidligere ble brukt «bør». Kravet til dokumentasjon og informasjon overfor brukerne av tjenestene ble også innskjerpet. Det ble tatt inn et nytt krav i bestemmelsene om at de som betaler bør ha løpende og enkel tilgang til informasjonen om beregning av gebyrene.¹⁵ Likeledes ble det tatt inn krav om hjemmelsgrunnlag og tidfestet at oppdatering av satser skulle skje i forbindelse med den årlige budsjettprosessen.¹⁶

Det går fram av skatteproposisjonen for 2019 at det fremdeles er utfordringer med overprising av gebyrer:¹⁷

¹² Jf. kapittel 11, «Sektoravgifter og overprisede gebyrer», i Prop. 1 LS (2015–2016).

¹³ Jf. verifisert referat fra møte med Finansdepartementet 11. mars 2020 og kapittel 11, «Sektoravgifter og overprisede gebyrer», i Prop. 1 LS (2015–2016).

¹⁴ Jf. kapittel 11, «Sektoravgifter og overprisede gebyrer», i Prop. 1 LS (2015–2016).

¹⁵ Jf. Prop. 1 LS (2015–2016) punkt 11.2 sjuende avsnitt, s. 164.

¹⁶ Jf. Prop. 1 LS (2015–2016) punkt 11.2 andre avsnitt, s. 163.

¹⁷ Jf. Prop. 1 LS (2018–2019), s. 234, jf. Innst. 3 (2018–2019).

«Totalbildet er at statlige gebyrer nå er fastsatt langt mer kostnadsriktig enn tidligere. På noen områder gjenstår fortsatt en del overprising, blant annet på rettsområdet og legemiddelområdet. For 2019 foreslår regjeringen at overprisede gebyrer på rettsområdet settes ned med til sammen 77 mill. kroner bokført.»

Tilsvarende forslag om å sette ned overprisede gebyrer har ikke vært fremmet for 2020.¹⁸

3 Revisjonens mål og problemstillinger

Målet med revisjonen er å kontrollere om statlige gebyrordninger som er omfattet av rundskriv R-112, er innrettet slik at mottakerne av tjenestene ikke betaler mer enn kostnaden av å produsere og levere tjenestene. I tillegg har målet vært å kontrollere om gebyrinntektene er rapportert og presentert på en ensartet måte i virksomhetenes årsregnskap og i statsregnskapet.

Problemstilling 1 – fastsettelse av gebyrer etter R-112

Fastsetter departementene/virksomhetene gebyrer slik at brukeren ikke betaler mer enn det tjenesten koster?

Problemstilling 2 – evaluering

Har departementene i styringsdialogen med virksomheten stilt krav til evaluering av gebyrordningene, og gir rapporteringen fra virksomhetene et riktig grunnlag for oppfølging fra departementet, jf. økonomireglementet § 16?

Problemstilling 3 – presentasjon i statsregnskapet

Er praksisen for budsjett- og regnskapsmessig presentasjon av gebyrer i artskonto- og bevilgningsrapporteringen ensartet, jf. bestemmelsene punkt 3.3.3 og rundskriv R-101 og R-102?

4 Metoder

For å besvare problemstillingene er det benyttet ulike metoder. Disse er nærmere beskrevet under hver problemstilling. Revisjonen er gjennomført i perioden mai 2019 til april 2020, og datainnsamlingsperioden er september 2019 til april 2020.

Kartlegging av gebyrer

For å få mer informasjon om gebyrordningene i staten har vi kartlagt 33 av 36 virksomheter som har rapportert gebyrinntekter i statsregnskapet for 2018.¹⁹ I brev til virksomhetene av 28. mai 2019 ba vi om svar på spørsmål om

- hvilke gebyrer virksomheten krever inn
- hva som er hjemmelen
- hvilket kapittel og hvilken post i statsregnskapet gebyrinntekten er knyttet til
- hvorvidt de kan dokumentere beregningene som ligger til grunn for satsene, og om dokumentasjonen er tilgjengelig for de som betaler
- hvorvidt departementet har stilt krav til området om rapportering og evaluering
- hvordan den budsjettmessige behandlingen av gebyrer er lagt opp

Informasjon fra kartleggingen har vært benyttet sammen med senere innhentet informasjon fra virksomhetene og departementene, jf. beskrivelsen under hver problemstilling.

Kartleggingsmøte med Finansdepartementet

Gebyrene dekker ulike typer formål. Det ble derfor gjennomført et møte med Finansdepartementet for å få bedre forståelse av bestemmelsene i rundskriv R-112 og hvilke gebyrer som er omfattet av rundskrivet.

¹⁸ Jf. Prop. 1 LS (2019–2020), kapittel 13 og Innst. 3 S (2019–2020).

¹⁹ Oversikt over de 36 virksomhetene går fram av vedlegg 7, *Oversikt over 36 virksomheter*. Luftfartstilsynet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) var ikke med i kartleggingen fordi vi hadde informasjon fra gjennomført revisjon i 2018 og 2019. I tillegg var ikke Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR) med i kartleggingen fordi gebyrinntektene blir rapportert i Patentstyrets regnskap og derfor ikke ble fanget opp før senere.

Problemstilling 1 – fastsettelse av gebyr etter R-112 og problemstilling 2 – evaluering

I problemstilling 1 har vi benyttet metoder og dokumentasjon som også er benyttet for å besvare problemstilling 2. Vi har derfor metodisk valgt å se disse problemstillingene sammen.

Uvalg av sju gebyrordninger

Vi har valgt ut sju gebyrordninger i seks virksomheter for å besvare problemstilling 1 og 2. Utvalget er basert på en vurdering av beløpsmessige størrelser, samfunnsmessig kontekst (om betalerne for en stor del er privatpersoner) og observert risiko for overprising av tjenestene.

Tabell 2 nedenfor gir en oversikt over de sju gebyrordningene med beløp, virksomhet og departement.²⁰ Beløpene i tabellen gjelder gebyrinntekter for den enkelte ordning vi har sett på.²¹

Tabell 2 Oversikt over utvalgte virksomheter og gebyrordninger

Departement	Virksomhet	Gebyr	Beløp* (mill. kroner)
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Statens kartverk	<u>Tinglysning eiendom</u> Tinglysning i fast eiendom og i borettslagsandeler	419,5
Nærings- og fiskeridepartementet	Brønnøysundregistrene	<u>Tjenester Brønnøysundregistrene</u> Tinglysning i Løsøreregisteret, registreringer og kunngjøring i Foretaksregisteret og avgivelse av registerinformasjon	587,5
Samferdselsdepartementet	Statens vegvesen	<u>Fører kort</u> Gjennomføring av førerprøver og utstedelse av førerbevis	311,8
Samferdselsdepartementet	Luftfartstilsynet	<u>Sertifikat og skoletillatelser luftfart</u> Gebyr for sertifikat, teoriprøver og skoletillatelser mv. innen luftfart	27,9
Justis- og beredskapsdepartementet	Domstolene	<u>Sivile saker i domstolene</u> Gebyr for behandling/oppgaver i domstolene (sivile saker, skjønn, skifte, konkurs m.m)	332,3
Justis- og beredskapsdepartementet	Politi- og lensmannsetaten	<u>Sivile saker politiet</u> Gebyr for sivile gjøremål – den sivile rettspleien på grunnplanet (tvangsforretninger og forliksrådsbehandling)	949,0
Justis- og beredskapsdepartementet	Politi- og lensmannsetaten	<u>Behandling av søknad om oppholdstillatelser</u> Utlendingssaker – behandling av søknad om oppholdstillatelse	234,0
Totalt beløp gebyrinntekter for de sju utvalgte gebyrordningene			2 862,0

* 2018-tall, i henhold til oversikt mottatt fra Finansdepartementet.

Dokumentanalyse – kostnadsgrunnlaget og beregning av gebyrsats

Vi har hentet inn og gjennomført analyse av dokumentasjon som viser hvilke kostnader som ligger til grunn for fastsetting av satsene. Videre har vi hentet inn og gjennomført analyse av dokumentasjon som viser gebyrsats, grunnlaget for beregning av gebyrsats og utregningsmåte. Analysen er gjennomført for å belyse om kostnadene er fordelt på de enkelte tjenestene, og om det er samsvar mellom gebyrsatsen og kostnaden for tjenesten. Dokumentasjonen er hentet inn for de sju utvalgte gebyrordningene.²²

Dokumentanalyse – vurdering og oppdatering av satser

Vi har hentet inn og gjennomført analyse av dokumentasjonen for virksomhetenes og departementenes vurdering og oppdatering av gebyrsatsene for 2019 og 2020. Analysen er gjennomført for å belyse om det har vært gjennomført en årlig vurdering av satsene, om kostnadene som ligger til grunn har vært oppdatert ved endringer gjennom omorganisering-, effektivisering, digitalisering eller andre tiltak, og om satsene har blitt justert etter den årlige vurderingen slik at gebyrsatsen er kostnadsdekkende, men heller ikke overstiger kostnadene for tjenesten.

²⁰ Se vedlegg 8 for oversikt over aktuelle lover og forskrifter med gebyrsatser for de utvalgte gebyrordningene.

²¹ For gebyrordningen sertifikat og skoletillatelser for luftfart gjelder beløpet de to områdene flymedisin (2,6) og skole, sertifikat og simulator m.m. (25,3), jf. budsjettfordeling for 2018 i høringsnotat for gebyrordninger fra 2019.²¹ Totalbeløpet for hele Luftfartstilsynets område utgjør 135,8 millioner kroner (budsjett i henhold til høringsnotat 138,1).

²² Jf. brev av 25. oktober til 2019 til de seks virksomhetene og de fire departementene.

I tillegg er det benyttet informasjon fra kartleggingen av gebyrer. Offentlig tilgjengelig informasjon fra høringsdokumentasjon for endring av gebyrsatser i forskrifter for gebyrer i Luftfartstilsynet, Statens vegvesen og Registerenheten i Brønnøysund (Brønnøysundregistrene) er også benyttet når det gjelder oppdatering av satser gjennom endringer i forskriftene. I tillegg er offentlig tilgjengelig informasjon fra grunnlaget for endringer i rettsgebyrloven fra 2019 for justering av gebyr i justissektoren (domstolene og politiet) til selvkost gjennomgått.²³

Dokumentanalyse – informasjon til bruker

Vi har analysert informasjonen fra vår kartlegging av gebyrer for å belyse om virksomhetene gir de som betaler informasjon som synliggjør kostnadene og beregningene som ligger til grunn for satsene.

Dokumentanalyse – evaluering

For de seks utvalgte virksomhetene er tildelingsbrevene, styringsdialogen med departementene og årsrapportene for 2018 og 2019 analysert. Hensikten med analysene er å belyse om departementene har stilt krav til evaluering av gebyrordningene med formål om å sikre kostnadseffektiv drift og/eller oppfølging av bestemmelsene i R-112. I tillegg vil vi undersøke om virksomhetene har evaluert gebyrordningene.

Intervju – møter med virksomhetene og ytterligere dokumentanalyse

I møter med aktuelle fagpersoner i de utvalgte virksomhetene har vi fått ytterligere og mer detaljert informasjon om kostnadene som ligger til grunn for gebyrsatsene, beregninger av gebyrsatsene og vurderingene/oppdateringene av satsene. I tillegg har vi fått informasjon om og når gebyrordningene sist ble evaluert. Hensikten med møtene var å avstemme vår forståelse av gebyrordningene med virksomheten.

Intervju – møter med fagdepartementene

I møter med fagdepartementene har vi fått supplerende og utdypende informasjon om hvordan de følger opp virksomhetenes kostnader for de gebyrbelagte tjenestene, hvilke vurderinger som ligger til grunn for gebyrfastsettelsen, og hvordan departementene følger opp justering av satsene til kostnader for tjenesten i den årlige budsjettprosessen. Vi har også fått informasjon om gjennomførte evalueringer og oppfølging av dem, og om departementene har tatt initiativ til å gjøre informasjon om grunnlaget for gebyrsatsene tilgjengelig for brukerne. Referatene fra møtene er verifisert.

Intervju – møte med Finansdepartementet

Hensikten med møtet var å belyse Finansdepartementets rolle i budsjettprosessen og skatte- og avgiftsopplegget i forbindelse med justering av gebyrer til kostnader for tjenesten. Videre var hensikten å ha dialog om våre funn sett i sammenheng med departementets erfaring og kunnskap på området. Referatet fra møtet er verifisert.

Problemstilling 3 – presentasjon i statsregnskapet

Vi har analysert statsregnskapsdata for 2018 og 2019 for alle de 36 virksomhetene som har rapportert gebyrinntekter i statsregnskapet. Hensikten med analysen er å kontrollere om det for gebyrinntektene har vært brukt kapitler og poster i statsbudsjettet for driftsinntekter, og om gebyrinntektene har vært rapportert på samme kapittel og post. Videre er det kontrollert om virksomhetene i tillegg til kapittel og post i statsregnskapet har rapportert på artskonto for driftsinntekter etter standard kontoplan.²⁴

5 Revisjonskriterier

Statlig tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse finansieres normalt ved bevilgninger over statsbudsjettet. Skatter og avgifter på statsbudsjettets inntektsside vedtas av Stortinget ved årlige plenarvedtak i henhold til Grunnloven § 75 bokstav a. Skattevedtakene danner grunnlag for bevilgningsvedtak for skatteinntekter i statsbudsjettet.²⁵ Budsjettforhandlingene i Stortinget skjer med bakgrunn i regjeringens budsjettforslag²⁶, som Finansdepartementet har fagansvaret for, inkludert skatte- og avgiftsopplegget.²⁷

²³ Jf. Prop. 9 L (2018–2019) *Endringer i rettsgebyrloven (justering av gebyrer)*.

²⁴ Jf. rundskriv R-4/2019 punkt 7.3.5 andre avsnitt.

²⁵ Jf. Prop. 1 S *Statsbudsjettet*.

²⁶ Jf. Regjeringen.no, Finansdepartementet, 07. januar 2014 – Ansvarsområder og oppgaver i Finansdepartementet <<https://www.regjeringen.no/no/dep/fin/dep/id221/>> [Hentdato april 2020] og Prop. 1 S *Statsbudsjettet*.

²⁷ Jf. Prop. 1 LS *Skatter, avgifter og toll*. I dokumentet er det et eget kapittel om sektoravgifter og gebyrer.

Enkelte statlige tjenester er helt eller delvis brukerfinansiert ved at brukeren betaler et gebyr når det oppstår en gebyrpliktig hendelse. Brukerbetaling fastsettes etter legalitetsprinsippet²⁸, med hjemmel i lov, og er ikke en del av skatte- og avgiftsopplegget. Dersom det i brukerbetalingen oppstår overpris på tjenesten fordi gebyret overstiger kostnaden, vil dette innebære en skjult skatt.

Vedlegg 8 gir oversikt over lovhjemlene for de sju utvalgte gebyrordningene som gir adgang til gebyrfinansiering av offentlige tjenester og myndighetsutøvelse. I tillegg viser vedlegget oversikt over tilhørende forskrifter som er fastsatt av departementene og virksomhetene, med hjemmel i de aktuelle lovhjemlene. I forskriftene kommer de konkrete gebyrsatsene fram.

Finansdepartementet har i rundskriv R-112/2015 gitt nærmere bestemmelser om hvordan gebyrer fastsettes og administreres for å sikre at brukeren ikke betaler mer enn kostnaden ved å produsere og levere tjenesten. Rundskrivet ble lagt fram for Stortinget som del av budsjettbehandlingen for 2016.²⁹

Statsbudsjettet skal etter bevilgningsreglementet § 3 inneholde alle statlige utgifter og inntekter til virksomheter som får sine utgifter og inntekter fastsatt ved Stortingets bevilgningsvedtak. Bevilgningene skal være basert på realistiske anslag over utgiftene og inntektene. En inntektsbevilgning innebærer etter bevilgningsreglementet § 5 en fullmakt og et pålegg om å sørge for at inntektene kommer inn i samsvar med Stortingets forutsetninger.³⁰

Det fremgår av rundskriv R-112 punkt 3.2.2 nummer 1 at betalingen ikke skal overstige kostnaden ved å produsere og levere tjenesten.

Problemstilling 1 – fastsettelse av gebyrer etter R-112

Kostnader for tjenesten

Det fremgår av rundskriv R-112 punkt 3.2.1 nummer 1 at gebyrordninger kan etableres når det offentlige utfører en klart definert tjeneste overfor brukeren. Dersom dette grunnvilkåret ikke kan oppfylles, bør ordningen avvikles eller formaliseres som særavgift, sektoravgift eller mulkt. Det går videre fram av rundskrivets punkt 3.2.2 nummer 2 at betalingen fullt ut bør dekke kostnadene ved å produsere og levere tjenesten basert på kostnadseffektiv drift.

Faktaboks 2 nedenfor gir en oversikt over hvilke kostnader som kan inngå i beregning av gebyrsats for tjenesten. Kostnader for den enkelte tjeneste bør baseres på gjennomsnittskostnad ved å produsere og levere tjenesten, jf. R-112 punkt 3.2.2 nummer 3.

Faktaboks 2 Kostnader for tjenesten etter bestemmelsene i R-112

+ Gjennomsnittlige variable kostnader
+ Gjennomsnittlig andel av faste kostnader
= Kostnader for tjenesten

I faste kostnader er det inkludert relevante utviklingskostnader

Kilde: Rundskriv R-112.

Samsvar mellom gebyrsats og kostnader for hver enkelt tjeneste

Gebyret bør teknisk utformes slik at det sikrer samsvar mellom betaling og kostnader ved produksjon og levering, jf. R-112 punkt 3.2.2 nummer 5. Vi har lagt til grunn at kostnader må beregnes per tjeneste for å kunne ha et grunnlag til å fastsette den enkelte gebyrsatsen slik at det er samsvar mellom kostnad og

²⁸ Jf. Grunnloven § 113: Myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov.

²⁹ Kapittel 11 og vedlegg 4 i Prop. 1 LS (2015–2016). Jf. Innst. 3 S (2015–2016).

³⁰ Bevilgningsreglementet § 5 andre ledd. Utgiftsbevilgninger kan ikke overskrides eller brukes til andre formål enn forutsatt av Stortinget. I veileder for statlig budsjettarbeid punkt 2.4.2.2 kommenteres forståelsen av bestemmelsen for inntektsbevilgninger. Se også reglement for økonomistyring i staten § 1 punkt a. Økonomireglementet har som formål å sikre at statlige midler brukes og inntekter oppnås i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

betaling for tjenesten, jf. kravet om klart definert tjeneste. I henhold til R-112 bør gebyret basere seg på standardiserte satser («prislister») for ulike tjenester eller på faktisk medgått ressursforbruk til tjenesten betaleren mottar.³¹ Virksomheten skal løpende holde oversikt over og synliggjøre beregningene som ligger til grunn for satsene.³² Det bør gå fram hvilke kostnader som ligger til grunn for fastsetting av satsene, og det bør også angis hvilke kostnader som er holdt utenfor.

Oppdatering av gebyrsatser

Satsene skal gjennomgå og om nødvendig oppdateres i tilknytning til den årlige budsjettprosessen.³³ Bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 legger til grunn at inntektene som budsjetteres, skal være basert på realistiske anslag og i tråd med forutsetningen for inntektene. Det vil si at de ikke skal innebære en skjult skatt for betaleren, jf. bestemmelsene i rundskriv R-112.

I Finansdepartementets budsjettgrundskriv³⁴ går det fram at eventuelle reduksjoner av overprisede gebyrer skal vurderes som satsingsforslag fra fagdepartementene.

Alle satsingsforslag fra fagdepartementene ses under ett og følges opp fra Finansdepartementet overfor regjeringen. Finansdepartementet har ansvar for å forberede beslutningsgrunnlaget for den samlede økonomiske politikken, budsjettpolitikken og skatte- og avgiftsopplegget. Forslaget fra finansministeren må innrettes slik at fagdepartementenes samlede utgifter og inntekter, sammen med skatte- og avgiftsopplegget, harmonerer med den økonomiske politikken regjeringen ønsker å føre.³⁵

Finansdepartementet vurderer ulike sider av fagdepartementenes innspill i budsjettforberedelsene, tar standpunkt til om fagdepartementenes forslag bør godtas eller ikke, og har også anledning til å komme med egne forslag til endringer, for eksempel utgiftsreduksjoner eller inntektsøkninger.

Informasjon til betaleren

Btaleren av tjenesten bør etter rundskriv R-112 punkt 3.1.2 nummer 4 ha enkel tilgang til informasjon om beregningene som ligger til grunn for gebyrsatsen. Dette kravet ble tatt inn i rundskrivet ved revisjonen gjeldende fra 2016, jf. Prop. 1 LS (2015–2016) punkt 11.2 sjuende avsnitt.

Problemstilling 2 – evaluering

Etter økonomireglementet § 16 skal alle virksomheter sørge for at det gjennomføres evalueringer innenfor hele eller deler av virksomhetens ansvarsområde, blant annet for å belyse hensiktsmessigheten av virkemiddelbruken og organiseringen av tjenestene.

Med evaluering menes en systematisk datainnsamling, analyse og vurdering som kan utføres av interne eller eksterne fagmiljøer.³⁶ I rundskriv R-112 punkt 3.1.2 nummer 5 går det fram at de enkelte ordningene skal evalueres med jevne mellomrom for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene.

Vi har lagt til grunn at en evaluering etter økonomireglementet og R-112 punkt 3.1.2 nummer 5 innebærer datainnsamling, analyse og vurderinger utover det som skal gjøres i den årlige gjennomgang av gebyrsatsene i budsjettprosessen etter R-112 punkt 3.1.2 nummer 2.

Problemstilling 3 – presentasjon i statsregnskapet

Statsregnskapets bevilgningsregnskap skal under hver post vise regnskapsførte utgifter og inntekter, jf. bevilgningsreglementet § 13 andre ledd.

Med hjemmel i bevilgningsreglementet § 13 sjuende ledd har Finansdepartementet i rundskriv R-101 gitt utfyllende bestemmelser om føring av statsregnskapet, herunder om statens kontoplan.³⁷ Rundskrivets punkt 7 viser til bestemmelsene om økonomistyring i staten punkt 3.5 og 3.5.2 om rapportering til statsregnskapet.

³¹ Jf. R-112/2015 punkt 3.2.2 nummer 3 til 6.

³² Jf. R-112/2015 punkt 3.1.2 nummer 4.

³³ Jf. R-112/2015 punkt 3.1.2 nummer 2.

³⁴ Jf. R-9/2018 for budsjettåret 2020, punkt 3 Satsingsforslag, s. 11 tredje avsnitt. R-10/2017 for budsjettåret 2019, punkt 3 Satsingsforslag, s. 10 fjerde avsnitt.

³⁵ Veileder i statlig budsjettarbeid punkt 2.2.3 Rollefordelingen i budsjettarbeidet.

³⁶ Jf. dfo.no, 29. april 2019 – Evaluering <<https://dfo.no/fagomrader/evaluering>> [Hentdato april 2020]

³⁷ Jf. FOR 2005-12-02-1359 Kongelig resolusjon av 2. desember 2005 om fullmakter i henhold til bevilgningsreglementet.

I tillegg viser punkt 6.2 til Finansdepartementets rundskriv R-102 om standard kontoplan for statlige virksomheter.³⁸

Statsregnskapet skal etter bestemmelsene om økonomistyring i staten utarbeides på grunnlag av regnskapsopplysninger som rapporteres fra departementer og virksomheter månedlig og årlig. Rapporteringen av bevilgningsregnskapet skal følge de samme prinsippene og den inndelingen Stortinget har fastsatt i vedtatt statsbudsjett, jf. bevilgningsreglementet §§ 3, 4 og 13 og bestemmelsene pkt. 3.2.1.³⁹ Til bevilgningsregnskapets del av statsregnskapet skal departementene i tillegg til kapittel og post rapportere artskonto etter standard kontoplan.⁴⁰

Virksomhetene skal i regnskapene bokføre på artskontoer etter standard kontoplan.⁴¹ Formålet med kontoplanen er å legge til rette for mer omfattende og standardisert informasjonsgrunnlag for styring i statlige virksomheter, og for departementenes styring av underliggende virksomheter. En felles standard kontoplan legger også til rette for å sammenligne internt og på tvers av statlige virksomheter.⁴² I Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØ) veiledning til standard kontoplan står det følgende om bokføring og rapportering av gebyrinntekter:⁴³

«Kontogruppe 37 Gebyrer med videre som inngår som driftsinntekt»,⁴⁴ «benyttes til inntektsføring av gebyrer og lignende som virksomheten er pålagt å opptjene i form av inntektsbevilgninger (inntektskrav). Gebyrinntekter kjennetegnes ved at de er en del av virksomhetenes myndighetshandlinger, jf. Finansdepartementets rundskriv R-112.» «Gebyrer i kontogruppe 37 må skilles fra ren innkrevingsvirksomhet,⁴⁵ som skal føres i kontogruppe 82 til 84.»

Videre går det fram at hovedskillet mellom artskontogruppe 37 og 82–84 styres av bevilgningsvedtaket. En hovedregel er at artskontogruppe 37 skal knyttes til inntektsbevilgning/krav som er gitt på post 01–29 *Salg av varer og tjenester*⁴⁶ (driftsinntekter) i statsregnskapet. Artskontogruppe 82–84 skal som hovedregel bare benyttes når bevilgningen i statsbudsjettet er knyttet til innkrevingsvirksomhet på postgruppe 50–89 *Skatter, avgifter og andre overføringer*.⁴⁷

³⁸ R-102 Standard kontoplan for statlige virksomheter.

³⁹ Jf. bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 3.5.1 1. og 2. avsnitt, punkt 3.5.2 1. avsnitt og punkt 3.3.1, 3. avsnitt.

⁴⁰ Jf. rundskriv R-4/2019 punkt 7.3.5 andre avsnitt.

⁴¹ Jf. bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 3.3.3 og rundskriv R-102.

⁴² Jf. rundskriv R-102 punkt 1. Innledning.

⁴³ Jf. veiledningsnotat til standard kontoplan for statlige virksomheter som fører regnskapet etter hhv kontantprinsippet og SRS.

⁴⁴ Artskontogruppe 37 består av artskontoene 371, 372, 373 osv.

⁴⁵ «Ren» innkrevingsvirksomhet er innkreving av krav hvor det ikke skal leveres en motytelse i form av en tjeneste. For eksempel innkreving av skatter og avgifter, moms, toll, mv.

⁴⁶ Jf. R-101/2016 Statens kontoplan for statsbudsjett og statsregnskapet, punkt 4.4.1 Postene 01-29 Salg av varer og tjenester (avdeling 1).

⁴⁷ Jf. R-101/2016 Statens kontoplan for statsbudsjett og statsregnskapet, punkt 4.4.3 Postene 50-89 Skatter, avgifter og andre overføringer (avdeling 3).

6 Funn

6.1 Fastsettelse av gebyr etter R-112

Kapitlet beskriver funn og analyser av virksomhetenes og departementenes fastsettelse av gebyrer. Punkt 6.1.1 inneholder funn og analyser vedrørende kostnader for tjenesten, punkt 6.1.2 handler om årlig gjennomgang og oppdatering av gebyrsatser som ikke er i samsvar med kostnad for tjenesten inkludert Finansdepartementets oppfølging i budsjettprosessen, og punkt 6.1.3 handler om informasjon til brukerne om grunnlaget for beregninger av gebyrsatsene.

6.1.1 Kostnader for tjenesten

Etter R-112 skal gebyrsatsen ikke overstige kostnadene ved å produsere og levere tjenesten, og gebyret bør dekke kostnaden basert på kostnadseffektiv drift. Gebyret bør teknisk utformes slik at det sikrer samsvar mellom betaling og kostnader ved produksjon og levering.

Vi har for de sju utvalgte gebyrordningene kontrollert

- hvilke kostnader som legges inn i kostnadsgrunnlaget, og om kostnadsgrunnlaget blir fordelt per tjeneste som blir gebyrbelagt
- om gebyrsatsene er i samsvar med kostnader per tjeneste

Revisjonen viser at det for alle de sju kontrollerte gebyrordningene blir beregnet et gjennomsnitt av kostnader, men at det er ulikt om og hvordan kostnadene blir fordelt på de enkelte tjenestene. Når beregningene ikke viser kostnadene for den enkelte tjenesten, vil over-/underpris for hver enkelt tjeneste ikke bli synliggjort. Ingen av de sju gebyrordningene har totalt sett samsvar mellom gebyrinntekter og kostnader for tjenesten. Det vil si at betaling for tjenestene kan være høyere eller lavere enn kostnadene for tjenesten.

Kostnadsgrunnlaget er analysert på bakgrunn av beskrivelsene i dokumenter og møter med virksomhetene og departementene. I dokumentanalysen går det fram at virksomhetene legger til grunn både variable og faste kostnader samt administrasjonskostnader. Dette er kostnader for arbeid, varer og tjenester som anvendes for å yte tjenesten, inkludert kostnader til aktiviteter som indirekte kan være koplet til tjenesten som brukeren skal betale for. Beskrivelse av kostnadene går fram av vedlegg 1 *Kostnadsgrunnlaget*.

Resultatet av analysen av om kostnader er fordelt på den enkelte tjeneste, og om det er samsvar mellom gebyrsatsen og kostnad for tjenesten, er oppsummert i tabell 3 og beskrevet nærmere under tabellen.

Tabell 3 Samsvar mellom gebyrsats og kostnad for tjenesten

Virksomhet	Gebyr	Kostnadene fordelt på den enkelte tjeneste	Samsvar mellom gebyrsats og kostnad for tjenesten
Statens kartverk	Tinglysning eiendom		
Brønnøysundregistrene	Tjenester Brønnøysundregistrene		
Statens vegvesen	Fører kort		
Luftfartstilsynet	Sertifikat og skoletillatelse mv.		
Domstoladministrasjonen	Sivile saker i domstolene		
Politi- og lensmannsetaten	Sivile saker politiet		
Politi- og lensmannsetaten	Behandling av søknad om oppholdstillatelse		

Ja

Nei

Delvis

Kostnadene fordelt på den enkelte tjeneste, jf. tabell 3

Gebyrinntekter for de sju gebyrordningene som inngår i revisjonen, er 2,9 milliarder kroner i 2018. Dette utgjør vel halvparten av de samlede gebyrinntektene på 5,1 milliarder kroner for 2018, jf. tabell 2. For de fire departementene er gebyrinntektene i 2019 totalt 4,3 milliarder kroner, som fordeler seg med henholdsvis 2,1 milliarder kroner på Justis- og beredskapsdepartementet, 1 milliard kroner på Nærings- og

fiskeridepartementet, 0,7 milliarder kroner på Samferdselsdepartementet og 0,5 milliarder kroner på Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

For tre av sju gebyrordninger er det ikke dokumentert hvordan kostnadene blir fordelt på den enkelte tjeneste, slik rundskriv R-112 krever.⁴⁸ Gebyrinntektene for de tre gebyrordningene utgjør i 2018 om lag 1 milliard kroner (36 prosent) av gebyrinntektene på 2,9 milliarder kroner for de sju gebyrordningene i revisjonen.

- For gebyrene for tinglysing av fast eiendom og boret (heretter "tinglysing") er alle kostnadene for de ulike tjenestene i Statens kartverk lagt til grunn.⁴⁹ Revisjonen har ikke mottatt dokumentasjon som viser beregning av kostnad per tjeneste. Kommunal- og moderniseringsdepartementet opplyser at oversikten i Statens kartverk sitt virksomhetsregnskap ikke har med seg utgifter til erstatningsutbetalinger ført på Justis- og beredskapsdepartementets kapittel 471 post 71 eller departementets egne utgifter på kapittel 595 post 01. Disse kostnadene kommer i tillegg.
- For gebyrene til Brønnøysundregistrene er det de samlede gjennomsnittskostnadene for alle registre, unntatt særfinansierte registre, som inngår i kostnadsgrunnlaget. I høringsnotatet fra 2015 ble det foreslått at kostnadsgrunnlaget skulle fordeles med 20 prosent på Løsøreregisteret og 80 prosent på Foretaksregisteret.⁵⁰ Vi har ikke mottatt dokumentasjon som viser hvordan kostnadene er fordelt på de ulike tjenestene.
- For sertifikat og skoletillatelser innen luftfart er ikke kostnadene for tjenestene beregnet for den enkelte tjeneste, men kostnadene er fordelt mer overordnet etter paragrafene i forskriften og/eller per tjenesteområde. Innenfor hvert tjenesteområde er det flere paragrafer, og innenfor hver paragraf er det flere tjenester.

For fire av sju gebyrordninger har kostnadene blitt beregnet for den enkelte tjeneste slik R-112 krever:⁵¹

- For førerkort blir kostnadene fordelt per tjeneste ved at hvert av kostnadselementene (bemanning, systemkostnader og andre kostnader) blir fordelt på hver enkelt tjeneste etter estimerte volumtall for 2019 (antall teoriprøver, praktiske prøver førerkort, mv.).
- For sivile saker i domstolene blir kostnadene fordelt på den enkelte tjeneste ved å ta utgangspunkt i beregnet kostnad per time multiplisert med beregnet tidsforbruk per sak.
- For sivile saker i Politi- og lensmannsetaten (politiet) blir kostnadene fordelt per tjeneste ved først å beregne kostnad per sak for hvert kostnadselement, for deretter å summere kostnadselementene per sak. Kostnadselementet årsverkskostnad per time ganges med tidsforbruk per sak. Øvrige kostnadselementer beregnes per sak ved å ta utgangspunkt i enhetskostnaden (porto og papir/konvolutt), eller ved å dele totalkostnaden på antall avsluttede saker.
- For behandling av søknad om oppholdstillatelser blir totalkostnadene i POD først fordelt per sakstype etter en vekting av hvor ressurskrevende den aktuelle sakstypen vurderes å være. Deretter blir kostnadene innenfor hver sakstype, sammen med tilsvarende kostnader for UDI og UD, fordelt på faktisk rapportert saksinngang totalt hos POD og UD for siste tilgjengelige år.⁵²

Vedlegg 8 *Oversikt gebyrsatser i aktuelle lover og forskrifter* viser gebyrsatsene for de sju kontrollerte gebyrordningene.⁵³

Manglende samsvar mellom gebyrsats og kostnad for tjenesten, jf. tabell 3

Dokumentanalysen viser at for fire av de sju gebyrordningene er det betydelige avvik mellom kostnadene for tjenestene og gebyrsatsene som er fastsatt i forskriftene. Gebyrinntektene for disse utgjør om lag 1,3 milliarder kroner (47 prosent) av samlede gebyrinntekter på 2,9 milliarder kroner i 2018. De beløpsmessige avvikene mellom gebyrinntekter og kostnadene for tjenestene blir presentert i neste punkt 6.1.2 *Årlig gjennomgang og oppdatering av satser*.

⁴⁸ Punkt 3.2.2.

⁴⁹ Se vedlegg 8b. Tjenester gjelder tinglysing av fast eiendom, boret og bytte av bank / refinansiering.

⁵⁰ Høring i endring om gebyrstrukturen ved Brønnøysundregistrene, ny forskrift om gebyrer til Brønnøysundregistrene, 7. oktober 2015.

⁵¹ Punkt 3.2.2.

⁵² Dokumentanalyse av svarbrev fra POD og Justis- og beredskapsdepartementet, samt tilsendt dokumentasjon.

⁵³ Vedlegg 8 gir oversikt over aktuelle lovhomepler som gir adgang til å bruke gebyr som brukerbetaling for offentlige tjenester og myndighetsutøvelse. I tillegg viser det oversikt over tilhørende forskrifter fastsatt av departementene og virksomhetene, med hjemmel i de aktuelle lovhomeplene. I forskriftene kommer de konkrete gebyrsatsene fram.

- For tinglysing er det ikke dokumentert noen sammenheng mellom kostnadene for de enkelte tjenestene og satsene som er fastsatt i forskriften, og det er ingen beregninger av kostnadene ved den enkelte tjenesten som gebyret skal dekke.
- For registreringstjenester i Brønnøysundregistrene er gebyrsatsene for Foretaksregisteret og Løsøreregisteret fastsatt slik at inntektene fra disse også finansierer forvaltningen av andre registre som ikke er gebyrbelagt. Dette gjelder Enhetsregisteret, Regnskapsregisteret, Oppgaveregisteret, Gjeldsordningsregisteret og Konkursregisteret.
- For førerkort er det ikke samsvar mellom gebyrsatsene og oppdaterte kostnader for tjenestene. Selv om kostnadene er fordelt per tjeneste, har dette ikke dannet grunnlag for gebyrfastsettelsen. Gebyrsatsene blir fastsatt ved å indeksregulere fjorårets satser, som igjen er basert på beregninger fra 2008.
- For sertifikat og skoletillatelser på luftfartsområdet kan det ikke dokumenteres hvilke deler av kostnadene som ligger til grunn for den enkelte gebyrbelagte tjenesten. Kostnadene blir ikke fordelt på hver gebyrbelagte tjeneste. Det er ikke dokumentert hvordan de enkelte gebyrene er beregnet. Departementet mener at hvorvidt det er det enkelte gebyr som skal være kostnadsriktig eller om det er flere gebyrer innen ett område som til sammen skal være kostnadsriktige bør vurderes konkret i de enkelte tilfellene.

Innenfor tre av sju gebyrordninger er det samsvar mellom kostnad per tjeneste og gebyrsats for noen av tjenestene, mens det er avvik for andre:

- For sivile saker i domstolene og politiet er gebyret som publikum betaler, sammensatt av rettsgebyrets størrelse⁵⁴ og en multiplikator.⁵⁵ Beregningene fra Domstoladministrasjonen (DA) og Politidirektoratet (POD) viser kostnad per tjeneste. I tillegg viser beregningene hvilken multiplikator som tilsvarer kostnaden for tjenesten, basert på DAs og PODs beregnede kostnader og rettsgebyrets størrelse. Beregningene viser at gebyrene er både overpriset og underpriset.
- For behandling av søknader om oppholdstillatelse blir de aktuelle gebyrsatsene fastsatt på bakgrunn av beregnet kostnad per sak. For gebyrene fra 2020 er det ett unntak, i saker om oppholdstillatelse for familieinnvandring, hvor gebyrene ikke var til vurdering mot kostnad for tjenesten og dermed ikke ble oppdatert med beregnet kostnad per sak.

Detaljer fra analysene er nærmere beskrevet i vedlegg 2 *Samsvar mellom gebyrsats og kostnad*.

6.1.2 Årlig gjennomgang og oppdatering av satser

Gebyrsatsene skal gjennomgås og om nødvendig oppdateres i tilknytning til den årlige budsjettprosessen.⁵⁶ Etter bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 skal inntektene som budsjetteres, være basert på realistiske anslag og i tråd med Stortingets forutsetninger for inntektene. Det fremgår av rundskriv R-112 at gebyrinntektene skal gjenspeile at brukeren ikke betaler for noe annet eller mer enn det tjenesten koster. Dersom bestemmelsene i rundskriv R-112 etterleves, bør budsjetterte gebyrinntekter i statsbudsjettet ikke være høyere enn tilhørende utgifter for å produsere og levere de gebyrbelagte tjenestene.

Vi har kontrollert om

- gebyrordningene har vært gjennomgått i tilknytning til den årlige budsjettprosessen
- kostnadsgrunnlaget har blitt oppdatert som følge av endringer gjennom organisering, effektivisering, digitalisering eller andre tiltak i perioden 2017–2019
- gebyrsatsene har blitt justert til kostnader for tjenesten etter årlig gjennomgang

⁵⁴ Jf. rettsgebyrforskriften § 2-1. Rettsgebyrets størrelse blir også omtalt som grunngebyret R, Jf. definisjonen i Prop. 9 L (2018–2019) Endringer i rettsgebyrloven (justering av gebyrer), side 5: rettsgebyret (R), som er et grunngebyr som danner utgangspunkt for beregning av betaling for visse offentlige tjenester.

⁵⁵ Jf. rettsgebyrloven.

⁵⁶ Jf. R-112/2015 punkt 3.1.2 nummer 2 og 3.

I revisjonen er det tatt utgangspunkt i dokumentasjon fra de seks utvalgte virksomhetene om årlig gjennomgang av gebyrsatsene i 2018 og 2019 gjeldende for 2019 og 2020. Oppsummering av undersøkelsen går fram av tabell 4 nedenfor.

Tabell 4 Årlig vurdering og oppdatering av satser

Virksomhet	Gebyr	Årlig gjennomgang av gebyrsatsene	Oppdatert kostnadsgrunnlag	Justering av gebyrsatser til kostnad for tjenesten
Statens kartverk	Tinglysning eiendom	Ja	Delvis	Nei
Brønnøysundregistrene	Tjenester Brønnøysundregistrene	Nei	Nei	Nei
Statens vegvesen	Fører kort	Ja	Delvis	Nei
Luftfartstilsynet	Sertifikat og skoletillatelse mv.	Ja	Nei	Nei
Domstoladministrasjonen	Sivile saker i domstolene	Ja	Delvis	Delvis
Politi- og lensmannsetaten	Sivile saker politiet	Ja	Delvis	Delvis
Politi- og lensmannsetaten	Behandling søknad om oppholdstillatelse	Ja	Delvis	Delvis

Ja Nei Delvis

Nedenfor gir vi en nærmere beskrivelse av funnene for hver gebyrordning innenfor hver av de tre kontrollpunktene årlig gjennomgang av gebyrsatsene, oppdatert kostnadsgrunnlag og justering av gebyrene til kostnad for tjenesten.

Årlig gjennomgang av gebyrsatsene, jf. tabell 4

Analyse av styringsdokumenter viser at fem av seks virksomheter årlig gjennomgår gebyrsatsene og kostnadene for tjenestene som grunnlag for innspill til departementet om endringer i satsene, slik R-112 krever.⁵⁷ Brønnøysundregistrene foretar ikke en rutinemessig årlig gjennomgang av gebyrsatsene.⁵⁸

Oppdatert kostnadsgrunnlag, jf. tabell 4

Analyse av styringsdokumenter og dokumenter vi har mottatt fra de seks virksomhetene, viser at to av sju gebyrordninger har kostnader for tjenester som ikke har blitt oppdatert etter endringer i organisering, arbeidsprosesser og/eller digitalisering. Slike endringer vil kunne gi grunnlag for endret tidsbruk på en tjeneste.

- For gebyrordningene i Brønnøysundregistrene har innføring av ny økonomimodell fra 2017 gjort det mulig å få bedre oversikt over kostnader per register/virksomhetstjeneste. Kostnadene som blir lagt til grunn, og satsene har ennå ikke blitt oppdatert på bakgrunn av disse endringene. Satsene ble sist endret 1. januar 2016.
- For sertifikat og skoletillatelse i Luftfartstilsynet ble kostnader for 2016 lagt til grunn for gebyrer fra og med 2017. Ressurser/tidsbruk ble sist kartlagt i 2015 og reflekterer derfor ikke organisasjonsendringer i 2017 og dagens tidsbruk. Departementet opplyser at ressursbruk for den enkelte tjeneste i hovedsak er den samme uavhengig av hvor i organisasjonen oppgaven utføres, og kostnadene vil derfor være de samme. Videre opplyser departementet at organisasjonsendringene i Luftfartstilsynet ikke har bidratt til et vesentlig endret kostnadsbilde, men at etatens digitaliseringsarbeid har redusert kostnader på enkelte områder. Dette er det ifølge departementet tatt hensyn til i beregningen av gebyrsatser. Undersøkelsen vår viser at den nye kostnadsfordelingen og reduserte kostnader ikke gjenspeiles i de dokumenterte beregningene av kostnadene for den enkelte tjenesten.

For fire av sju gebyrordninger er kostnadene som blir lagt til grunn ikke fullstendig oppdatert med gjennomførte endringer, slik R-112 krever:⁵⁹

⁵⁷ Punkt 3.1.2 nummer 2.

⁵⁸ Jf. analyse av styringsdokumenter for 2018 og 2019.

⁵⁹ Punkt 3.1.2 og 3.2.2.

- For tinglysning er kostnadene oppdatert basert på siste års regnskap. Påslaget for administrasjonskostnader som Statens kartverk har dokumentert, er basert på gammel organisasjonsmodell før organisasjonsendringene i Statens kartverk i 2017. Departementet opplyser at overgangen til bruttobudsjettet virksomhet ikke har hatt vesentlig betydning for størrelsen på administrasjonsutgifter. De nye beregningene av administrasjonsutgifter etter ny organisasjonsmodell er ikke dokumentert.
- For sivile saker i domstolene er kostnadsgrunnlaget fra 2015 oppjustert med konsumprisindeks (KPI). Faktisk tidsbruk som benyttes i kostnadsberegningen er basert på en gjennomgang i 2016. Beregningene fra 2016 har ikke blitt justert med reduserte kostnader som følge av effektiviseringskrav ved at avbyråkratiseringsreformen (ABE-reformen) reduserer driftsbevilgningen til virksomheten.
- For sivile saker i politiet benyttes årsverkssats fra 2014 oppdatert med KPI. Tidsstudiene som legges til grunn for beregning av kostnadene for tjenestene er fra 2014. De har svakheter ved at de ikke er oppdatert for alle effektiviseringsprosesser i perioden 2017-2020. Departementet opplyser at kostnadsberegningen er planlagt oppdatert i 2020 for å kunne inkludere digitaliseringsprosesser med virkning dette året.
- For behandling av søknad om oppholdstillatelse benyttes estimert årsverkskostnad for 2020 for POD sin del av kostnadene. Antall årsverk som benyttes i beregning av totalkostnader baserer seg på årlig innsamlet informasjon fra distriktene, men uten bruk av tidsregistreringssystem som kan dokumentere faktisk tidsbruk for oppgavene. Størsteparten av ressursbruken og gebyrgrunnlaget kommer fra Utlendingsdirektoratet (UDI), og her er det brukt tidsregistreringssystem.

For førerkort i Statens vegvesen er beregninger av kostnader for tjenestene oppdatert med gjennomførte endringer, slik R-112 krever. Dette gjenspeiles likevel ikke i de fastsatte gebyrsatsene.

Dokumentanalysen er nærmere beskrevet i vedlegg 3 *Oppdatert kostnadsgrunnlag*.

Justering av gebyrsatser til kostnad for tjenesten – fagdepartementenes oppfølging, jf. tabell 4

Dokumentanalyse og gjennomførte møter med de fire utvalgte departementene viser at departementene ikke alltid følger opp virksomhetenes rapportering om avvik fra kostnad for tjenesten ved å endre gebyrsatsene, slik R-112 krever.⁶⁰ For fire av sju gebyrordninger er gebyrsatsene ikke endret med bakgrunn i kostnad for tjenesten:

- Statens kartverk har over flere år rapportert overskudd på gebyrordningen for tinglysning av eiendom, uten at gebyrsatsene har blitt nedjustert til kostnad for tjenesten, slik R-112 krever. Årsrapportene for 2017 og 2018 viser overskudd på henholdsvis 98,6 og 91,5 millioner kroner. Kommunal- og moderniseringsdepartementet opplyser at oversikten i Statens kartverk sitt virksomhetsregnskap ikke har med seg utgifter til erstatningsutbetalinger ført på Justis- og beredskapsdepartementets kapittel 471 post 71 eller departementets egne utgifter på kapittel 595 post 01. Fratrullet disse kostnadene på 2,6 millioner kroner utgjør overprisingen 89 millioner kroner. Departementet har forsøkt å redusere overskuddet på gebyrordningen, men det er ikke funnet inndekning i budsjettforslaget til Stortinget. For 2020 er enkelte av gebyrsatsene økt for å dekke inn de økte kostnadene til utvikling av matrikkelen. I tillegg er det gjort tilpasninger mellom prisen for elektronisk og papirbasert innsending for å stimulere til endret brukeratferd, uten at dette er basert på kostnad for tjenestene. Gebyret blir ikke prisjustert og overprisingen reduseres således på sikt.
- Årsregnskapene til Brønnøysundregistrene har i flere år vist overskudd på gebyrordningen for registertjenestene. Overprisen utgjorde i 2016 om lag 220 millioner kroner.⁶¹ Våre beregninger av et gjennomsnitt for årene 2017–2019 viser et overskudd på tjenester fra Løsøreregisteret på 268 millioner kroner og et underskudd på Foretaksregisteret på 29 millioner kroner. Nærings- og fiskeridepartementet har siden en evaluering i 2017 arbeidet med ny gebyrstruktur, som ble fremmet i budsjettprosessen for 2019. Forslaget om ny gebyrstruktur ble imidlertid ikke fulgt opp på grunn av usikkerhet ved kostnadsgrunnlaget, blant annet på grunn av overføring av Altinn til et annet fagdepartement. For 2020 er det ikke spilt inn forslag om justering av gebyr.

⁶⁰ Punkt 3.1.2 nummer 2.

⁶¹ Jf. evalueringsrapporten fra juni 2017 «Gjennomgang av Brønnøysundregistrenes tjenester». Våre beregninger viser at overprisen i gjennomsnitt per år for perioden 2017–2019 har økt til 239,5 millioner kroner. Overpris gjelder Løsøreregisteret med gjennomsnittlig 268 millioner kroner, og underpris på Foretaksregisteret med gjennomsnittlig 29 millioner kroner. Se nærmere detaljer i vedlegg 2.

- Gebyrene for førerkort hos Statens vegvesen blir i hovedsak indeksregulert årlig som en integrert del av budsjettprosessen, og ikke som egne satsingsforslag. For 2019 ble gebyr for tjenester utført via selvbetjeningsløsninger satt lavere enn gebyrene for tilsvarende manuelle tjenester. Gebyr for teoriprøver er bevisst overpriset for å begrense etterspørselen etter tjenesten, slik at den teoretiske prøven ikke skal bli brukt som læringsarena og gi grunnlag for fusk. Overprisen utgjør 54,5 millioner kroner.⁶² Gebyrsatsen for foto på førerkort og bevis er overpriset med 13,9 millioner kroner. Øvrige gebyrsatser etter førerkortforskriften paragraf 14-2 er totalt underpriset med om lag 94 millioner kroner. Underprisen forklares med politisk ønske i departementet om å holde de samlede kostnadene for å ta førerkort nede.
- For sertifikater og skoletillatelser i Luftfartstilsynet blir gebyrene i hovedsak indeksregulert årlig som en integrert del av budsjettprosessen, med justering som gjenspeiler pris- og lønnsjustering samt andre kjente budsjettmessige endringer. Gebyrene ble sist regulert 15. april 2020. Ifølge Samferdselsdepartementet har ikke budsjettprosessen hindret departementet i å få justert gebyrsatsene. Det har forekommet en viss kryss-subsidiering innenfor enkelte gebyrområder. Dokumenterte beregninger fra 2017 viser overpris med 1,7 millioner kroner for sertifikater og teoriprøver og underpris med totalt 6,3 millioner kroner på sertifikat flygeleder, flymedisin, skole-/utdanningstillatelse og flysimulatorer.⁶³ For å utjevne dette har noen gebyrer blitt redusert eller holdt uendret, mens andre gebyrer er økt mer enn hva lønns- og prisveksten skulle tilsi. Utjevningen har foregått over flere år.

For tre av sju gebyrordninger er noen av gebyrsatsene justert til kostnad for tjenesten i budsjettprosessen, mens det for andre gebyrsatser i den samme gebyrordningen er beholdt overpris eller underpris:

- For sivile saker i domstolene og politiet har det vært vurdert behov for både oppjustering og nedjustering av multiplikatorer for å holde seg til kostnad for tjenesten. Departementet opplyser at flere av gebyrene for sivile saker er underpriset for å sikre tilgang til rettssystemet for alle. Ut fra et rettssikkerhetsprinsipp er det derfor ikke ønskelig å sette disse gebyrene til kostnad for tjenesten. For 2019 spilte Justis- og beredskapsdepartementet inn forslag om nedjustering av overprisede gebyrer i budsjettprosessen. Gebyrer for sivile saker ble nedjustert med 76,8 millioner kroner. For 2020 ble det ikke lagt fram forslag om nedjusteringer eller oppjusteringer. De gebyrene som fortsatt er overpriset, har Finansdepartementet ifølge Justis- og beredskapsdepartementet oversikt over. Tjenesten begjæring om utlegg er overpriset med om lag 200 millioner kroner og gjelder hovedsakelig politiet, men også om lag 140 000 kroner for domstolene. I tillegg er gebyret for tvangsdekning i finansielle instrumenter overpriset med om lag 34 millioner kroner.
- For behandling av søknad om oppholdstillatelser har flere av gebyrsatsene for 2020 på Justis- og beredskapsdepartementets område blitt endret til kostnad for tjenesten. Gebyr for søknad om oppholdstillatelse i saker om familieinnvandring etter utlendingsforskriften § 17-10 (1) b) ble i tråd med ambisjonene i Granavoldenerklæringen vedtatt nedjustert i statsbudsjettet for 2020. Justeringen er gjeldende fra 1. april 2020.

Overprisen som er nevnt i punktene ovenfor utgjør 627 millioner kroner innenfor de kontrollerte gebyrordningene. Dette gjelder følgende tjenester:

- registrering i Løsøreregisteret hos Brønnøysundregistrene – om lag 268 millioner kroner
- begjæring om utlegg hos domstolene og politiet – om lag 200 millioner kroner
- tinglysing av eiendom hos Statens kartverk – om lag 89 millioner kroner
- gjennomføring av teoriprøver og foto på førerkort hos Statens vegvesen – om lag 68,4 millioner kroner med henholdsvis 54,5 og 13,9 millioner kroner
- operative sertifikater og teoriprøver hos Luftfartstilsynet – om lag 1,7 millioner kroner

Flere detaljer om dokumentanalysen og informasjon fra møter med departementene går fram av vedlegg 4 *Justering av gebyr til kostnad for tjenesten*. Se også detaljer om våre beregninger i vedlegg 2 *Samsvar mellom gebyrsats og kostnad*.

⁶² Våre beregninger er basert på estimerte volumtall for 2019. Se nærmere detaljer i vedlegg 2.

⁶³ Jf. vedlegg 2.

Justering av gebyrsatser til kostnad for tjenesten – Finansdepartementets oppfølging

Eventuelle nedjusteringer av overprisede gebyrer skal vurderes som satsingsforslag fra fagdepartementene.⁶⁴ Finansdepartementet vurderer ulike sider av fagdepartementenes innspill i budsjettforberedelsene, og gir råd til regjeringen om fagdepartementenes forslag bør godtas eller ikke, og har også anledning til å komme med egne forslag til endringer, for eksempel utgiftsreduksjoner eller inntektsøkninger.⁶⁵

Vi har kontrollert

- dialogen mellom fagdepartementene og Finansdepartementet i budsjettprosessen, for å få informasjon om hvilke vurderinger som ligger til grunn ved håndtering av gebyrsatser som ikke er i samsvar med kostnad for tjenestene
- Finansdepartementets vurdering av motsetninger mellom bestemmelsene som er gitt i R-112 og budsjettmessige hensyn

Dokumentanalyse og møter med departementene viser at innspill fra fagdepartementene til Finansdepartementet kan bli nedprioritert i budsjettprosessen på grunn av manglende inndekning i statsbudsjettet.

Håndtering av gebyrsatser som ikke er i samsvar med kostnad for tjenestene

Finansdepartementet viser til budsjetttrundskriv om hvordan fagdepartementene skal forholde seg til overprisede gebyrer, og at det skal vurderes som satsingsforslag. Fagdepartementene står fritt til å spille inn satsingsforslag, og Finansdepartementet tar av og til initiativ til å nedjustere overprisede gebyrer departementet er kjent med. Finansdepartementet har oversikt over overprisede gebyrer fra en kartlegging i 2014, som er supplert med senere innspill fra fagdepartementene.⁶⁶

Finansdepartementets avveininger mellom bestemmelsene i R-112 og budsjettmessige hensyn

Alle satsingsforslag fra fagdepartementene ses under ett og følges opp fra Finansdepartementet overfor regjeringen. Satsingsforslag om nedjustering av overprisede gebyrer behandles som en del av skatte- og avgiftsopplegget, fordi overprising anses som en skjult skatt. Oppjustering av gebyrsatser innenfor kostnadsdekning er derimot en omprioritering av statens utgifter, og inngår derfor ikke i skatte- og avgiftsopplegget. Stortinget slutter seg som regel til forslag fra regjeringen på dette området.

Finansdepartementet opplyser at flere av gebyrordningene som er overpriset, ikke har blitt nedjustert fordi det ikke har vært inndekning i budsjettet for å redusere den skjulte skatten. Etter bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 skal inntektene som budsjetteres, være basert på realistiske anslag og i tråd med forutsetningene for gebyrinntektene. En viktig forutsetning i rundskriv R-112 er at inntektene skal gjenspeile at brukeren ikke betaler for noe annet eller mer enn det tjenesten koster. I den praktiske politikken er det prioriteringer i budsjettprosessen som avgjør om overprisede gebyrer blir nedjustert.

Finansdepartementet viser til at Stortinget siden 2006, på bakgrunn av forslag fra regjeringen, i flere runder har vedtatt å sette ned overprisede gebyrer ved at det i perioden 2006 til 2014 har blitt fjernet overprising med om lag 1,6 milliarder kroner,⁶⁷ og mener at arbeidet med dette har vært vellykket. Samtidig erkjenner Finansdepartementet at det fortsatt gjenstår en del overprising.

Nedsettelse av overprisede gebyrer til kostnad for tjenesten vil gi en inntektsreduksjon i statsbudsjettet for senere år. Finansdepartementet opplyser at det har vært klar over at det fremdeles er noe overprising av gebyrer i Brønnøysundregistrene og Statens kartverk. Nedjustering av de resterende overprisede gebyrene har vært vurdert mot investeringsbehov fram i tid. For å unngå nedjustering av gebyr først, for så å oppjustere satsene det året investeringen gjennomføres, har departementene latt være å sette ned gebyrsatsene helt til kostnadsdekning på kort sikt. Ved å tenke langsiktig, og gi forutsigbarhet for brukerne, mener Finansdepartementet at dette ikke framstår som urimelig. Overprisen vurderes av Finansdepartementet som beskjedent. Revisjonen viser at overpris utgjør om lag 89 millioner kroner for gebyr for tinglysing hos Statens kartverk og om lag 268 millioner kroner for gebyr til registrering hos Brønnøysundregistrene.

⁶⁴ Jf. R-9/2018 for budsjettåret 2020, punkt 3 Satsingsforslag side 11 tredje avsnitt. R-10/2017 for budsjettåret 2019, punkt 3 Satsingsforslag side 10 fjerde avsnitt.

⁶⁵ Veileder i statlig budsjettarbeid punkt 2.2.3 Rollefordelingen i budsjettarbeidet.

⁶⁶ Jf. verifisert referat fra møte med Finansdepartementet 11. mars 2020.

⁶⁷ Jf. Prop. 1 LS (2015–2016) kapittel 11 Sektoravgifter og overprisede gebyrer.

Finansdepartementet opplyser at gebyrordningene med rettsgebyr og multiplikator er et komplisert system hvor det er vanskelig å justere alle elementene. Rettsgebyr på Justis- og beredskapsdepartementets område er totalt sett underfinansiert, selv om både overpris og underpris kan forekomme.

Finansdepartementet mener at det er et spørsmål om hvor bredt område kostnaden for tjenesten skal beregnes på, og hvor finfordelt beregningene skal være. Departementet mener videre at fortsatt overpris aksepteres på enkelte tjenester, mens det for andre tjenester aksepteres underpris.⁶⁸ Begrensningene i rundskriv R-112 er at brukerbetalingen ikke tillater at mottakeren skal dekke mer enn kostnaden av å produsere og levere en klart definert tjeneste.

6.1.3 Informasjon til brukerne om hvilke beregninger som ligger til grunn for satsene

Virksomheten skal løpende holde oversikt over og synliggjøre beregningene som ligger til grunn for gebyrsatsene. De som betaler, bør ha enkel tilgang til informasjonen.⁶⁹

Kartleggingen viser at

- 21 av 33 virksomheter ikke gir informasjon til brukerne om hva som ligger til grunn for gebyret de betaler
- seks virksomheter gir brukerne informasjon, gjennom virksomhetens hjemmeside, fakturainformasjon, informasjonsbrev eller annet
- de seks resterende virksomhetene har gitt uklare svar som er vanskelige å kategorisere

Revisjonen av de sju gebyrordningene viser at grunnlaget for gebyrsatsene ikke gjøres tilgjengelig for brukerne av tjenestene, slik R-112 krever.⁷⁰ Departementene vurderer dette som virksomhetens ansvar som leverandør av tjenestene og har ikke tatt initiativ til at informasjonen skal gjøres tilgjengelig. Justis- og beredskapsdepartementet har tatt selvkostberegningen for sivile gjøremål i domstolene og politiet inn i lovproposisjoner ved justeringen til selvkost. Denne informasjonen er ikke gjort tilgjengelig for bruker hos politiet og domstolene.

Mer detaljert informasjon for de sju utvalgte gebyrordningene går fram av vedlegg 5 *Informasjon til bruker*.

6.2 Evaluering

Departementet skal etter økonomireglementet § 16 i styringsdialogen med virksomheten stille krav til evaluering, og rapporteringen fra virksomhetene skal gi et riktig grunnlag for oppfølging fra departementet. Virksomheten skal generelt sørge for at det gjennomføres evalueringer innenfor hele eller deler av virksomhetens ansvarsområde. Gebyrordningene skal ifølge R-112/2015 evalueres med jevne mellomrom for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene. Frekvens og omfang av evalueringer skal etter økonomireglementet bestemmes ut fra virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet. Dette vil innebære at behov og opplegg for evaluering må vurderes for seg i hver ordning.

For de seks utvalgte virksomhetene er styringsdialogen med departementene for 2018 og 2019 gjennomgått. Dette omfatter tildelingsbrev til virksomhetene, referat fra styringsdialogmøtene med departementene og årsrapportene fra virksomhetene. Vi har kontrollert om departementene har stilt krav om evaluering av gebyrordningene for å sikre kostnadseffektiv drift og/eller oppfølging av bestemmelsene i R-112. Revisjonen har også i møter med virksomhetene og de fire departementene undersøkt om det har vært gjennomført evaluering av den enkelte gebyrordningen, og eventuelt når.

Revisjonen viser følgende:

- Ingen av de fire departementene har stilt eksplisitte krav i styringsdialogen med virksomhetene om at gebyrordningene skal evalueres for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene i 2018 og 2019.

⁶⁸ Jf. verifisert referat fra møte med Finansdepartementet 11. mars 2020.

⁶⁹ Jf. R-112/2015 punkt 3.1.2 nummer 4 og presisering i Prop. 1 LS (2015-2016) 11.2.7. avsnitt, side 164.

⁷⁰ Punkt 3.1.2 nummer 4.

- Tre av de sju gebyrordningene har vært evaluert i tidsrommet 2013–2017 etter initiativ fra Nærings- og fiskeridepartementet for én av ordningene og fra Samferdselsdepartementet for to av ordningene. En av de to evalueringene under Samferdselsdepartementet har vært gjennomført av eksterne. Nærings- og fiskeridepartementet har gjennomført en intern evaluering i 2019, som oppfølging av evalueringen av gebyrordningene i Brønnøysundregistrene fra 2017.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet mener at vurderingene av kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene skjer gjennom den vanlige styringsdialogen med virksomhetene, og i den årlige vurderingen av satsene i forbindelse med budsjettprosessen. Justis- og beredskapsdepartementet har på rettsområdet i 2017, etter at R-112 ble oppdatert i 2015, stilt krav om at virksomhetene gjennomgår tjenestene som er gebyrbelagt, utvikler modeller for selvkostberegning som også har tatt høyde it-investeringer og gjennomgått disse sammen med virksomhetene. Siden har virksomhetene årlig oppdatert disse. Dette har dannet grunnlag for flere forslag til justeringer av gebyrer fra Justis- og beredskapsdepartementet i budsjettprosessene.

Se vedlegg 6 *Evaluering* for mer detaljert informasjon.

6.3 Presentasjon i statsregnskapet

For å kontrollere presentasjon av gebyrinntektene i statsregnskapet har vi analysert statsregnskapsdata for årene 2018 og 2019. Kontrollen omfatter 36 virksomheter med inntekter fra om lag 80⁷¹ gebyrordninger. For 2018 og 2019 er det rapportert til sammen henholdsvis 5,1 og 5,3 milliarder kroner i gebyrinntekter fra disse ordningene i statsregnskapet.⁷²

6.3.1 Kobling til bevilgning og statsregnskapet

Rapporteringen fra virksomhetsregnskapene til statsregnskapet skal følge de grunnleggende prinsippene og den inndelingen Stortinget har fastsatt i vedtatt statsbudsjett. Det betyr blant annet at regnskapsførte inntekter skal rapporteres til statsregnskapet på det kapitlet og den posten der inntektsbevilgningen er gitt. Gebyrer blir som hovedregel budsjettet på post 01–29 *Salg av varer og tjenester*.

Revisjonen har kontrollert om departementene ved bevilgningsforslagene til statsbudsjettet har benyttet kapittel og post 01–29 med driftsformål for gebyrinntekter som er omfattet av R-112. Vi har også kontrollert om regnskapsførte gebyrinntekter for 2018 og 2019 er rapportert til statsregnskapet på samme kapittel og post som inntektsbevilgningen ble gitt.

Revisjonen viser at regnskapsførte gebyrinntekter er rapportert til statsregnskapet på samme kapittel og post som inntektsbevilgningen ble gitt. Alle bevilgningene er gitt på et driftskapittel og på post 01–11, med ett lite unntak. Unntaket gjelder Medietilsynets⁷³ gebyr for registrering og merking av videogram. Gebyrinntektene er bevilget på kapittel 3335 Medieformål, men på en 70-post som etter sin art skal benyttes for skatter og avgifter, i stedet for på inntektspost 01–29 *Salg av varer og tjenester*⁷⁴ (driftsinntekter). Inntektene utgjør 1,2 millioner kroner.

6.3.2 Ensartet bokføring og rapportering – bruk av artskonto

Standard kontoplan er obligatorisk for statlige virksomheter. Formålet med kontoplanen er å legge til rette for mer omfattende og standardisert informasjonsgrunnlag for styring i statlige virksomheter og for departementenes styring av underliggende virksomheter. En felles standard kontoplan legger også til rette for sammenligninger internt og på tvers av statlige virksomheter.

Vi har kontrollert hvordan standard kontoplan er benyttet for gebyrinntekter rapportert i statsregnskapet for 2018 og 2019.

Analysen viser at

⁷¹ Det er noe usikkerhet om eksakt antall, da gebyrordninger kan framstå noe ulikt i statsregnskapet.

⁷² Det er tatt utgangspunkt i oversikt over gebyrordninger for 2018 mottatt fra Finansdepartementet. Tallene for 2018 er justert til slik de framkommer i statsregnskapet. For 2019 er det benyttet samme oversikt og med tall fra statsregnskapet for 2019.

⁷³ Medietilsynet er underliggende virksomhet til Kulturdepartementet.

⁷⁴ Jf. R-101/2016 Statens kontoplan for statsbudsjett og statsregnskapet, punkt 4.4.1 Postene 01–29 Salg av varer og tjenester (avdeling 1).

- 25 av 36 virksomheter har rapportert gebyrinntektene i artskontogruppe 37 *Gebyrer med videre som inngår som driftsinntekt*, slik standard kontoplan tilsier⁷⁵
- for de øvrige 11 virksomhetene er gebyrinntektene de har ansvar for bokført og rapportert i artskontogruppe 84, på artskonto 844 *Gebyrer som ikke inngår som driftsinntekt*

Dette avviker fra standard kontoplan⁷⁶ hvor det går fram at gebyrer som skal bokføres og rapporteres i artskontogruppe 37, skilles fra «ren» innkreivingsvirksomhet, som skal bokføres i artskontogruppe 82 til 84. Artskontogruppe 84 skal som hovedregel bare benyttes når det rapporteres til statsregnskapets bevilgningsregnskap på postgruppe 50–89 *Skatter, avgifter og andre overføringer*. Bokføringen og rapporteringen blir dermed ikke ensartet og regnskapene gir heller ikke standardisert informasjonsgrunnlag til styring og for statistikk- og analyseformål.

Oversikt over virksomheter med ansvar for gebyrinntekter som ikke er bokført og rapportert i artskontogruppe 37 *Gebyrer med videre som inngår som driftsinntekt*, går fram av tabell 7 nedenfor.

Tabell 7 Avvik fra standard kontoplan for gebyrinntekter som er bokført og rapportert til statsregnskapet

Virksomhet (Dep)	Kapittel/post i statsregnskapet	Arts-konto	Regnskapsfører	Beløp 2018 (mill. kroner)	Beløp 2019 (mill. kroner)*
POD - Politi- og lensmannsetaten (JD)	Kap. 3440 post 07	844	Skatteetaten	949,0	1043
Medietilsynet (KUD)	Kap. 3334 (2018) og kap. 3335 (2019) post 70	844	Skatteetaten		0,5
Statens kartverk (KMD)	Kap. 3595 post 01	844	Skatteetaten	0,3	0,4
Helsedirektoratet (HOD)	Kap. 3714 post 04	844	Skatteetaten	0,5	0,7
Justervesenet (NFD)	Kap. 3902 post 01	844	Skatteetaten	0,6	0,6
Sjøfartsdirektoratet (NFD)	Kap. 3910 post 01	844	Skatteetaten	184,9	208
Sjøfartsdirektoratet (NFD)	Kap. 3910 post 04	844	Skatteetaten	49,3	54,2
Fiskeridirektoratet (NFD)	Kap. 3917 post 05	844	Fiskeridirektoratet	16,1	15,9
Mattilsynet (LMD)	Kap. 4115 post 01	842	Mattilsynet	0,4	0,2
		842		5,0	6,8
Finanstilsynet (FIN)	Kap. 4602 post 03	844	Skatteetaten	0,3	0,3
Skatteetaten (FIN)	Kap. 4618 post 05	844	Skatteetaten	50,8	49,8
Norges vassdrags- og energidirektorat (OED)	Kap. 4820 post 01	844	Norges vassdrags- og energidirektorat	2,6	5,7
Totalt				1 259,8	1 386,3

* Regnskapstall er hentet fra rådatauttrekk fra statsregnskapet fra DFØ.

Tabell 7 viser at avviket fra standard kontoplan utgjør 1,4 milliarder kroner av gebyrinntektene for 2019, som er 26 prosent av inntektsførte gebyrinntekter på 5,3 milliarder kroner. Størstedelen av avviket, 1358 millioner kroner (98 prosent), er regnskapsført av Skatteetaten. Dette er inntekter som Skatteetaten krever inn på vegne av andre statlige virksomheter og rapporterer til statsregnskapet på de andre virksomhetenes kapitler og poster.

Når Skatteetaten utfører funksjon som innkreivingsentral og bokfører inntekter på andre virksomheters kapitler og poster (belastningsfullmakt), så vil dette (sett fra Skatteetatens side) *etter art* kunne fremstå som en ordinær innkreivingsoppgave, hvor det ikke er opplagt at innbetalingen skal presenteres som en driftsinntekt i Skatteetatens eget regnskap. Finansdepartementet opplyser at det er kjent med denne problemstillingen som også er en del av en større problemstilling. Dette gjelder blant annet bruk av belastningsfullmakter, regnskapsføring i Statens innkreivingsentral (Skatteetaten) og hensiktsmessig og

⁷⁵ Jf. veiledningsnotat til standard kontoplan for statlige virksomheter som fører regnskapet etter hhv. kontantprinsippet og SRS.

⁷⁶ Jf. rundskriv R-102 Standard kontoplan for statlige virksomheter og et veiledningsnotat som forklarer og gir eksempler på hvordan kontoer i standard kontoplan skal benyttes, kontogruppe 37 *Gebyrer med videre som inngår som driftsinntekt*.

pedagogisk presentasjon i berørte virksomheters regnskap. Finansdepartementet viser til at Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), som forvalter av økonomiregelverket, arbeider med problemstillingen, blant annet med sikte på å klargjøre retningslinjene for bruk av artskonto og presentasjon i årsregnskapet.

7 Hovedkonklusjon

Målet med revisjonen er å kontrollere om statlige gebyrordninger som er omfattet av rundskriv R-112, er innrettet slik at mottakerne av tjenestene ikke betaler mer enn kostnaden av å produsere og levere tjenestene. I tillegg er målet å kontrollere om gebyrinntektene er rapportert og presentert ensartet i virksomhetenes årsregnskap og i statsregnskapet.

Det er Stortinget som årlig fastsetter skatter, avgifter og andre offentlige byrder, jf. Grunnloven § 75a. Statlig tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse finansieres normalt av skatte- og avgiftsinntektene og er del av det årlige skatte- og avgiftsopplegget i statsbudsjettet.

Enkelte statlige tjenester er imidlertid helt eller delvis brukerfinansiert ved at brukeren betaler et gebyr når det oppstår en gebyrpliktig hendelse. Slike gebyrordninger er, i samsvar med legalitetsprinsippet, etablert med hjemmel i lov og er ikke en del av det årlige skatte- og avgiftsopplegget i statsbudsjettet.⁷⁷

Når det i brukerbetalingen oppstår overpris fordi gebyret overstiger kostnaden for tjenesten, vil overprisen innebære en skjult skatt. Statsbudsjettet vedtas dermed med en skatteinntekt som ikke er synlig for Stortinget. Finansdepartementet har i rundskriv R-112/2015 gitt nærmere bestemmelser om hvordan gebyr fastsettes og administreres for å sikre at brukeren ikke betaler mer enn kostnaden ved å produsere og levere tjenesten. Rundskriv R-112 ble lagt fram for Stortinget som en del av budsjettbehandlingen for 2016.⁷⁸

Etter bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 skal inntektene som budsjetteres, være basert på realistiske anslag og i tråd med Stortingets forutsetninger for inntektene. En viktig forutsetning i rundskriv R-112/2015 er at gebyrinntektene skal gjenspeile at brukeren ikke betaler for noe annet eller mer enn det tjenesten koster. Budsjetterte gebyrinntekter i statsbudsjettet som er basert på fastsatte gebyrsatser etter R-112, bør derfor ikke være høyere enn tilhørende utgifter for å produsere og levere de gebyrbelagte tjenestene.

I behandlingen av statsbudsjettet for 2019 ble det lagt til grunn at overprisede gebyrer skulle settes ned med til sammen 77 millioner kroner, og dette var omtalt i skatte- og avgiftsopplegget.⁷⁹ Tilsvarende forslag om å redusere overpris er ikke fremmet for 2020.⁸⁰

Etter vår mening etterlever ikke fagdepartementene kravene i rundskriv R-112 for å sikre at gebyrene ikke overstiger kostnaden for tjenesten. For de sju gebyrordningene som er kontrollert, utgjør overprising om lag 627 millioner kroner.

Revisjonen viser at flere av gebyrordningene som er overpriset, ikke har blitt nedjustert til kostnaden for tjenesten fordi det ikke har vært funnet inndekning i statsbudsjettet. Disse overprisede gebyrene vil ikke synliggjøres i skatte- og avgiftsopplegget (Prop. 1 LS) som sendes til behandling i Stortinget, så fremt regjeringen ikke har foreslått endringer i sats utover prisjustering, eller grunnlag. Målet med R-112 om å unngå skjult skattelegging er dermed ikke oppfylt. Revisjonen viser at det er motsetninger mellom hensynet til inndekning av satsningsforslag i budsjettprosessen og kravet til kostnadsdekning etter R-112.

Revisjonen viser at det har blitt akseptert overprising av enkelte tjenester fordi det er underprising av andre tjenester. Dette innebærer at inntekter fra en tjeneste blir benyttet for å dekke kostnader for andre tjenester, og at brukerne av den første tjenesten må dekke utgifter som ikke gjenspeiles i ytelsen de mottar. Etter vår vurdering representerer dette en form for kryss-subsidiering som ikke er i tråd med prinsippene for gebyrfinansiering etter R-112/2015. Revisjonen viser videre at brukerne ikke får informasjon om kostnadene og beregningene som ligger til grunn for gebyrsatsene.

I 2019 hadde 12 departementer og 36 virksomheter nærmere 5,3 milliarder kroner i gebyrinntekter fra 80 gebyrordninger. Gebyrinntektene blir bevilget i statsbudsjettet og rapportert i statsregnskapet på kapitler og poster i tråd med formålet med bevilgningen for driftsinntekter. Revisjonen viser imidlertid at gebyrinntektene blir bokført og rapportert ulikt når 1,4 milliarder kroner blir bokført og rapportert som innkreving av skatter og avgifter i stedet for driftsinntekter. Bokføring og rapportering av gebyrinntektene gir dermed ikke

⁷⁷ Jf. Regjeringen.no, Finansdepartementet, 07. januar 2014 – Ansvarsområder og oppgaver i Finansdepartementet <<https://www.regjeringen.no/no/dep/fin/dep/id221/>> [Hentet dato april 2020].

⁷⁸ Prop. 1 LS (2015-2016) - Kapittel 11 og Vedlegg 4. Jf. Innst. 3 S (2015-2016).

⁷⁹ Jf. Prop. 1 LS for 2019 side 234 og Innst. 3 (2018-2019).

⁸⁰ Jf. Prop. 1 LS for 2020 kapittel 13 og Innst. 3 S (2019-2020).

standardisert informasjonsgrunnlag til styring og for statistikk- og analyseformål slik bevilgningsreglementet og økonomireglementet i staten legger opp til. Finansdepartementet opplyser at DFØ arbeider med problemstillingen med presentasjon i regnskapet, blant annet med sikte på å klargjøre retningslinjene for bruk av artskonto og presentasjon i årsregnskapene.

8 Konklusjon per departement

8.1 Konklusjon for Finansdepartementet

Finansdepartementet koordinerer arbeidet med statsbudsjettet for regjeringen. Departementet har ansvar for å forberede beslutningsgrunnlaget til regjeringens budsjettkonferanser når det gjelder den samlede økonomiske politikken og skatte- og avgiftsopplegget. Finansdepartementet vurderer fagdepartementenes budsjettforslag og foreslår utgiftsreduksjoner og inntektsøkninger.

Før budsjettene legges fram for Stortinget, gir Finansdepartementet også råd til regjeringen om hvilke skatter og avgifter som skal kreves inn for at staten skal kunne dekke utgiftene sine.⁸¹ Endringer av grunnlag eller sats for overprisede statlige gebyrer regnes som en del av skatte- og avgiftsopplegget.⁸²

Gebyrsatser blir ikke justert til kostnad for tjenesten i budsjettprosessen

Enkelte statlige tjenester er helt eller delvis brukerfinansiert ved at brukeren betaler et gebyr for å motta tjenesten. Hvis det oppstår overpris fordi gebyrinntektene overstiger kostnaden for tjenesten, og overprisen ikke er tatt med i skatte- og avgiftsopplegget (Prop. 1 LS) for behandling i Stortinget, forblir den en skjult skatt.

Finansdepartementet har i rundskriv R-112/2015 gitt nærmere bestemmelser om hvordan gebyr fastsettes og administreres, inkludert målet om at brukeren ikke skal betale mer enn kostnaden ved å produsere og levere tjenesten. Rundskrivet er lagt fram for Stortinget som del av budsjettbehandlingen for 2016.⁸³

Etter bevilgningsreglementet §§ 3 og 5 skal inntektene som budsjetteres, være basert på realistiske anslag og i tråd med Stortingets forutsetninger for inntektene. En viktig forutsetning i rundskriv R-112/2015 er at gebyrinntektene skal gjenspeile at brukeren ikke betaler for noe annet eller mer enn det tjenesten koster. Budsjetterte gebyrinntekter i statsbudsjettet som er basert på fastsatte gebyrsatser etter R-112, bør derfor ikke være høyere enn tilhørende utgifter for å produsere og levere de gebyrbelagte tjenestene.

Revisjonen viser at flere av gebyrordningene er overpriset uten at detaljer om dette kommer fram eller er behandlet i statsbudsjettets skatte- og avgiftsopplegg. For de sju utvalgte gebyrordningene i revisjonen utgjør overprising om lag 627 millioner kroner.

Revisjonen viser også at det er motsetninger mellom hensynet til inndekning av satsningsforslag i budsjettprosessen og kravet til kostnadsdekning etter R-112. Flere av gebyrordningene som er overpriset, har ikke blitt nedjustert til kostnaden for tjenesten fordi det ikke har vært funnet inndekning i budsjettet for å redusere den skjulte skatten.

Rapportering av gebyrinntektene til statsregnskapet er uensartet

Finansdepartementet har ansvaret for å sende Meld. St. 3 *Statsregnskapet* til Stortinget⁸⁴ og gir retningslinjer for fagdepartementenes og virksomhetenes rapportering.⁸⁵

Revisjonen viser at gebyrinntekter i statsbudsjettet er budsjettert på kapittel og post i tråd med formålet med bevilgningen. Regnskapsførte gebyrinntekter i de 36 kontrollerte virksomhetene er rapportert til statsregnskapet på samme kapittel og post som bevilgningen ble gitt.

Virksomhetenes bruk av artskonto i rapporteringen av gebyrinntektene er ikke ensartet. For elleve av virksomhetene blir gebyrinntekter de er ansvarlige for rapportert på artskontoer som ikke er i tråd med standard kontoplan for gebyrinntekter. Avviket fra standard kontoplan utgjør 26 prosent av inntektsførte gebyrinntekter på 5,3 milliarder kroner. Gebyrinntekter for 1358 millioner kroner som skatteetaten krever inn og regnskapsfører på vegne av virksomhetene, utgjør den vesentligste andelen av avviket. Disse

⁸¹ Jf. Finansdepartementets hjemmeside, <https://www.regjeringen.no/no/dep/fin/dep/id221/> og Reglement for økonomistyring i staten § 3.

⁸² Jf. Finansdepartementets hjemmeside, <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/skatte-og-avgifter/indirekte-skatte/id2353322/>.

⁸³ Prop. 1 LS (2015-2016), kapittel 11 og vedlegg 4. Jf. Innst. 3 S (2015-2016).

⁸⁴ Jf. bevilgningsreglementet § 13 femte ledd og FOR 2005-12-02-1359 Kongelig resolusjon av 2. desember 2005 om fullmakter i henhold til bevilgningsreglementet. Meld. St. 3 utarbeides med grunnlag i rapportering av regnskapstall fra statlige virksomheter og fagdepartementene til statsregnskapet, jf. bestemmelser om økonomistyring i staten kapittel 3.

⁸⁵ Jf. rundskriv R-8/2019 Statsregnskapet for 2019 – Årsavslutning og frister for innrapportering.

gebyrinntektene blir bokført og rapportert som innkreivingsvirksomhet av skatter og avgifter på artskontogruppe 84 i stedet for å bli bokført og rapportert som driftsinntekter i artskontogruppe 37.

Når Skatteetaten utfører funksjon som innkreivingssentral og bokfører inntekter på andre virksomheters kapitler og poster (belastningsfullmakt), så vil dette sett fra skatteetatens side *etter art* kunne fremstå som en ordinær innkreivingsoppgave, hvor det ikke er opplagt at innbetalingen skal presenteres som en driftsinntekt i skatteetatens eget regnskap. Finansdepartementet har opplyst at regelverksforvalter DFØ arbeider med problemstillingen med sikte på å klargjøre retningslinjene for bruk av artskonto, inkludert hensiktsmessig og pedagogisk presentasjon i årsregnskapene til statlige virksomheter som benytter skatteetaten som innkreivingssentral, og i statsregnskapet.

8.2 Konklusjon for Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har blant annet det administrative ansvaret for tinglysing i fast eiendom og boretter, og ansvaret for fastsetting og endring av forskriften om gebyr for tinglysing mv. Statens kartverk har ansvar for den geografiske infrastrukturen og offentlig eiendomsinformasjon, og er tinglysingsmyndighet for hele landet.

Vår konklusjon er at gebyrordningen for tinglysing av eiendom ikke er innrettet slik at mottakerne av tjenestene bare betaler for kostnaden ved å levere tjenesten tinglysing. Gebyrinntektene på Kommunal- og moderniseringsdepartementets område er ensartet presentert i virksomhetenes årsregnskap og statsregnskapet. Konklusjonen er basert på resultatene av revisjonen som er oppsummert nedenfor.

Problemstilling 1: Fastsettelse av gebyrer er ikke i tråd med bestemmelsene i R-112

- Kostnadene blir ikke spesifisert per gebyrbelagte tjeneste. Det kan derfor ikke dokumenteres om gebyrsatsene er i samsvar med kostnaden for tjenestene.
- Gebyrinntektene gir for 2018 et samlet overskudd på om lag 89 millioner kroner, slik at tjenestene er overpriset og innebærer en skjult skatt for brukeren.
- Gebyrordningen har kostnader for tjenestene som ikke er oppdatert med endringer i virksomheten. Dette gjelder blant annet endringer i organiseringen, arbeidsprosessene og digitalisering.
- Satsene i gebyrordningen blir i den årlige gjennomgangen ikke justert slik at inntekter ikke overstiger de samlede kostnadene. Gebyret blir ikke prisjustert og overprisingen reduseres således på sikt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i budsjettprosessen for 2020 foreslått en økning i kostnadene til utvikling av matrikkelen, uten å øke gebyrsatsene. Dette ville ha redusert et framtidig overskudd for gebyrordningen. Forslaget fikk ikke gjennomslag på grunn av manglende inndekning i budsjettet. Gebyrsatsene ble i stedet økt, slik at overdekningen forble den samme.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet og de fire underliggende virksomhetene fra vår kartlegging har ikke etterlevd kravene om å synliggjøre beregningene som ligger til grunn for gebyrsatsene. Forventningene om at brukerne av tjenesten bør ha løpende og enkel tilgang til informasjonen, er dermed ikke oppfylt.

Problemstilling 2: Evaluering gjennomføres ikke

Revisjonen viser at virksomhetene ikke evaluerer gebyrordningene etter krav i økonomireglementet og bestemmelsene i R-112. I henhold til økonomireglementets § 16 skal virksomheten generelt sørge for å evaluere hele eller deler av virksomhetens ansvarsområde. Med evaluering menes en systematisk datainnsamling, analyse og vurdering som kan utføres av interne eller eksterne fagmiljøer. Ifølge R-112/2015 skal departementet evaluere gebyrordningene med jevne mellomrom for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene. Virksomhetene skal rapportere til departementet slik at disse kan følge opp resultatet fra evalueringene.

- Kommunal- og moderniseringsdepartementet stiller ikke krav til Statens kartverk om at gebyrordningen for tinglysning eiendom skal evalueres med jevne mellomrom for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene i R-112.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet mener at vurderingene av kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene skjer gjennom den ordinære styringsdialogen med virksomheten, og i den årlige gjennomgangen i forbindelse med budsjettprosessen. Formålet med den årlige gjennomgangen er nødvendig oppdatering av satsene i forbindelse med budsjettprosessen. De vurderingene som gjøres er ikke en systematisk gjennomgang av gebyrordningen for å gi grunnlag for mer kostnadseffektiv drift og en bedre etterlevelse av bestemmelsene i R-112.

Problemstilling 3: Ensartet rapportering av gebyrinntekter til statsregnskapet

Revisjonen viser at Kommunal- og moderniseringsdepartementets fire underliggende virksomheter, Statens kartverk, Direktoratet for byggkvalitet, Husleietvistutvalget og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har etterlevd retningslinjene for bruk av kapittel og post i rapporteringen til statsregnskapet.

Det er totalt rapportert gebyrinntekter på 484 millioner for disse fire virksomhetene, herav 441 millioner kroner til Statens kartverk. Et mindre avvik på 0,4 millioner kroner som gjelder Statens kartverks gebyrinntekter, blir rapportert og spesifisert i statsregnskapet som innkrevingsvirksomhet av skatter og

avgifter på artskontogruppe 84, i stedet for driftsinntekter i artskontogruppe 37. Avviket gjelder gebyrinntektene som skatteetaten krever inn på vegne av Statens kartverk.

8.3 Konklusjon for Nærings- og fiskeridepartementet

Nærings- og fiskeridepartementet har blant annet det overordnede ansvaret for styring og forvaltning av næringsregistrene, og for fastsettelse og endring av forskrift om gebyr til Brønnøysundregistrene.⁸⁶

Brønnøysundregistrene er tillagt nasjonale forvaltningsoppgaver som etableringskontroll, registrering, vedlikehold og samordning av informasjon om blant annet foretak og juridiske enheter.

Brønnøysundregistrene består av 17 forskjellige registre. De største og viktigste er Løsøreregisteret, Foretaksregisteret, Enhetsregisteret, Regnskapsregisteret, Oppgaveregisteret, Konkursregisteret og Ektepaktregisteret.

Vår konklusjon er at gebyrordningen for registreringstjenester i Brønnøysundregistrene ikke er innrettet slik at mottakerne av tjenestene bare betaler for kostnaden ved å levere registertjenestene. For gebyrinntektene på Nærings- og fiskeridepartementets område er det ved rapportering i statsregnskapet benyttet kapittel og post i tråd med retningslinjene. I virksomhetenes årsregnskap er det imidlertid ikke ensartet presentasjon av gebyrinntektene etter standard kontoplan. Konklusjonen er basert på resultatene av revisjonen som er oppsummert nedenfor.

Problemstilling 1: Fastsettelse av gebyrer er ikke i tråd med bestemmelsene i R-112

- Kostnadene blir ikke spesifisert per gebyrbelagte tjeneste. Det kan derfor ikke dokumenteres om gebyrsatsene er i samsvar med kostnad for tjenestene.
- Gebyrinntekter fra registertjenester i Løsøreregisteret gir etter våre beregninger et overskudd på 268 millioner kroner, slik at tjenestene er overpriset og innebærer en skjult skatt for brukerne. Samtidig viser våre beregninger at gebyrinntekter fra registertjenester i Foretaksregisteret gir et underskudd på 29 millioner kroner, og dermed blir kryss-subsidiert av betaling for registreringstjenester i Løsøreregisteret.
- Gebyrordningen har kostnader for tjenestene som ikke er oppdatert med endringer i virksomheten. Dette gjelder blant annet endringer i organiseringen, arbeidsprosessene og digitalisering.
- Gebyrsatsene blir ikke gjennomgått årlig, og gebyrene er satt høyere enn kostnaden for tjenesten. Nærings- og fiskeridepartementet følger ikke opp avvik fra kostnaden for tjenesten ved å endre gebyrsatsene.
- Nærings- og fiskeridepartementet og Brønnøysundregistrene har ikke etterlevd kravet om å synliggjøre beregningene som ligger til grunn for satsene slik at de som betaler, har enkel tilgang til informasjonen. Av de åtte kartlagte virksomhetene under Nærings- og fiskeridepartementet oppgir bare én at beregningene for satsene er tilgjengelige for de som betaler for tjenestene. Forventningene om at brukerne av tjenesten bør ha løpende og enkel tilgang til informasjonen, er dermed ikke oppfylt.

Problemstilling 2: Gjennomførte evalueringer blir ikke fulgt opp

Revisjonen viser at evaluering blir gjennomført etter krav i økonomireglementet og bestemmelsene i R-112, men at gjennomført evaluering ikke er fulgt opp.

- Nærings- og fiskeridepartementet etterlever kravet i R-112 om at det skal gjennomføres evalueringer for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene. Evalueringen har vært gjennomført i 2017 og gjelder gebyrordningen registertjenester i Brønnøysundregistrene. Nærings- og fiskeridepartementet har i tillegg i mai 2019 gjennomført en intern evaluering som oppfølging av Brønnøysundregistrenes evaluering fra 2017.
- For den evaluerte gebyrordningen blir gebyrsatsene ikke fastsatt etter bestemmelsene i R-112. Evalueringen har dermed ikke medført at gebyrsatsene blir fastsatt i tråd med bestemmelsene. Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med ny gebyrstruktur for Brønnøysundregistrenes tjenester, som skal sikre bedre etterlevelse av bestemmelsene i R-112.

⁸⁶ Se vedlegg 8 for hjemmelsgrunnlaget til forskriften og forskriften med gebyrsatsene.

Problemstilling 3: Ikke ensartet rapportering av gebyrinntekter til statsregnskapet

Vår revisjon viser at Nærings- og fiskeridepartementets ni underliggende virksomheter, Registervirksomheten i Brønnøysund, Patentstyret, Norsk Akkreditering, Sjøfartsdirektoratet, Justervesenet, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard, Klagenemndsekretariatet (KNS), Fiskeridirektoratet og Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR) har etterlevd retningslinjer for bruk av kapittel og post i rapportering av gebyrinntekter til statsregnskapet.

Det er rapportert gebyrinntekter på Nærings- og fiskeridepartementets område med totalt 1049 millioner kroner. For tre av ni virksomheter som har rapportert gebyrinntekter, blir det ikke rapportert på artskonto etter bestemmelsene i standard kontoplan. Dette gjelder gebyrinntektene for gebyrordningene under Sjøfartsdirektoratet, Justervesenet og Fiskeridirektoratet:

- Om lag 279 millioner kroner av gebyrinntektene for disse virksomhetene blir rapportert som «ren» innkreivingsvirksomhet av skatter og avgifter i kontogruppe 84. Rapportering etter standard kontoplan skulle vært driftsinntekter i kontogruppe 37.
- Fiskeridirektoratets avvik fra standard kontoplan er på 15,9 millioner kroner, Sjøfartsdirektoratets avvik er på til sammen 262,2 millioner kroner, mens Justervesenets avvik er på 0,6 millioner kroner av totalt 28,8 millioner kroner.
- For Sjøfartsdirektoratet og Justervesenet gjelder avvikene gebyrinntektene som Skatteetaten krever inn på vegne av de to virksomhetene.

8.4 Konklusjon for Samferdselsdepartementet

Samferdselsdepartementet har blant annet det overordnede ansvaret for rammevilkår for luftfarts- og veisektoren, og for fastsettelse og endring av forskrift om gebyr til Luftfartstilsynet og forskrift om førerkort m.m.⁸⁷ Førerkortforskriften blir fastsatt og endret av Statens vegvesen etter delegeringsvedtak.⁸⁸ Statens vegvesen har ansvaret for trafikant- og kjøretøyområdet, og Luftfartstilsynet har hovedansvaret for tilsynet med norsk sivil luftfart.

Vår konklusjon er at gebyrordningene for førerkort i Statens vegvesen og sertifikater og skoletillatelser i Luftfartstilsynet ikke er innrettet slik at mottakerne av tjenestene bare betaler for kostnaden ved å levere tjenestene. Gebyrinntektene på Samferdselsdepartementets område er ensartet presentert i virksomhetenes årsregnskap og statsregnskapet, og det er benyttet kapittel og post i tråd med retningslinjene. Konklusjonen er basert på resultatene av revisjonen oppsummert nedenfor.

Problemstilling 1: Fastsettelse av gebyrer er ikke i tråd med bestemmelsene i R-112

- Kostnadene blir beregnet per gebyrbelagte tjeneste for gebyrordningen førerkort i Statens vegvesen, men ikke for gebyrordningen sertifikat og skoletillatelser i Luftfartstilsynet. Dokumentasjonen viser at det ikke er samsvar mellom kostnad for tjenestene og gebyrene for de to ordningene.
- Tjenestene innenfor førerkort og sertifikater og skoletillatelser er overpriset med henholdsvis 68,4 millioner kroner og 1,7 millioner kroner. Overpris på tjenestene gir en skjult skatt.

For gebyr for førerkort i Statens vegvesen viser beregningene at det er overpris for fire og underpris for ni av tretten tjenester. Overpris for gebyrsatsen for teoriprøver utgjør 54,5 millioner kroner. Gebyr for teoriprøver i Statens vegvesen har et bevisst avvik (overpris) fra kostnad for tjenesten for å begrense etterspørselen etter tjenesten slik at den teoretiske prøven ikke skal bli brukt som læringsarena og gi grunnlag for fusk. Gebyrsatsen for foto på førerkort og bevis er overpriset med 13,9 millioner kroner. Underprisede gebyrer etter førerkortforskriften (praktiske førerprøver og manuelle utstedelser av førerkort/kompetansebevis), forklares med et politisk ønske om å holde de samlede kostnadene for å ta førerkort nede. Departementet opplyser at alle som skal ha førerkort må bestå både teoretisk og praktisk prøve, og at dette utgjør en pakke med hva kandidatene må gjennom. Underprisingen av praktisk prøve er større enn overprisingen av teoriprøve og foto til sammen, slik at resultatet totalt sett er en underprising av samlet tjeneste for førerkort.

For gebyrordningen for sertifikat og skoletillatelser i Luftfartstilsynet viser beregningene at det er overpris på paragrafområdet *Operative sertifikater og teoriprøver* med 1,7 millioner kroner, underpris på fire av seks paragrafområder med 6,3 millioner kroner og gebyrsats lik kostnad for tjenesten på ett paragrafområde. For å utjevne kryss-subsidiering har noen gebyrer blitt redusert eller holdt uendret, mens andre gebyrer er økt mer enn hva lønns- og prisvekst skulle tilsi.

- Gebyrordningen for sertifikat og skoletillatelser i Luftfartstilsynet har kostnader for tjenestene som ikke er oppdatert med endringer i virksomheten. Dette gjelder blant annet endringer i organiseringen, arbeidsprosessene og digitalisering. Kostnadene som ligger til grunn for gebyrsatsene innen førerkort, er oppdatert.
- Gebyrsatsene for gebyrordningene førerkort og sertifikat og skoletillatelser blir ikke oppdatert til kostnad for tjenesten i den årlige gjennomgangen av gebyrordningene. Gebyrsatsene for de to gebyrordningene blir i hovedsak bare justert ved årlig indeksregulering. For gebyr for førerkort ble det i 2019 gjort en justering ved at det ble differensiert mellom gebyr for manuelle tjenester og lavere gebyr når tjenestehandlingen blir utført via selvbetjeningsløsninger.
- Samferdselsdepartementet og de tre underliggende virksomhetene fra vår kartlegging har ikke etterlevd kravene om å synliggjøre beregningene som ligger til grunn for gebyrsatsene. Forventningene om at brukerne av tjenesten bør ha løpende og enkel tilgang til informasjonen, er dermed ikke oppfylt.

⁸⁷ Se vedlegg 8 for hjemmelsgrunnlaget til forskriften og forskriften med gebyrsatsene.

⁸⁸ Delegeringsvedtak 29. mars 2019 nr. 424.

Problemstilling 2: Gjennomførte evalueringer blir ikke fulgt opp

Revisjonen viser at gebyrordningene for førerkort og sertifikater og skoletillatelser blir evaluert etter krav i økonomireglementet og bestemmelsene i R-112, men at resultatet av evalueringene ikke blir brukt til å fastsette gebyrsatsene i tråd med bestemmelsene i R-112.

- Evaluering av gebyrordningene for førerkort hos Statens vegvesen ble sist evaluert i 2016 og for sertifikat og skoletillatelser hos Luftfartstilsynet i 2013. Det er planlagt nye evalueringer av gebyrordningen på førerkortområdet i 2020.
- Evaluering av gebyrordningene har ikke medført at gebyrsatsene blir fastsatt i tråd med bestemmelsene.

Problemstilling 3: Ensartet rapportering av gebyrinntekter til statsregnskapet

Revisjonen viser at Samferdselsdepartementets tre underliggende virksomheter, Statens vegvesen, Luftfartstilsynet og Jernbanetilsynet har etterlevd retningslinjene for bruk av kapittel og post i rapporteringen til statsregnskapet. De samlede gebyrinntektene for Samferdselsdepartementet i 2019 på 0,7 milliarder kroner ble også rapportert på artskonto i henhold til standard kontoplan.

8.5 Konklusjon for Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementet har blant annet ansvaret for rettsvesenet og politi- og påtalemyndigheten, og ansvaret for rettsgebyrloven med forskrift om rettsgebyr. Departementet har ansvaret for å foreslå endringer i multiplikatorer som går fram av rettsgebyrloven og for fastsettelse og endring av rettsgebyret i forskrift om rettsgebyr. Departementet har også ansvaret for fastsettelse og endring av forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her.

Domstoladministrasjonen er administrativt ansvarlig for domstolene, det vil si Høyesterett, Høyesteretts kjæremålsutvalg, lagmannsrettene og tingrettene. Politi- og lensmannsetaten er en riksdekkende statlig etat i Norge som skal bekjempe kriminalitet og sørge for orden i det daglige. De har også ansvar for den sivile rettspleien på grunnplanet⁸⁹ og bidrar innen saksbehandling av utlendingssaker for UDI. POD har ansvaret for faglig ledelse, styring, oppfølging, og utvikling av politidistriktene.

Vår konklusjon er at gebyrordningene for sivile saker i domstolene og politiet, og saksbehandling av oppholdstillatelser, ikke er innrettet slik at mottakerne av tjenestene bare betaler for kostnaden ved å levere tjenestene. Gebyrinntektene på Justis- og beredskapsdepartementets område er ikke ensartet presentert i virksomhetenes årsregnskap og statsregnskapet, men det er benyttet kapittel og post i tråd med retningslinjene. Konklusjonen er basert på resultatene av revisjonen som er oppsummert nedenfor.

Problemstilling 1: Fastsettelse av gebyrer er ikke i tråd med bestemmelsene i R-112

- Kostnadene blir beregnet per gebyrbelagte tjeneste. Beregningene viser størrelsen på gebyret som vil gi samsvar mellom kostnad for tjenestene og gebyrene. Flere av gebyrene samsvarer likevel ikke med kostnad for tjenesten. Noen gebyrer, blant annet gebyr for begjæring om utlegg, er høyere og andre er lavere enn beregnet kostnad for tjenesten.

For gebyr for behandling av oppholdstillatelser viser beregningene at fire av seks gebyrsatser samsvarer med kostnad for tjenesten. De to siste gebyrsatsene, som gjelder behandling av saker om familieinnvandring, har departementet ikke vurdert i forbindelse med budsjettprosessen for 2020, så det kan ikke dokumenteres om det er samsvar.

- Tjenesten begjæring om utlegg er overpriset med om lag 200 millioner kroner og gjelder hovedsakelig politiet, men også om lag 140 000 kroner for domstolene. I tillegg er gebyret for tvangsdekning i finansielle instrumenter overpriset med om lag 34 millioner kroner.

For Politi- og lensmannsetaten viser beregningene for 2020 at to av ni gebyrsatser, gebyrsats for begjæring om utlegg og tvangsdekning i finansielle instrumenter er overpriset. De øvrige sju gebyrsatsene er i hovedsak i samsvar med beregnet kostnad for tjenesten.

For Domstoladministrasjonen viser beregningene for 2020 at alle gebyrsatser innenfor tvistemål og skjønn er underpriset. Innenfor tvangsfullbyrdelse viser beregningene at fire av seks gebyrsatser er underpriset, én gebyrsats er i samsvar med beregnet kostnad for tjenesten, mens gebyrsatsen for begjæring om utlegg hos domstolene er overpriset med totalt om lag 140 000 kroner og innebærer dermed en skjult skatt for brukeren. Samtidig er flere av gebyrsatsene underpriset av hensyn til ønsket om å sikre publikums rettsikkerhet og nødvendig tilgang til domstolen.

- De tre gebyrordningene har kostnader for tjenestene som ikke er oppdatert med endringer i virksomheten, blant annet endringer i organiseringen, arbeidsprosessene og digitalisering.
- De fleste av gebyrsatsene blir oppdatert til kostnad for tjenesten i den årlige gjennomgangen av gebyrordningene, eller de blir opprettholdt med underpris. Utover begjæring om utlegg og tvangsdekning i finansielle instrumenter er det innenfor hver av de tre gebyrordningene ingen gebyrsatser som er satt høyere enn beregnet kostnad for tjenesten. To av gebyrsatsene i saker om oppholdstillatelse som gjelder familieinnvandring, har ikke departementet vurdert i forbindelse med budsjettprosessen for 2020.
- Justis- og beredskapsdepartementet og de fire underliggende virksomhetene fra vår kartlegging har ikke etterlevd kravene om å synliggjøre beregningene som ligger til grunn for gebyrsatsene. Forventningene om at brukerne av tjenesten bør ha løpende og enkel tilgang til informasjonen, er dermed ikke oppfylt. Justis- og beredskapsdepartementet har tatt selvkostberegningen for sivile

⁸⁹ Høring: Organisering av den sivile rettspleie på grunnplanet i politiet – SRGP, 18.04.2016.

gjøremål i domstolene og politiet inn i lovproposisjoner ved justeringen til selvkost. Denne informasjonen er ikke gjort tilgjengelig for bruker hos politiet og domstolene.

Problemstilling 2: Evaluering gjennomføres ikke, men ordningene gjennomgås grundig

Revisjonen viser at evaluering ikke blir gjennomført etter krav i økonomireglementet og bestemmelsene i R-112, men at departementet likevel årlig har en grundig gjennomgang av gebyrene.

- Justis- og beredskapsdepartementet stiller ikke krav til POD/DA om at gebyrordningene skal evalueres med jevne mellomrom for å sikre kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene i R-112. Departementet har likevel på rettsområdet i 2017, etter at R-112 ble oppdatert i 2015, stilt krav om at virksomhetene gjennomgår tjenestene som er gebyrbelagt, utvikler modeller for selvkostberegning som også har tatt høyde it-investeringer og gjennomgått disse sammen med virksomhetene.
- Justis- og beredskapsdepartementet mener at vurderingene av kostnadseffektiv drift og oppfølging av bestemmelsene skjer gjennom den vanlige styringsdialogen med virksomhetene og i den årlige gjennomgangen i forbindelse med budsjettprosessen. Formålet med den årlige gjennomgangen er nødvendig oppdatering av satsene i forbindelse med budsjettprosessen. En mer systematisk gjennomgang av gebyrordningen slik det kreves ved en evaluering, kan sikre en bedre etterlevelse av bestemmelsene i R-112 og kostnadseffektiv drift. Etter krav fra departementet har virksomhetene årlig oppdatert modellene for selvkostberegning, som har dannet grunnlag for flere forslag til justeringer av gebyrer fra Justis- og beredskapsdepartementet i budsjettprosessene.

Problemstilling 3: Ikke ensartet rapportering av gebyrinntekter til statsregnskapet

Vår revisjon viser at Justis- og beredskapsdepartementets fire underliggende virksomheter, Domstoladministrasjonen, Politi- og lensmannsetaten, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, og Sysselmannen på Svalbard har etterlevd retningslinjer for bruk av kapittel og post i rapportering av gebyrinntekter til statsregnskapet.

Det er rapportert gebyrinntekter på Justis- og beredskapsdepartementets område med totalt 2,1 milliarder kroner, hvorav 1 milliard kroner ikke er rapportert på artskonto etter standard kontoplan. Dette gjelder Politi- og lensmannsetaten, hvor gebyrinntektene blir rapportert som innkrevingsvirksomhet av skatter og avgifter i kontogruppe 84 i stedet for driftsinntekter i kontogruppe 37. Avviket gjelder gebyrinntekter som skatteetaten krever inn på vegne av POD og rapporterer til statsregnskapet.

Vedlegg 1: Kostnadsgrunnlaget

Statens kartverk (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)
Kostnadene består av alle direkte kostnader til tinglysning, som er hentet fra virksomhetsregnskapet. Lønnskostnader inkludert sosiale utgifter og pensjon er den største innsatsfaktoren. Det blir beregnet et påslag for indirekte administrative kostnader med 47,5 prosent av lønnskostnadene. Utviklingskostnader til matrikkel og tinglysning blir også inkludert. Kostnadene dekker både rettsstiftelser som er gebyrbelagt, og rettsstiftelser som ikke er gebyrbelagt (kryss-subsidiering).⁹⁰ Kommunal- og moderniseringsdepartementets egne kostnader til tinglysning legges til kostnadsgrunnlaget fra Statens kartverk. Dette omfatter avsetning til erstatningsutbetalinger for erstatningsansvar staten har for feil ved tinglysning. Gjennomsnittlige årlige utgifter til erstatningsutbetaling har ligget på 0,62 millioner kroner, men Kommunal- og moderniseringsdepartementet understreket i møtet at det alltid vil være en risiko for at de vil kunne bli betydelig høyere gitt at dette gjelder saker knyttet til eiendomsoverdragelser. Kommunal- og moderniseringsdepartementets egne utgifter som ansvarlig for regelverket og etatsstyrende departement for tinglysning og matrikkel har vært delvis dekket gjennom belastning av Statens kartverks budsjettkapittel med 2 millioner kroner årlig. Dette gjelder lov- og regelverksarbeid, saksbehandling og informasjonsarbeid. Midlene er nå rammeoverført til departementets eget kapittel 500 post 01.⁹¹
Brønnøysundregistrene
Gjennomsnittskostnadene for følgende registre inngår i kostnadsgrunnlaget: Foretaksregisteret, Løsøreregisteret, Enhetsregisteret, Regnskapsregisteret, Oppgaveregisteret, Gjeldsordningsregisteret, Konkursregisteret og Gebyrsentralen.⁹²
Statens vegvesen
Kostnadene består av utgifter til bemanning, systemkostnader og andre kostnader. • Bemanningskostnad er satt sammen av en timepris og antall timer brukt på de forskjellige oppgavene/produktene. Timeprisen for egne ansatte består av lønn (inkludert arbeidsgiveravgift, overtid og personal), IKT-kostnad knyttet mot hver enkelt ansatt, eiendomskostnad per ansatt, reisekostnad per ansatt, rekvisita, mobil og øvrige felleskostnader. • Systemkostnader er beregnet årlig kostnad til drift og forvaltning av systemer som Autosys, Teosys, Foto, Altinn, mv. • Andre kostnader består av blant annet kostnader til førerkortproduksjon, foto, motorsykler, øvrige kurskostnader.
Luftfartstilsynet
Kostnadene består av lønn, reise og andre faktiske kostnader for seksjoner/avdelinger som utfører de aktuelle tjenestene. I tillegg kommer felleskostnader som husleie, strøm, administrasjon m.m. Kostnadene er basert på internregnskapet og blir fordelt på tjenesteområder ut fra hvor mange ressurser som ifølge en kartlegging fra 2015 ble benyttet på det enkelte tjenesteområdet.
Domstoladministrasjonen
Kostnadene består av årsverkskostnad/lønnskostnader for dommerstilling og saksbehandlerstilling, som inkluderer grunnlønn, pensjon og sosiale kostnader inkludert arbeidsgiveravgift og feriepengar. I tillegg gjøres det et påslag for kontorkostnader. For øvrig gjøres det påslag for driftskostnader og systemkostnader (Lovisa og regnskapssystemer).

⁹⁰ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Statens kartverk og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, samt tilsendt dokumentasjon.

⁹¹ Jf. verifisert referat etter møte med Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

⁹² Jf. høring om endringer i gebyrstrukturen ved Brønnøysundregistrene, Ny forskrift om gebyrer til Brønnøysundregistrene. 7. oktober 2015, punkt 5.3.1 Hvilke registre skal gebyrlegges.

Politidirektoratet
<u>Sivile gjøremål:</u> Kostnadene består av årsverkskostnad for sivilt tilsatt i politiet som inkluderer lønn og overhead (sosiale kostnader, arbeidsgiveravgift, drift, husleie, mm). I tillegg lønn og godtgjørelser mv til forliksrådets medlemmer, kostnader for saksbehandlingssystemet SIAN, sideutgifter, porto, papir/konvolutt, faglitteratur forlik og utvikling av nye digitale løsninger utlegg og forlik. <u>Oppholdstillatelser:</u> Delen av gebyret som omfatter kostnadene hos politiet består av årsverkskostnad som inkluderer alle kostnader i politiet, det vil si at den inkluderer lønn og sosiale avgifter, husleie, drift og administrative utgifter for ett årsverk.⁹³

Vedlegg 2: Samsvar mellom gebyrsats og kostnad

Kommunal- og moderniseringsdepartementet / Statens kartverk
Statens kartverk har i flere år rapportert overskudd totalt sett på gebyrordningen. Årsrapporten for 2018 viser at summen av kostnader var 338,8 millioner kroner, og at summen av inntekter var 430,3 millioner kroner, som gir et overskudd på 91,5 millioner kroner. Overskuddet utgjør 27 prosent av kostnadsgrunnlaget. Kommunal- og moderniseringsdepartementet opplyser at oversikten i Statens kartverk sitt virksomhetsregnskap ikke har med seg utgifter til erstatningsutbetalinger ført på Justis- og beredskapsdepartementets kapittel 471 post 71 eller departementets egne utgifter på kapittel 595 post 01. Fratrullet disse kostnadene på 2,6 millioner kroner utgjør overprisingen 89 millioner kroner. Det er departementet som fastsetter gebyrsatsene. Departementet har ingen beregninger av kostnadene til den enkelte tjeneste som gebyret skal dekke. Det er gjort tilpasninger mellom prisen for elektronisk og papirbasert innsending for å stimulere til endret brukeratferd, samtidig som behovet for økte inntekter for å dekke utgifter til utvikling av matrikkelen skulle ivaretas. Prissettingen for de papirbaserte og elektroniske innsendingene har ingen direkte sammenheng med de faktiske kostnadene for å utføre tjenestene.⁹⁴
Nærings- og fiskeridepartementet/Brønnøysundregistrene
Det er ikke samsvar mellom gebyrsats og kostnad for tjenesten. I Ot.prp. nr. 61 (2002–2003) Om lov om endringer i rettsgebyrloven mv. og i selskapslovgivninga ble det lagt til grunn et prinsipp om at registrene skulle vurderes gruppevis ut fra hvilke kunder det ytes tjeneste for. Resultatet ble to registergrupper hvor gebyr til Foretaksregisteret og Løsøreregisteret kryss-subsidierer forvaltningen av andre registre som ikke er gebyrbelagt. Denne kryss-subsidieringen er videreført i dagens gebyrforskrift gjeldende fra 1. januar 2016. Våre beregninger av gjennomsnitt for årene 2017-2019, viser et gjennomsnittlig overskudd på Løsøreregisteret på 268 millioner kroner og et gjennomsnittlig underskudd på Foretaksregisteret på 29 millioner kroner. Det vil si totalt netto overskudd på 239 millioner kroner. Kostnadene i disse beregningene inkluderer kostnadene for de kryss-subsidierte registrene. Beregningene er basert på at det for årene 2017 til 2019 er gjennomsnittlige årlige gebyrinntekter på 565,4 millioner kroner og gjennomsnittlige årlige kostnader på 325,9 millioner kroner inkludert kostnader for de kryss-subsidierte registrene. Dette gir en gjennomsnittlig overpris totalt på 239,5 millioner kroner på tjenestene. Beregningene er basert på Brønnøysundregistrenes årsregnskap for 2017 til 2019 og estimerte kostnader som kommer fram i Nærings- og fiskeridepartementets notat «Overordnet ramme til ny gebyrstruktur for Brønnøysundregistrenes tjenester» av 20.05.2019. Beregningene viser at overprisen utgjør 77 prosent av kostnadene inkludert kostnadene for de kryss-subsidierte registrene.

⁹³ Jf. svarbrev fra POD mottatt 13.11.2019.

⁹⁴ Jf. verifisert referat fra møte med Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Samferdselsdepartementet / Statens vegvesen Kostnadsgrunnlaget som er fordelt per tjeneste/gebyr, er ikke i samsvar med gebyrsatsene. Gebyrsatsene er basert på beregninger fra 2008 med årlige indeksreguleringer av gebyrsatsene. For tjenester med selvbetjente løsninger ble det for 2019 innført differensierte gebyrer. Kostnader per tjeneste sammenlignet med gebyrsatsene for 2019 og 2020 viser • overpris for 4 tjenester: 1) teoriprøver, 2) teoriprøver m/betaling på nett, 3) duplikat av førerkort selvbetjening, og 4) foto på førerkort og bevis • underpris for 9 tjenester: 1) praktisk prøve B + tunge klasser, 2) praktisk prøve B + tunge klasser m/betaling på nett, 3) praktisk prøve A/A1/A2, 4) praktisk prøve A/A1/A2 m/betaling på nettet, 5) praktisk prøve T/BE, 6) praktisk prøve T/BE m/betaling på nettet, 7) førerkort, oppmøte, 89 ADR-komp.bevis og 9) YSK-bevis Vi har på bakgrunn av gebyrsatser for 2019, kostnad for tjenesten per 2018 og Vegdirektoratets anslag for volumtall 2019 for hver tjeneste gjennomført en beregning av hvor mye overprisen utgjør for teoriprøver og foto. Beregningene gir samlet overpris på om lag 68,4 millioner kroner, herav overpris for teoriprøver med 54,5 millioner kroner og overpris for foto på førerkort og bevis med 13,9 millioner kroner. Samlet underpris utgjør 93,7 millioner kroner.
Samferdselsdepartementet/Luftfartstilsynet Kostnadene blir ikke beregnet for hver tjeneste, men per tjenesteområde/paragraf. Innen hver paragraf er det flere tjenester og gebyrsatser. Beregningene fra 2017 viser både overpris og underpris innenfor de enkelte tjenesteområdene/paragrafene, men synliggjør ikke dagens eventuelle over-/underpris. Siste oppdaterte oversikt vi har mottatt, er for 2017 og viser • underpris på totalt 6,3 millioner kroner og mellom 9 og 53 prosent av kostnadsgrunnlaget for gebyrer innen § 41 Sertifikat flygeleder AFIS mv., § 42 Flymedisin, § 43 Skole/Utdanningstillatelse og § 44 Flysimulatorer (tilsvarer §§ 38–41 i 2017) • kostnader for tjenestene lik gebyrer innen § 40 Flytekniske sertifikater (Tilsvarende § 37 i 2017) • overpris med 1,7 millioner kroner og 11,7% av kostnadsgrunnlaget for gebyrer innen §§ 34–36 Operative sertifikater og teoriprøver (tilsvarende §§ 31–36 i 2017)
Justis- og beredskapsdepartementet / Domstoladministrasjonen og Politidirektoratet – rettsgebyr Beregningene viser for eksempel at kostnader for begjæring om utlegg tilsvarende en multiplikator på 1,2 for DA og 1,2 for POD. Multiplikatoren er fastsatt til 1,7.⁹⁵
Justis- og beredskapsdepartementet / Politidirektoratet – gebyr for oppholdstillatelser Gebyr for oppholdstillatelser blir beregnet per sak på bakgrunn av summen av kostnader i POD, UDI og UD.⁹⁶ Gebyrsatser for saker om familieinnvandring fra 2020 var ikke til vurdering mot kostnad for tjenesten på grunn av en politisk prosess for å få redusert gebyret for gjenforening med flyktning i tråd med Granavoldenerklæringen.

⁹⁵ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet.

⁹⁶ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Vedlegg 3: Oppdatert kostnadsgrunnlag

Kommunal- og moderniseringsdepartementet / Statens kartverk
Påslaget for indirekte administrative kostnader er beregnet ut fra et gjennomsnitt for årene 2014–2016. ⁹⁷
Nærings- og fiskeridepartementet/Brønnøysundregistrene
Kostnadsgrunnlaget for dagens satser er utarbeidet i 2015, og består av estimerte kostnader ut fra normalprognose for årene 2016 til og med 2020. ⁹⁸
Samferdselsdepartementet / Statens vegvesen og Luftfartstilsynet
<u>Statens vegvesen</u> Bemanningskostnadene er basert på timeregistrering fra 2017 og gjennomsnittlig timepris for 2018. Systemkostnader er basert på gjennomsnitt av kostnader i regnskapet for 2010–2017. I tillegg er kostnader for utvikling av Autosys trafikant beregnet med 1/20 av kostnadene for utviklingsprosjektet med antatt levetid på 20 år. Andre kostnader er basert på regnskapstall 2017.
<u>Luftfartstilsynet</u> Ingen ytterligere detaljer.
Justis- og beredskapsdepartementet / Domstoladministrasjonen og Politidirektoratet
<u>Gebyr i domstolene (DA):</u> Ingen ytterligere detaljer.
<u>Gebyr sivile gjøremål (POD):</u> Kostnader for forliksrådets medlemmer og sideutgifter er fra regnskapet 2018. For øvrige kostnader hva gjelder namsmannen er lønnsutgifter og digitale investeringer estimert for 2020, mens kostnad for porto og faglitteratur er fra 2018. Tidsberegningene er fra 2014, og vil bli oppdatert i 2020 etter innføringen av digitaliseringsprosjektet DINA..
<u>Gebyr oppholdstillatelser (POD):</u> Estimert årsverkskostnad for 2020 er basert på kostnadstall fra 2018 oppjustert med prognoser for konsumprisindeks og årslønnsvekst for 2019. På bakgrunn av dette ble årsverkskostnadene estimert til henholdsvis 905 400 kroner for saksbehandlertstilling og 1 085 900 kroner for lederstilling. ⁹⁹

Vedlegg 4: Justering av gebyr til kostnad for tjenesten

Kommunal- og moderniseringsdepartementet / Statens kartverk
For 2019 ble det fremmet et forslag om 35 millioner kroner til matrikkelen, uten økte inntekter fra tinglysingsgebyret. Effekten av dette ville vært 35 millioner kroner mindre overdekning. For 2020 fremmet Kommunal- og moderniseringsdepartementet et forslag om å øke kostnadene til oppgradering av matrikkelen uten en økning av gebyrsatsene, som ville gitt en reduksjon av overskuddet. Resultatet for 2020 ¹⁰⁰ ble at enkelte av gebyrsatsene ble oppjustert for å dekke inn de økte kostnadene til utvikling av matrikkelen.
Det er en politisk vurdering i departementet og regjeringen hvordan gebyrinntektene justeres, hvor hensynet til proveny blir satt opp mot hensynet til at gebyrinntektene skal være lik kostnad for tjenesten. Departementet anser det som uhensiktsmessig å foreslå indeksregulering av gebyrsatsene så lenge gebyrinntektene er større enn gebyrkostnadene. ¹⁰¹ Kommunal- og

⁹⁷ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Statens kartverk og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

⁹⁸ Jf. høringsnotat side 22.

⁹⁹ Jf. verifisert referat fra møte med Justis- og beredskapsdepartementet og dokumentet *Ressursanalyse for 2018 utgifter og bemanning i politiet*.

¹⁰⁰ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Statens kartverk og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

¹⁰¹ Jf. verifisert referat fra møtet med Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

moderniseringsdepartementet har ikke hatt mulighet til å justere gebyrinntektene til kostnad for tjenesten innenfor Statens kartverks egen ramme. Kommunal- og moderniseringsdepartementet mener at dersom hele overskuddet skulle tas over Statens kartverks eget budsjett, ville det påvirket andre oppgaver.
Nærings- og fiskeridepartementet/Brønnøysundregistrene
Det har vært usikkerhet ved kostnadene til Altinn sentralforvaltning (kap. 904, post 22). Disse kostnadene var ikke med i beregningene for dagens gebyrsatser, men ble i evalueringen fra 2017 foreslått tatt med. I tillegg har det vært usikkerhet knyttet til husleie for nye lokaler og utviklingen av BRsys, som vil gi økte kostnader. Konjunktursensitivt registreringsvolum skaper også usikkerhet. Departementet har sett det som lite hensiktsmessig å justere gebyrene ned, for så å justere opp igjen like etterpå. For 2020 har det ikke vært spilt inn satsingsforslag for justering av gebyrene. Departementet har ikke funnet rom for justering av gebyrene innenfor eget budsjett.
Samferdselsdepartementet / Statens vegvesen og Luftfartstilsynet
Samferdselsdepartementet har ikke hatt særlig dialog med Statens vegvesen eller LT om gebyrene i førerkortforskriften, og forskrift om gebyr til Luftfartstilsynet mv. kap VI <i>Sertifikater og skoletillatelse</i> . ¹⁰²
<u>Statens vegvesen:</u> For 2017 foreslo Statens vegvesen en økning i de underprisede gebyrsatsene til et kostnadsriktig nivå, men at det overprisede gebyret for teoriprøver ikke ble justert ned. ¹⁰³ Budsjettmessige konsekvenser har ifølge departementet ikke vært utslagsgivende for gebyrfastsettelsen etter førerkortforskriften § 14-2. ¹⁰⁴
<u>Luftfartstilsynet:</u> I forbindelse med endring av forskrift om gebyr til Luftfartstilsynet (gebyrforskriften) ber Samferdselsdepartementet tilsynet utarbeide forslag med gebyrendringer i samsvar med bestemmelser om statlig gebyr- og avgiftsfinansiering i rundskriv R-112. ¹⁰⁵ Luftfartstilsynet gjennomfører høring av utkast til forskrift før det sendes til Samferdselsdepartementet til behandling og endelig fastsettelse. ¹⁰⁶ Gebyrsatsene ble ikke regulert per 1. januar 2020, selv om forslag til oppjustering av satser ble sendt på høring. Endringene i gebyrsatsene tilpasses budsjetttrammen og er ikke basert på kostnadene ved å levere den enkelte tjenesten. Samferdselsdepartementet uttaler at det ikke har vært vurdert tiltak innenfor egen budsjettramme. ¹⁰⁷
Justis- og beredskapsdepartementet / Domstoladministrasjonen og Politidirektoratet
<u>Gebyr for domstolene (DA) og sivile gjøremål (POD):</u> Endring av multiplikatorer skjer ved lovendring i Stortinget på bakgrunn av forslag fra Justis- og beredskapsdepartementet eller ved forskriftsendringer. Endring av størrelsen på rettsgebyret (R) skjer ved forskriftsendring av Justis- og beredskapsdepartementet etter Stortingets budsjett-vedtak basert på forslag fra Finansdepartementet.. Tidligere var det akseptert at gebyrene var noe overpriset av preventive hensyn. ¹⁰⁸ I budsjettet for 2016 ble størrelsen på rettsgebyret justert for første gang siden 2006, noe som førte til at flere av gebyrene kom i overpris. Samtidig kom et innskjerpet krav til selvkost for tjenesten i rundskriv R-112/15. Tendensen for gebyr i domstolene (DA) er at gebyrene er underpriset, mens tendensen for gebyr sivile gjøremål (POD) er selvkost, men et par av gebyrene er overpriset i forhold til kostnad for tjenesten. Dette utgjør et større beløp på grunn av et stort saksvolum.

¹⁰² Jf. svarbrev fra Samferdselsdepartementet.

¹⁰³ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Vegdirektoratet/Statens vegvesen og Samferdselsdepartementet.

¹⁰⁴ Jf. verifisert referat fra møte med Samferdselsdepartementet.

¹⁰⁵ Jf. dokumentanalyse av svarbrev fra Samferdselsdepartementet og Luftfartstilsynet.

¹⁰⁶ Jf. verifisert referat fra møte med Samferdselsdepartementet.

¹⁰⁷ Jf. verifisert referat fra møte med Samferdselsdepartementet.

¹⁰⁸ Jf. verifisert referat fra møte med Justis- og beredskapsdepartementet.

POD har overfor Justis- og beredskapsdepartementet foreslått en nedjustering av overprisede gebyrer, og tilsvarende reduksjon i inntekter, både for 2019 med 281 millioner og 2020 med 285 millioner.¹⁰⁹

Oppholdstillatelser:

Departementet opplyser i møte at justering av gebyrsatsene i budsjettprosessen ikke har medført utfordringer for departementet. Avvik fra prinsippet om gebyrsats lik kostnad for tjenesten på området beror på politiske vedtak.¹¹⁰

Vedlegg 5: Informasjon til brukerne

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Statens kartverk)

Departementet opplyser at Statens kartverks årsrapport gir informasjon om de samlede kostnadene og inntektene for gebyrordningen. Utover dette har ikke departementet tatt initiativ til å gjøre informasjonen om grunnlaget for gebyrsatsene tilgjengelig for brukerne.

Nærings- og fiskeridepartementet (Brønnøysundregistrene)

Departementet har ikke tatt initiativ til å gjøre informasjon om hva som ligger til grunn for gebyrsatsene, tilgjengelig for brukerne. I utgangspunktet mener departementet at dette er Brønnøysundregistrenes ansvar.

Samferdselsdepartementet (Statens vegvesen og Luftfartstilsynet)

Samferdselsdepartementet har ikke tatt initiativ til å gjøre informasjon om hva som ligger til grunn for satsene tilgjengelig for brukerne. Departementet ser det som naturlig at virksomhetene gjør dette. Prisavvik fra kostnad for tjenesten kan gjøre det utfordrende å forklare gebyrgrunnlaget.

For LT ble det henvist til forskrift om gebyr til Luftfartstilsynet mv. § 5 Gebyr for tilsyn (årsgebyr), hvor det er beskrevet hvilke typer kostnader årsgebyret dekker, uten at dette er tallfestet.

Justis- og beredskapsdepartementet (Domstoladministrasjonen og Politidirektoratet)

Gebyr i domstolene og sivile gjøremål hos politiet:

Justis- og beredskapsdepartementet har ikke tatt initiativ til å informere brukerne om hva som ligger til grunn for gebyrsatsene. Departementet mener det er naturlig at POD og DA gjør dette som leverandør av tjenestene. For øvrig har Justis- og beredskapsdepartementet informert Stortinget om beregningene som ligger til grunn for selvkostjustering av gebyrer ved forslag til endringer i rettsgebyrloven for 2019, jf. Prop. 9 L (2018–2019). Informasjon om grunngebyret R og justering av dette legges ut på nettsidene til Justis- og beredskapsdepartementet.

Oppholdstillatelser:

Justis- og beredskapsdepartementet har ikke tatt initiativ til å gjøre informasjon om hva som ligger til grunn for satsene, tilgjengelig for brukerne. Departementet ser det som naturlig at informasjon gjøres tilgjengelig hos UDI, der brukerne henvender seg først.

Vedlegg 6: Evaluering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Statens kartverk)

Departementet har ikke sett behov for evaluering av gebyrordningen etter den forrige større endringen av gebyrordningen i 2014. Kommunal- og moderniseringsdepartementet forholder seg til

¹⁰⁹ Jf. svarbrev fra POD, henholdsvis vedlegg 2 og 1 og svarbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet.

¹¹⁰ Jf. verifisert referat fra møte med Justis- og beredskapsdepartementet.

det som skjer i budsjettprosessen, og har vurdert enkelte elementer i gebyrordningen i den forbindelse. I tillegg er gebyrordningen vurdert i noen enkeltsaker.

Departementet har ikke sett behov for å evaluere de registreringstjenestene som har gebyrfritak. Kommunal- og moderniseringsdepartementet opplyser om at det er mulig å vurdere det hvis noen skulle mene at fritakene er urimelige og en form for kryss-subsidiering. Den store porteføljen av registreringstjenester med gebyrfritak er ifølge Kommunal- og moderniseringsdepartementet sletting av tidligere tinglyste opplysninger. Slik sletting skjer i praksis ved eiendomsoverdragelser, der ny hjemmelshaver uansett betaler for tinglysing.

Nærings- og fiskeridepartementet (Brønnøysundregistrene)

Etter bestilling fra Nærings- og fiskeridepartementet gjennomførte Brønnøysundregistrene i 2017 en evaluering av gebyrstrukturen og leverte rapporten «*Gjennomgang av gebyrer for Brønnøysundregistrenes tjenester*». Evalueringsrapporten dokumenterer overskudd på gebyrordningene og et behov for endringer.

Nærings- og fiskeridepartementet har på bakgrunn av evalueringsrapporten og oppdatert tallgrunnlag fra Brønnøysundregistrene utarbeidet en justert gebyrstruktur som legger til grunn et gebyr per virksomhetstjeneste basert på kostnadene for tjenesten. Økonomimodellen i Brønnøysundregistrene fra 2017 gir den nødvendige informasjonen om kostnadene per virksomhetstjeneste. Departementet har senest i mai 2019 gjennomført en intern evaluering, og det foreligger et oppdatert grunnlag for ny gebyrstruktur. Ny gebyrstruktur er per mars 2020 ikke innført.

Departementet anser at gruppevis vurdering av tjenestene ikke er i tråd med R-112, og går derfor bort fra det tidligere prinsippet om at gebyr for ett register skal dekke kostnadene for flere andre registre. I den nye gebyrstrukturen skal flere registre kunne bli gebyrbelagt enkeltvis. Enkelte av tjenestene bør etter departementets mening likevel fremdeles ses under ett og knyttes til samme gebyr.

Samferdselsdepartementet (Statens vegvesen og Luftfartstilsynet)

Departementet viser til at det for gebyrer etter førerkortforskriften § 14-2 sist ble gjennomført en evaluering i 2016. Evalueringen fra 2016 er en intern gjennomgang i Samferdselsdepartementet av gebyrordningene for å påse at de er i samsvar med bestemmelsene i det da oppdaterte R-112, blant annet prinsippet om kostnadsriktighet. En evaluering er ifølge departementet ressurskrevende. Det planlegges en ny evaluering i 2020.¹¹¹

For gebyrene etter forskrift om gebyr for Luftfartstilsynet (LT) mv. kap. VI *Sertifikater og skoletillatelser mv.* ble det i 2013 på oppdrag fra Samferdselsdepartementet gjennomført en ekstern vurdering av grunnlaget for brukerbetaling.¹¹² Rapporten gir forslag til videreutvikling av dagens gebyrstruktur, blant annet med utgangspunkt i at timeregistreringssystem innføres i LT. Rapporten ble gjennomgått, og LT har senere hatt en lang prosess med departementet om innføringen av et nytt tidsstyringssystem. Systemet skal innføres i 2020 og vil gi et bedre grunnlag for kostnadsvurderingen av de ulike tjenestene, og for beregning og fastsettelse av gebyrsatser.

Justis- og beredskapsdepartementet (Domstoladministrasjonen og Politidirektoratet)

Gebyr i domstolene og sivile gjøremål i politiet:

Departementet er i oppstartsfasen av en intern gjennomgang av området SRGP (Sivile rettspleie på grunnplanen i politiet), hvor det skal sees på området i en helhet, herunder, oppgavefordelingen, modernisering, forenkling og rom for effektivisering av arbeidsprosesser.

Oppholdstillatelser:

¹¹¹ Jf. verifisert referat fra møte med Samferdselsdepartementet og mottatt dokumentasjon etter møtet.

¹¹² «Brukerfinansiering av Luftfartstilsynet». Rapport nummer 2013/11, Vista Analyse AS, Ingeborg Rasmussen og Haakon Vennemo, 20. mai 2013.

Departementet har ikke evaluert gebyrordningen i seg selv, men gjør vurderinger av effektivitet som del av andre vurderinger i den vanlige styringsdialogen. Blant annet følger departementet med på oppbygging og nedbygging av saksbehandlingskapasitet som følge av endringer i flyktning- og innvandringsstrømmen.

Vedlegg 7: Oversikt over 36 virksomheter¹¹³

Nummer	Virksomhet	Departement
1	Registerenheten i Brønnøysund	NFD
2	Patentstyret	NFD
3	Norsk Akkreditering	NFD
4	Sjøfartsdirektoratet	NFD
5	Justervesenet	NFD
6	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	NFD
7	Klagenemndsekretariatet (KNS)	NFD
8	Fiskeridirektoratet	NFD
9	Statens kartverk	KMD
10	Direktoratet for byggkvalitet	KMD
11	Husleietvistutvalget	KMD
12	Mattilsynet	LMD
13	Petroleumstilsynet	ASD
14	Arbeidstilsynet	ASD
15	Arbeids- og velferdsetaten (NAV)	ASD
16	Statens vegvesen	SD
17	Luftfartstilsynet*	SD
18	Statens jernbanetilsyn	SD
19	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom)	KMD
20	Statens legemiddelverk	HOD
21	Helsedirektoratet	HOD
22	Statens strålevern (Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet)	HOD
23	Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)*	OED
24	Oljedirektoratet	OED
25	Miljødirektoratet	KLD
26	Politi- og lensmannsetaten	JD
27	Domstolene i Norge	JD
28	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)	JD
29	Sysselmannen på Svalbard	JD
30	Utenriksdepartementet/utenrikstjenesten	UD
31	Lotteri- og stiftelsestilsynet	KUD
32	Medietilsynet	KUD
33	Skatteetaten	FIN
34	Finanstilsynet	FIN
35	Tolletaten	FIN
36	Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR)**	NFD

* Ikke med i kartleggingen. Benyttet informasjon fra tidligere revisjon.

** Ikke med i kartleggingen. KFIRs gebyrinntekter på kapittel 3936 post 01 blir rapportert i Patentstyrets regnskap, og KFIR ble derfor ikke fanget opp som egen virksomhet før senere.

¹¹³ Oversikten er utarbeidet etter oversikt fra Finansdepartementet for 2018 og statsregnskapet. 33 av virksomhetene var med i kartleggingen – se kommentarer under tabellen.

Vedlegg 8: Oversikt gebyrsatser i aktuelle lover og forskrifter

I vedlegg 8 a til 8 f følger utklipp av aktuelle lover og forskrifter som viser gebyrsatser for de utvalgte gebyrordningene. Jf. oversikten nedenfor.

Virksomhet	Gebyrordning	Aktuelle lovhjemler for gebyrordningen	Aktuelle gebyrbestemmelser i lover og forskrifter	Vedlegg nr.
Domstolene	Gebyr for behandling/oppgaver i domstolene (sivile saker, skjønn, skifte, konkurs m.m)	Rettsgebyrloven kap 2 Tvistemål, kap 3 Skjønn og kap 4 Tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring	Rettsgebyrloven kap. 2 Tvistemål, kap. 3 Skjønn og kap. 4 Tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring Rettsgebyrforskriften § 2-1	8 a
Statens kartverk	Tinglysning i fast eiendom og i borettslagsandeler	Lov om tinglysning (tinglysningsloven) § 12b, Lov om borettslag (borettslagsloven) § 6-16 Lov om registrering av elektriske kraftledninger (kraftledningsregisterloven) § 16	Forskrift om gebyr for tinglysning mv.	8 b
Brønnøysund-registrene	Tinglysning i Løsøreregisteret, registreringer og kunngjøring i Foretaksregisteret og avgivelse av registerinformasjon)	Lov om registrering av foretak §§ 4-1 og 8-1 Lov om tinglysning § 34 Lov om enhetsregisteret § 22 Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) § 8-1 Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) § 144 Lov om oppgaveregisteret § 2 Lov om register for frivillig virksomhet § 16	Forskrift om gebyr til Brønnøysundregistrene	8 c
Statens vegvesen	Gjennomføring førerprøver og utstedelse av førerbevis	Lov om vegtrafikk § 24	Førerforkortforskriften § 14-2	8 d
Politi- og lensmanns-etaten	Gebyr for sivile gjøremål – den sivile rettspleien på grunnplanet, det vil si gebyr for tvangsforretninger og forliksrådsbehandling	Rettsgebyrloven § 7 (kap. 2 Tvistemål, forliksråd) og § 14 (kap. 4 Tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring)	Rettsgebyrloven § 7 (kap. 2 Tvistemål, forliksråd) og § 14 (kap. 4 Tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring) Rettsgebyrforskriften § 2-1	8 a
Politi- og lensmanns-etaten	Utlendingssaker – behandling av søknad om oppholdstillatelse	Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) § 89,	Utlendingsforskriften § 17-10	8 e
Luftfarts-tilsynet	Gebyr for sertifikat, teoriprøver og skoletillatelser mv. innen luftfart	Lov om luftfart § 3-1 og § 13-8	Forskrift om gebyr til Luftfartstilsynet kap. VI Sertifikat og skoletillatelser	8 f

Vedlegg 8 a

- Rettsgebyrloven kap. 2 Tvistemål
- Rettsgebyrloven kap. 3 Skjønn
- Rettsgebyrloven kap. 4 Tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring
- Rettsgebyrforskriften § 2-1

Kapittel 2. Tvistemål.

A. Forliksrådene.

§ 7. For behandling av en sak ved forliksrådet betales 1,15 ganger rettsgebyret selv om forlikssklagen senere blir trukket tilbake eller avvist. Dersom samme sak bringes inn for forliksrådet på ny etter å ha vært behandlet i utenrettslig tvistenemnd som omhandlet i tvisteloven § 6-2 annet ledd bokstav c, betales ikke nytt gebyr.

Trekkes en forlikssklage før pålegg om tilsvar eller innkalling er sendt innklagede, påløper ikke gebyr. Betalt gebyr tilbakebetales.

Blir en forlikssklage avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, påløper ikke gebyr.

For behandling av begjæring om oppfriskning etter tvisteloven § 6-14 fjerde ledd betales et halvt rettsgebyr.

0 Endret ved [lover 24 aug 1990 nr. 54](#), [17 des 1993 nr. 125](#), [9 jan 1998 nr. 3](#) (ikr. 1 apr 1998), [25 juni 2004 nr. 53](#) (ikr. 1 jan 2006 iflg. [res. 19 aug 2005 nr. 901](#)), [17 juni 2005 nr. 90](#) (ikr. 1 jan 2008 iflg. [res. 26 jan 2007 nr. 88](#)) som endret ved [lov 26 jan 2007 nr. 3](#), [22 juni 2018 nr. 80](#) (ikr. 1 sep 2018 iflg. [res. 10 aug 2018 nr. 1229](#)), [20 des 2018 nr. 118](#) (ikr. 1 jan 2019).

B. Tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett.

0 Overskriften endret ved [lov 14 des 2001 nr. 98](#) (ikr. 1 jan 2002 iflg. [res. 14 des 2001 nr. 1416](#)).

§ 8. Det skal betales 5 ganger rettsgebyret for søksmål, herunder overføring av tvist til søksmåls former, ved tingrett (inngangsgebyr). Varer hovedforhandlingen mer enn én dag, påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag til og med dag fem og deretter 4 ganger rettsgebyret pr. dag. For behandling av ankesak som tillates fremmet, betales ved lagmannsrett og ved Høyesterett 24 ganger rettsgebyret. Varer hovedforhandlingen mer enn én dag, påløper i tillegg 3 ganger rettsgebyret pr. dag til og med dag fem og deretter 4 ganger rettsgebyret pr. dag. Avgjøres anken uten at ankeforhandling blir holdt, betales halvparten av fullt inngangsgebyr.

Det betales inngangsgebyr som for særskilt sak når saksøkte har brakt inn krav til pådømming, og for regresssøksmål. Ved ankebehandling gjelder tilsvarende regel. For ny behandling etter at begjæring om oppfriskning mot fraværsavgjørelse eller gjenåpning er tatt til følge, betales også som for særskilt sak.

Er avgjørelse i en sak opphevet og sendt til videre behandling fra ankeinstansen, betales ikke nytt gebyr for behandlingen.

Blir søksmålet eller anken avvist, nektet fremmet eller hevet, betales 2 ganger rettsgebyret. Blir søksmålet eller anken avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, betales ikke gebyr.

I de tilfeller saken trekkes eller forlik inngås senest 4 uker før hovedforhandling, betales 2 ganger rettsgebyret. Trekkes saken tilbake eller forlik inngås på et senere tidspunkt eller under hovedforhandling, eller fraværdom avsies, betales halvparten av fullt gebyr. For beregning av 4-ukersfristen gjelder reglene i domstoloven § 146 annet ledd tilsvarende.

Femte ledd gjelder tilsvarende dersom dom blir avsagt på grunnlag av partenes enighet.

For behandling av anke mot kjennelser og beslutninger og krav om gjenåpning betales 6 ganger rettsgebyret. Blir anken avvist, nektet fremmet eller hevet, betales 2 ganger rettsgebyret. Blir anke avvist på grunn av manglende gebyrbetaling, betales ikke gebyr. For anke til tingrett over beslutninger i forliksrådet betales 2 ganger rettsgebyret. For anke over avgjørelser om avslag på fri sakførsel etter lov om fri rettshjelp § 27 betales ikke gebyr.

For saker som behandles etter tvisteloven kapittel 10 betales 3,5 ganger rettsgebyret. Ved anke mot slik dom gjelder første ledd, men slik at det bare betales 4 ganger rettsgebyret hvis lagmannsretten opphever dommen etter tvisteloven § 29-12 annet ledd.

Når saken først har vært behandlet i forliksrådet, reduseres betalingen etter første ledd første punktum og etter åttende ledd med rettsgebyret.

0 Endret ved [lover 27 juni 1986 nr. 48](#), [21 des 1990 nr. 75](#), [17 des 1993 nr. 125](#), [9 jan 1998 nr. 3](#) (ikr. 1 apr 1998), [14 des 2001 nr. 98](#) (ikr. 1 jan 2002 iflg. [res. 14 des 2001 nr. 1415](#)), [14 des 2001 nr. 98](#) (ikr. 1 jan 2002 iflg. [res. 14 des 2001 nr. 1416](#)), [30 aug 2002 nr. 67](#) (ikr. 1 jan 2003 iflg. [res. 30 aug 2002 nr. 938](#)), [15 apr 2005 nr. 17](#) (ikr. 1 jan 2006 iflg. [res. 15 apr 2005 nr. 339](#)), [17 juni 2005 nr. 90](#) (ikr. 1 jan 2008 iflg. [res. 26 jan 2007 nr. 88](#)) som endret ved [lov 26 jan 2007 nr. 3](#).

§ 9. For behandling av mortifikasjonssak betales 0,8 ganger rettsgebyret. Nødvendige utgifter til kunngjøring dekkes av staten. Blir saken avsluttet uten at kunngjøring har vært innrykket, betales halvparten av fullt gebyr.

0 Endret ved [lover 26 juni 1992 nr. 86](#), [18 des 2015 nr. 125](#) (ikr. 1 jan 2016).

§ 10. For behandling av følgende saker betales ikke gebyr eller for meddommere i de tilfelle hvor retten må settes med meddommere:

1. sak om farskap,
2. sak om opphevelse av adoptivforhold,
3. sak om separasjon eller skilsmisse eller et ekteskaps omstøtelse,
4. sak om barnefordeling, samværsrett eller foreldremyndighet,
5. sak om bidrag til barn eller til ektefelle eller tidligere ektefelle,
6. sak mellom ektefolk eller fraskilte om opphevelse av formuesfellesskap, formuens fordeling, pensjon, bruksrett til løsøre og fast eiendom og om lignende økonomiske forhold,
7. sak om fratakelse av den rettslige handleevnen etter vergemålsloven,
8. — — —
9. sak som reises av en trygdet mot Arbeids- og velferdsdirektoratet eller ellers i henhold til pensjons- eller trygdelovgivningen,
10. sak mot arbeidsgiver, når saken gjelder tjeneste- eller arbeidsforhold og reises av arbeidstaker,
11. sak som etter lov om arbeidstvister behandles av tingretten,
12. sak etter tvisteloven kapittel 36 om administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren, jfr. også lov om fri rettshjelp § 16 første ledd nr. 2.
13. rettsanmodning fra utenlandsk myndighet,
14. sak om leie av bolig etter reglene i husleieloven og rettigheter til andel i borettslag,
15. sak som behandles etter lov om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner,¹ jfr. samme lov § 8.
16. sak etter utlendingsloven § 129 annet ledd, jf. også lov om fri rettshjelp § 16 første ledd nr. 4.
17. sak etter statsborgerloven § 27 tredje ledd annet og tredje punktum, jf. også lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp § 16 første ledd nr. 4.

Retten bør gi fritak for rettsgebyr for den som har bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107 e og forsvarer etter § 100 tredje ledd i saker som behandles etter straffeprosessloven § 434 syvende ledd og § 435.

0 Endret ved [lover 14 juni 1985 nr. 71](#), [13 des 1991 nr. 81](#), [26 mars 1999 nr. 17](#) (ikr. 1 jan 2000 iflg. [res. 26 mars 1999 nr. 248](#)), [14 des 2001 nr. 98](#) (ikr. 1 jan 2002 iflg. [res. 14 des 2001 nr. 1416](#)), [6 juni 2003 nr. 39](#) (ikr. 15 aug 2005 iflg. [res. 17 juni 2005 nr. 603](#)), [15 apr 2005 nr. 17](#) (ikr. 1 jan 2008 iflg. [res. 15 apr 2005 nr. 339](#)), [16 juni 2006 nr. 20](#) (ikr. 1 juli 2008 iflg. [res. 16 juni 2006 nr. 631](#)), [17 juni 2005 nr. 90](#) (ikr. 1 jan 2008 iflg. [res. 26 jan 2007 nr. 88](#)) som endret ved [lov 26 jan 2007 nr. 3](#), [7 mars 2008 nr. 5](#) (ikr. 1 juli 2008 iflg. [res. 7 mars 2008 nr. 242](#)), [26 mars 2010 nr. 9](#) (ikr. 1 juli 2013 iflg. [res. 5 apr 2013 nr. 338](#)) som endret ved [lov 5 apr 2013 nr. 12](#), [21 juni 2013 nr. 92](#) (ikr. 1 jan 2014 iflg. [res. 13 des 2013 nr. 1497](#)), [12 mai 2015 nr. 27](#) (ikr. 1 juli 2015 iflg. [res. 12 mai 2015 nr. 489](#)), [25 mai 2018 nr. 19](#) (ikr. 1 jan 2019 iflg. [res. 25 mai 2018 nr. 759](#)).

1 Lov 19 mars 1965 nr. 3 (opph.). Se nå lov 12 aug 2016 nr. 77.

Kapittel 3. Skjønn m.v.

§ 11. For behandling av skjønn og takster som styres av en dommer ved de alminnelige domstoler eller en dommer i jordskifteretten betales 5 ganger rettsgebyret for hver dag eller del av dag som skjønnet varer. Ved gebyrberegningen tas ikke med dager da bare skjønnsmedlemmene er samlet til granskning eller verdsettelse.

Trekkes saken tilbake eller på annen måte avsluttes før første rettsmøte er holdt, betales 2 ganger rettsgebyret.

For overskjønn og overtakster gjelder de samme gebyrregler som for skjønn og takster.

0 Endret ved [lover 17 des 1993 nr. 125](#), [25 juni 2004 nr. 53](#) (ikr. 1 jan 2006 iflg. [res. 19 aug 2005 nr. 901](#)) som endret ved [lov 17 juni 2005 nr. 84](#), [17 juni 2005 nr. 90](#) (ikr. 1 jan 2008 iflg. [res. 26 jan 2007 nr. 88](#)) som endret ved [lov 26 jan 2007 nr. 3](#), [18 des 2015 nr. 125](#) (ikr. 1 jan 2016), [15 aug 2014 nr. 59](#) (ikr. 1 jan 2017 iflg. [res. 15 aug 2014 nr. 1084](#)), [11 mai 2017 nr. 26](#) (ikr. 1 jan 2018 iflg. [res. 11 mai 2017 nr. 563](#)).

§ 12. Holdes en skjønnsforretning etter begjæring av begge parter, betales bare ett gebyr.

Holdes ekspropriasjonstakster i fortløpende rekkefølge for det samme anlegg med samme skjønnsstyrer, betales gebyr som for en forretning, selv om takstene holdes som flere forretninger.

Alle besiktigelser og skjønn over skip og last, foranlediget ved samme havari og holdt i samme distrikt, anses ved beregning av gebyr som en forretning.

§ 13. For skiftetakster hvor dommeren ikke styrer og deltar i taksten, betales rettsgebyret.

Kapittel 4. Tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring.

0 Overskriften endret ved [lov 28 juni 1992 nr. 86](#) som endret ved [lov 8 jan 1993 nr. 20](#).

§ 14. For begjæring om utlegg betales 1,7 ganger rettsgebyret. Det betales ikke gebyr for begjæring om utlegg for underholdsbidrag mv. og for tvangsbot etter barnelova § 65. Det betales ikke gebyr etter første punktum når det første gang fremmes ny begjæring om utlegg for krav som er fastslått i dom, kjennelse eller rettsforlik etter behandling i forliksrådet etter tvangsfullbyrdsesloven § 7-7 med mindre den opprinnelige utleggssaken ble fortsatt etter tvangsfullbyrdsesloven § 7-7 tredje ledd.

Ved begjæring om tvangssalg etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 8 betales 1,25 ganger rettsgebyret og i tillegg 2,2 ganger rettsgebyret når beslutning om å gjennomføre tvangssalget blir truffet.

Ved begjæring om tilbakelevering etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 9 betales 1,25 ganger rettsgebyret og i tillegg 2,2 ganger rettsgebyret når tilbakeleveringen blir gjennomført.

Ved begjæring om tvangsdekning etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 10 betales 2,1 ganger rettsgebyret og i tillegg rettsgebyret når tvangsdekning blir gjennomført.

Ved begjæring om tvangsdekning etter tvangsfullbyrdsesloven kapitlene 11 og 12 betales 1,1 ganger rettsgebyret og i tillegg 6,3 ganger rettsgebyret når beslutning om å gjennomføre tvangsdekningen blir truffet.

Ved begjæring til tingretten om tvangsfullbyrdelse etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 13 betales 2,1 ganger rettsgebyret og 2 ganger rettsgebyret når tvangsfullbyrdelse blir gjennomført.

Ved begjæring til namsmannen om utlevering etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 13 betales 1,2 ganger rettsgebyret. Ved begjæring til namsmannen om fravikelse etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 13 betales 1,25 ganger rettsgebyret og i tillegg 1,35 ganger rettsgebyret når tvangsfullbyrdelse blir gjennomført.

For begjæring om annen tvangsfullbyrdelse enn nevnt i første til syvende ledd betales 2,1 ganger rettsgebyret.

Gebyret etter første til åttende ledd skal betales selv om begjæringen senere blir trukket tilbake eller avvist.

Gebyret omfatter også sideutgifter. Dette gjelder likevel ikke:

1. utgifter til flytting og oppbevaring av løsøre ved fravikelse av fast eiendom.
2. sideutgifter ved tvangsdekning etter tvangsfullbyrdsesloven §§ 10-13 og 10-14.

Gebyr etter denne paragraf innkreves etterskuddsvis. Der tvangssalg gjennomføres, sørger namsmyndigheten eller medhjelperen for betaling av gebyret. Ved begjæring om utlegg etter tvangsfullbyrdsesloven § 7-2 bokstav f kan namsmannen i særlige tilfeller kreve at gebyret etter første ledd første punktum betales forskuddsvis.

For utleggstrekk besluttet av kommunekasserer, bidragsfogd, Statens innkrevingsentral eller annen særskilt namsmann betales ikke gebyr. Det samme gjelder når Statens innkrevingsentral gjennomfører tvangsdekning i enkle pengekrav etter tvangsfullbyrdsesloven § 2-14 annet ledd. For gebyr som påløper ved kommunekassererens forretning for utleggspant kan departementet bestemme at betalingen skal tilfalle kommunen.

0 Endret ved [lover 18 des 1987 nr. 98](#), [16 juni 1989 nr. 62](#), [26 juni 1992 nr. 86](#), [9 jan 1998 nr. 3](#) (i.kr. 1 apr 1998), [12 des 2003 nr. 112](#) (i.kr. 1 jan 2004), [20 juni 2003 nr. 40](#) (i.kr. 1 apr 2004 iflg. [res. 20 juni 2003 nr. 728](#)), [25 juni 2004 nr. 54](#) (i.kr. 1 juli 2004), [17 des 2004 nr. 95](#) (i.kr. 1 jan 2005), [25 juni 2004 nr. 53](#) (i.kr. 1 jan 2006 iflg. [res. 19 aug 2005 nr. 901](#)), [22 des 2006 nr. 101](#) (i.kr. 1 jan 2007), [17 juni 2005 nr. 90](#) (i.kr. 1 jan 2008 iflg. [res. 26 jan 2007 nr. 88](#)) som endret ved [lov 26 jan 2007 nr. 3](#), [11 jan 2013 nr. 3](#) (i.kr. 1 juni 2013 iflg. [res. 24 mai 2013 nr. 533](#)), [23 jan 2015 nr. 4](#) (i.kr. 1 juli 2015 iflg. [res. 12 mai 2015 nr. 494](#)), [18 des 2015 nr. 125](#) (i.kr. 1 jan 2016), [20 des 2018 nr. 118](#) (i.kr. 1 jan 2019). Endres ved [lov 20 des 2019 nr. 91](#) (i.kr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 15. For klage til tingretten betales rettsgebyret. Overføres klagen til behandling i søksmåls former, betales bare gebyr etter § 8 første ledds annet punktum.

For begjæring til tingretten om midlertidig sikring betales 2,5 ganger rettsgebyret. Gebyret omfatter også iverksettelsen.

Det betales ikke gebyr for:

1. Midlertidig avgjørelse etter ekteskapsloven § 92 om rett til bidrag.
2. Sak som behandles av tingretten etter lov 8 juli 1988 nr 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m.v. og om tilbakelevering av barn.

0 Endret ved [lover 20 des 1991 nr. 85](#), [26 juni 1992 nr. 86](#), [9 jan 1998 nr. 3](#) (i.kr. 1 apr 1998), [30 aug 2002 nr. 67](#) (i.kr. 1 jan 2003 iflg. [res. 30 aug 2002 nr. 938](#)).

Forskrift etter rettsgebyrloven m.m (rettsgebyrforskriften)

Kapittel 2. Rettsgebyrets størrelse

0 Kapitlet opphevet fra 1 jan 2006 ved [forskrift 16 des 2005 nr. 1512](#) (i kraft 1 jan 2006), tilføyd igjen ved [forskrift 22 des 2016 nr. 1870](#) (i kraft 1 jan 2017).

§ 2-1. Rettsgebyret er 1 172 kroner.

0 Tilføyd ved [forskrift 22 des 2016 nr. 1870](#) (i kraft 1 jan 2017), endret ved [forskrifter 20 des 2017 nr. 2309](#) (i kraft 1 jan 2018), [20 des 2018 nr. 2198](#) (i kraft 1 jan 2019), [17 des 2019 nr. 2108](#) (i kraft 1 jan 2020).

Vedlegg 8 b

- **Forskrift om gebyr for tinglysing, registrering eller anmerkning i grunnboken og kraftledningsregisteret**

§ 1. Tinglysingsgebyr for fast eiendom

For tinglysing, registrering eller anmerkning i grunnboken betales et gebyr på kr 585,- for papirbasert innsending og kr 540,- for elektronisk innsending, med mindre annet følger av denne forskriften. Ved felles elektronisk tinglysing av overdragelse av 10 eller flere elektronisk tinglyste pantedokumenter betales et gebyr på kr 5400,-.

I forbindelse med refinansiering av lån innenfor samme låneramme, med samme pantsetter eller pantsettere og med samme panteobjekt, betales et gebyr på kr 200,-, for tinglysing av pantedokument eller tinglysing av overdragelse av pantedokument.

Ved tinglysing er påføring av attest for tinglysingen avgjørende for gebyrplikten.

0 Endret ved [forskrifter 26 juni 2017 nr. 988](#) (i kraft 1 juli 2017), [17 des 2019 nr. 1897](#) (i kraft 1 jan 2020).

§ 2. Registreringsgebyr for andel i borettslag

For første gangs innregistrering av andelene i et borettslag i grunnboken betales et gebyr på kr 4300,-. For etterfølgende innregistrering av nye andeler i grunnboken betales et gebyr på kr 430,-.

For registrering eller anmerkning på andel i borettslag betales et gebyr på kr 480,- for papirbasert innsending og kr 440,- for elektronisk innsending, for hvert dokument som registreres eller anmerkes, med mindre annet er bestemt i denne forskriftens § 4. Ved felles elektronisk tinglysing av overdragelse av 10 eller flere elektronisk tinglyste pantedokumenter betales et gebyr på kr 4400,-.

Ved registrering er påføring av attest for registreringen avgjørende for gebyrplikten.

0 Endret ved [forskrifter 26 juni 2017 nr. 988](#) (i kraft 1 juli 2017), [17 des 2019 nr. 1897](#) (i kraft 1 jan 2020).

§ 3. Registreringsgebyr for kraftledningsregisteret

For registrering eller anmerkning i kraftledningsregisteret betales et gebyr på kr 525,-, med mindre annet følger av denne forskriften.

I forbindelse med refinansiering av lån innenfor samme låneramme, med samme pantsetter eller pantsettere og med samme panteobjekt, betales et gebyr på kr 200,-, for tinglysing av pantedokument eller tinglysing av overdragelse av pantedokument.

0 Endret ved [forskrift 26 juni 2017 nr. 988](#) (i kraft 1 juli 2017).

§ 4. Fritak for tinglysingsgebyr og registreringsgebyr

Gebyr betales ikke for tinglysing, registrering eller anmerkning av:

1. bevis for at en heftelse er falt bort, eller for at den berettigede samtykker i at den slettes,
2. hjemmelsovergang og overføring av rett til å disponere over andel på grunnlag av uskiftebevilling,
3. melding som tingrett, gjeldsnemnda eller bostyrer foretar i medhold av konkursloven eller panteloven,
4. avgjørelse om at noen er satt under vergemål eller opphevelse av vergemål,
5. utleggsforretning, arrestforretning og midlertidig forføyning,
6. sammenføyning av flere bruk til ett,
7. erklæring fra retten om at det er besluttet gjennomføring av tvangsdekning i et realregistrert formuesgode eller en borettslagsandel,
8. utvinningsrett til statens mineraler etter melding fra Direktoratet for mineralforvaltning i henhold til mineralloven,
9. melding eller utdrag av rettsboken etter jordskifteloven § 24 og skjøte som inngår som en del av jordskiftet og dette bekreftes av jordskifteretten i skjøtet,
10. tinglysing, registrering og anmerkning i medhold av gjeldsordningsloven, eller
11. bevis for at en andel eller boret eller borettslagsloven § 2-13 annet ledd skal slettes fra grunnboken.

§ 5. Bekreftede utskrifter og kopier

For bekreftet registerutskrift fra grunnboka eller kraftledningsregisteret betales et gebyr på kr 172,–. Det betales ett gebyr for hver registerenhet utskriften omfatter.

For attestert kopi av tinglyst eller registrert dokument som gis av registreringsmyndighet betales et gebyr på kr 172,–. Gebyr skal ikke betales for kopi som innhentes av kommunene ved saksbehandling etter matrikkellova.

0 Endret ved [forskrift 27 feb 2019 nr. 158](#) (i kraft 1 april 2019).

§ 6. Anke

For anke over gebyravgjørelser betales ikke gebyr. For videre anke over gebyravgjørelser betales et gebyr på kr 5160,–.

§ 7. Betaling av gebyr

Gebyr etter forskriften tilfaller staten.

Gebyr for tinglysing og registrering betales på etterskudd. Kravet sendes den som har begjært forretningen. Kravet forfaller til betaling innen 14 dager fra utsendelsen av kravet.

Ved betaling via bank skal forhåndstrykket blankett med kundeidentifikasjon (KID) utstedt av Statens kartverk benyttes. Ved elektronisk behandling skal kundeidentifikasjon (KID) oppgis sammen med betalingsoppdraget til betalers bank. Betalingsformidlere skal avvise elektroniske betalingsoppdrag for gebyrer der det ikke er oppgitt gyldig kundeidentifikasjon (KID).

Gebyr for bekreftet utskrift av grunnboka som er bestilt gjennom brukere som har avtale med Statens kartverk innkreves etterskuddsvis. Brukeren er ansvarlig som selvskyldner for betalingen av gebyret for slike utskrifter. Antallet utskrifter bestilt på denne måten, skal fremgå av det sentrale edb-system for grunnboka på en måte som tilfredsstiller de krav Riksrevisjonen stiller. Innbetalingen av gebyrene fra bruker til statskassen skjer kvartalsvis. Gebyr for bekreftet utskrift av grunnboken kan ellers innkreves forskuddsvis.

Vedlegg 8 c

- Forskrift om gebyr til Brønnøysundregistrene

§ 4. Gebyr for registrering og tinglysing i Løsøreregisteret

Det betales gebyr med 1 051 kroner ved innsendelse til Løsøreregisteret via Altinn og 1 516 kroner ved innsendelse på en annen måte for

- a) tinglysing av pantedokument, herunder avtale som etter panteloven § 3-22 likestilles med salgspantavtale
- b) tinglysing av avtale om faktoring
- c) tinglysing eller registrering av andre dokumenter.

Det skal ikke betales gebyr for tinglysing, registrering eller anmerkning i Løsøreregisteret av

- a) sletting
- b) melding som domstolen, gjeldsnemnda eller bostyrer foretar i medhold av konkursloven eller panteloven
- c) avgjørelse i medhold av vergemålsloven
- d) utleggsforretning og arrestforretning
- e) avgjørelser i medhold av gjeldsordningsloven.

§ 5. Gebyr for registrering i Foretaksregisteret og utstedelse av kunngjøringer

For registrering av foretak hvor alle eller enkelte deltakere, eiere eller tilsvarende har begrenset ansvar, skal det betales gebyr med 5 570 kroner ved innsendelse til Foretaksregisteret via Altinn og 6 797 kroner ved innsendelse på annen måte.

Andre foretak skal betale gebyr med 2 250 kroner når registreringen sendes via Altinn og 2 832 kroner når den sendes på en annen måte.

Det betales gebyr med 1 440 kroner ved innsendelse via Altinn og 2 832 kroner ved innsendelse på annen måte for kunngjøring av

- a) kreditorvarsel
- b) endring av foretaksnavn
- c) endring av det som er registrert om et foretaks ansvarlige deltakere
- d) fusjonsplan
- e) fisjonsplan
- f) flytteplan
- g) andre tiltak med hjemmel i særlovgivning.

§ 6. Informasjon fra Brønnøysundregistrene

Informasjon fra Brønnøysundregistrene kan gis muntlig, skriftlig eller elektronisk.

Når informasjonen både bestilles og utleveres via registerførerens nettbaserte bestillingsløsning eller via Altinn, er informasjonen gebyrfri. For bestilling og avgivelse på andre måter gjelder bestemmelsene i § 7 til § 13.

Alle kan bestille utskrift av det som er registrert på en entydig betegnet person, registreringsenhet eller motorvogn. Den det bestilles opplysninger om skal identifiseres med navn og fødselsnummer eller organisasjonsnummer. Motorvogn skal identifiseres med registreringsnummer. Kravene til identifikasjon gjelder likevel ikke ved bestilling av oversikt eller informasjon om enheter som er registrert med en eller flere nærmere angitte opplysninger.

Retten til innsyn etter offentleglova gjelder for innsendte opplysninger som ikke er ført i de elektroniske registrene. Det kan kreves gebyr for å levere ut kopier av innsendte dokumenter med vedlegg for å dekke registerførers utgifter ved å levere ut opplysningene.

Registerføreren skal gi offentlige myndigheter som trenger informasjonen for sin myndighetsutøvelse, gratis tilgang til registerinformasjonen. Det samme gjelder for registerinformasjon som trengs for offentlig planleggingsarbeid og lignende. Registerføreren kan fastsette hvordan informasjonen skal gjøres tilgjengelig. Dersom informasjonen ønskes levert på en annen måte enn det som er standard leveringsmåte, kan registerføreren kreve gebyr for å dekke merkostnadene.

§ 7. Særlige regler for informasjon fra Løsøreregisteret

Gebyret for å utstede pantattest og attestert kopi av tinglyst eller registrert dokument fra Løsøreregisteret er 181 kroner.

Kopi av gjeldsordningsavtale kan bare rekvireres av tingretten, namsmenn, offentlig myndighet, skyldneren og dennes ektefelle, kreditorer og andre parter.

Opplysninger om ektepakter tinglyst før Løsøreregisterets ikrafttreden 1. januar 1981 vil ikke fremgå av pantattest og andre utskrifter, og må derfor bestilles særskilt.

Opplysninger om utleggstrekk og forretninger om «intet til utlegg» kan bare gis til advokater, finansinstitusjoner, inkassobyråer, kredittopplysningsbyråer og offentlige myndigheter med taushetsplikt etter forvaltningsloven eller annen lov, jf. tinglysingsloven § 34a tredje ledd. Registerføreren fastsetter gebyret for å utlevere opplysningene. Gebyret skal ikke overstige kostnadene ved å registrere utleggsforretningene, tilrettelegge og utlevere informasjonen.

§ 8. Særlige regler for informasjon fra Enhetsregisteret

Det skal betales et gebyr for informasjon fra Enhetsregisteret med

- a) 120 kroner for registerutskrift uten tilknytning til melding
- b) 241 kroner for kopi av registermelding med vedlegg
- c) 181 kroner for sammenstilling av opplysninger om en persons tilknytning til næringsvirksomhet (rolleoversikt).

Informasjon som bestilleren har krav på etter personvernforordningen artikkel 13 og 14 jf. personopplysningsloven § 1 første ledd, utleveres gebyrfritt.

0 Endret ved forskrift 19 mai 2018 nr. 783 (i kraft 20 juli 2018).

§ 9. Særlige regler for informasjon fra Foretaksregisteret

Det skal betales et gebyr for informasjon fra Foretaksregisteret med 181 kroner for firmaattest uten tilknytning til melding og 241 kroner for kopi av registermelding med vedlegg.

§ 10. Særlige regler for informasjon fra Regnskapsregisteret

Det skal betales et gebyr for informasjon fra Regnskapsregisteret med 241 kroner for kopi av årsregnskap med vedlegg.

§ 11. Særlige regler for informasjon fra Konkursregisteret

Det skal ikke betales gebyr for utskrifter og bekreftelser fra Konkursregisteret.

Det skal betales et gebyr med 181 kroner for utskrift som inneholder opplysninger fra både Konkursregisteret og Løsøreregisteret.

§ 12. Spesialtilpasset registerinformasjon

Det skal betales et gebyr med 424 kroner for spesialtilpasset registerinformasjon fra Brønnøysundregistrene, herunder attester og annen registerinformasjon på engelsk, bekreftelser av historiske opplysninger, og andre særskilte bekreftelser. For sammenstilling av informasjon som krever gjennomgang av flere meldinger, skal det i tillegg betales et gebyr med 60 kroner for hver melding som er grunnlag for sammenstillingen.

§ 13. Utvidet informasjon og tilgang for storbrukere mv.

Brønnøysundregistrene kan etter avtale levere informasjonstjenester utover det som ellers fremgår av forskriften, for eksempel delkopier av registre, uttrekk av spesielle opplysninger, abonnements tjenester og direkte tilgang for storbrukere.

Kredittopplysningsforetak kan abonnere på periodiske utskrifter i elektronisk form som omfatter

- a) tvangsforretninger
- b) frivillige pantsettelser etter panteloven § 3-4, § 3-8, § 3-9, § 3-10, § 3-11, § 3-14, § 3-17 og § 3-22
- c) faktoringavtaler
- d) meldinger om åpning av konkurs eller akkordforhandling, blant annet meldinger om abandonering etter konkursloven § 117b
- e) åpning av gjeldsforhandling og frivillig og tvungen gjeldsordning
- f) avgjørelse i medhold av vergemålsloven
- g) konkursskarantene.

Registerføreren fastsetter gebyrene og betalingsvilkårene for de utvidede informasjonstjenestene som til enhver tid er tilgjengelige. Gebyrene skal bare dekke kostnadene ved å legge til rette og utlevere informasjonen. Registerføreren kan på særskilte vilkår gi gratis tilgang til registerinformasjon for forskning mv.

0 Endret ved forskrift 19 mai 2018 nr. 783 (i kraft 20 juli 2018).

Vedlegg 8 d

- Førerforkortforskriften § 14-2

§ 14-2. Gebyr

For hver teoretisk og hver praktisk prøve betales ett gebyr etter satsene nedenfor. Gebyret er uavhengig av hvor mange klasser prøven gir førerrett for.

Gebyret må betales selv om kandidaten ikke gjennomfører prøven, med mindre prøven er avbestilt senest nest siste virkedag før dato for bestilt prøve. Gebyret må være betalt før ny førerprøve kan bestilles. Selv om fristen for avbestilling er utløpt, kan gebyret for manglende gjennomføring frafalles av Statens vegvesen, dersom det fremlegges helseattest eller dokumentasjon for andre forhold som gjør det rimelig å frafalle gebyret.

Det betales i tillegg gebyr for utstedelse (produksjon) av førerforkort eller kompetansebevis. Det betales ett gebyr for hvert kompetansebevis/førerforkort.

Det skal betales gebyr også når prøve eller produksjon er en følge av pålegg med hjemmel i vegtrafikkloven.

Gebyret betales henholdsvis før prøve og før produksjon.

Gebyrsatsene ved oppmøte hos Statens vegvesen er som følger:

1. Teoretisk prøve	Kr	660,–
2. Praktisk prøve, klasse B, C, CE, C1, C1E, D, DE, D1, D1E	Kr	1140,–
3. Praktisk prøve, klasse A1, A2, A	Kr	1160,–
4. Praktisk prøve, klasse BE, T	Kr	970,–
5. Praktisk prøve, utrykningskompetanse	Kr	1140,–
6. Produksjon av førerforkort/kompetansebevis	Kr	310,–
7. Fotografering	Kr	80,–

Gebyrsatsene ved bruk av selvbetjeningsløsninger er som følger:

1. Teoretisk prøve	Kr	630,–
2. Praktisk prøve, klasse B, C, CE, C1, C1E, D, DE, D1, D1E	Kr	1100,–
3. Praktisk prøve, klasse A1, A2, A	Kr	1120,–
4. Praktisk prøve, klasse BE, T	Kr	930,–
5. Praktisk prøve, utrykningskompetanse	Kr	1100,–
6. Produksjon av førerforkort	Kr	145,–

0 Endret ved forskrifter 11 juni 2004 nr. 887 (i kraft 1 juli 2004), 5 nov 2004 nr. 1448 (i kraft 1 jan 2005), 12 des 2006 nr. 1411 (i kraft 1 jan 2007), 2 sep 2008 nr. 985 (i kraft 10 sep 2008), 22 des 2009 nr. 1766 (i kraft 1 jan 2010), 23 april 2010 nr. 586 (i kraft 1 juli 2010), 16 juni 2010 nr. 894 (i kraft 1 juli 2010), 17 des 2010 nr. 1749 (i kraft 1 jan 2011), 7 des 2011 nr. 1209 (i kraft 1 jan 2012), 11 des 2012 nr. 1235 (i kraft 1 jan 2013), 8 mars 2011 nr. 259 (i kraft 19 jan 2013), 10 des 2013 nr. 1630 (i kraft 1 jan 2014), 5 des 2014 nr. 1545 (i kraft 1 jan 2015), 19 mars 2015 nr. 271 (i kraft 23 mars 2015), 21 des 2015 nr. 1819 (i kraft 1 jan 2016), 15 des 2016 nr. 1648 (i kraft 1 jan 2017), 8 des 2017 nr. 1976 (i kraft 1 jan 2018), 17 des 2018 nr. 2080 (i kraft 1 jan 2019), 10 des 2019 nr. 1722 (i kraft 1 jan 2020), 19 des 2019 nr. 2054 (i kraft 1 jan 2020).

Vedlegg 8 e

- Utlendingsforskriften § 17-10. Lovens § 89. Gebyr

Lovens § 89. Gebyr

§ 17-10. Behandlingsgebyr ved søknad om midlertidig eller permanent oppholdstillatelse eller ved fornyelse av oppholdstillatelse

Ved registrering av en søknad om oppholdstillatelse eller fornyelse av en slik tillatelse betales følgende gebyrer senest samtidig med innleveringen av søknaden:

- a) kr 6 300 i saker om arbeid eller studier mv., jf. lovens § 23 til § 26, men likevel slik at det skal betales
 - 1. kr 4 900 i saker om studenter mv., jf. § 6-19, og forskere med egne midler, jf. § 6-20
 - 2. kr 8 400 i saker om au pair, jf. § 6-25
 - 3. kr 6 300 per arbeidstaker ved gruppetillatelse, jf. § 6-7 og § 6-15
- b) kr 10 500 i saker om familieinnvandring, jf. lovens kapittel 6, men likevel slik at det skal betales kr 2 600 dersom søknad om fornyelse er fremsatt før tillatelsen er utløpt
- c) kr 4 700 ved søknad om permanent oppholdstillatelse, jf. lovens § 62
- d) kr 1 100 i øvrige saker.

Bestemmelsen i første ledd gjelder ikke

- a) søknad som gjelder barn under 18 år,
- b) søknad om beskyttelse eller fornyelse av tillatelse til utlending som er innvilget beskyttelse,
- c) søknad som gjelder ektefelle eller samboer og forsørget barn av utlending tilknyttet diplomatiske eller lønte konsulære stasjoner (representasjoner) i riket, når slikt unntak følger av Norges folkerettslige forpliktelser. Unntaket gjelder også ektefelle eller samboer og forsørget barn av utlending som er hjelpepersonale ved slik stasjon,
- d) søknad som er fremsatt i henhold til § 8-3 og § 8-4 om oppholdstillatelse for utlendinger som antas å være utsatt for menneskehandel,
- e) søknad som gjelder oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag etter lovens § 53,
- f) søknad om tillatelse til å ta arbeid under behandling av søknad om beskyttelse, jf. lovens § 94 og forskriftens § 17-26,
- g) søknad om tillatelse til utlending som skal utføre arbeid i forbindelse med en krisesituasjon, jf. § 6-31,
- h) søknad om tillatelse til utlending som har vernet mot utsendelse etter lovens § 73 som eneste oppholdsgrunnlag, jf. lovens § 74 eller
- i) søknad som gjelder oppholdstillatelse etter kapittel 6 for å delta i Fulbright-programmet, og søknad fra familiemedlemmer som søker familiegjenforening med deltaker i dette programmet.

Utlendingsdirektoratet kan fastsette at det skal kreves gebyr for søknad om tillatelse til å ta arbeid i påvente av utreise, når søknaden fremsettes etter endelig avslag på søknad om beskyttelse.

0 Endret ved forskrift 15 des 2011 nr. 1365 (i kraft 1 jan 2012) som endret ved forskrift 23 des 2011 nr. 1368, endret ved forskrifter 1 april 2012 nr. 303 (i kraft 1 mai 2012), 16 des 2013 nr. 1560 (i kraft 2 jan 2014), 4 des 2014 nr. 1698 (i kraft 1 jan 2015), 31 mars 2016 nr. 335 (i kraft 1 juni 2016), 16 des 2016 nr. 1661 (i kraft 1 jan 2017), 20 des 2017 nr. 2311 (i kraft 1 jan 2018), 11 des 2019 nr. 1709 (i kraft 1 jan 2020). Endres ved forskrift 19 mars 2020 nr. 354 (i kraft 1 april 2020).

Vedlegg 8 f

- Forskrift om gebyr til Luftfartstilsynet kap. VI Sertifikat og skoletillatelser mv.

§ 4. Nærmere om gebyr etter regning

(1) Gebyr etter regning fastsettes på grunnlag av faktisk timeforbruk og direkte utgifter til reise, opphold, diett, materialer mv. som har vært nødvendig for utførelse av myndighetshandlingen. Ved gebyr etter regning benyttes en timesats på kr 1 300 per time.

(2) Luftfartstilsynet kan i særlige tilfeller bestemme at forskudd skal innbetales på søknadstidspunktet eller senere. Forskuddet skal ikke være større enn det totale gebyret som antas å påløpe.

Kapittel VI. Sertifikat og skoletillatelser mv.

§ 34. Generelle bestemmelser om gebyr for luftfartssertifikat mv.

(1) Gebyr for luftfartssertifikat, rettigheter og luftfartsbevis dekker Luftfartstilsynets kostnader til prøver og utstedelse.

(2) For overføring av sertifikat fra en annen EASA medlemsstat betales gebyr kr 3 280. For bytte fra BSL C-sertifikat til Part FCL-sertifikat betales gebyr kr 1 330. For validering av utenlandsk sertifikat for å utøve PPL-rettigheter betales gebyr kr 3 340. For validering av annet utenlandsk sertifikat betales gebyr kr 6 790. For validering av utenlandsk sertifikat for ervervsmessig oppdrag begrenset til 1 års varighet betales gebyr kr 3 340. For bytte av ATPL/CPL/PPL-sertifikat til LAPL betales gebyr kr 610.

(3) For utstedelse av særskilt tillatelse i tilknytning til sertifikat, rettighet, instruktør- eller kontrollantrettighet betales gebyr kr 1 960. Det betales ikke nytt gebyr når særskilt tillatelse utstedes på bakgrunn av en særskilt tillatelse av tidsbegrenset varighet mindre enn 1 år.

§ 35. Gebyr for teoriprøver – piloter

(1) For teoriprøver til trafikkflygersertifikat betales gebyr etter følgende satser:

	CPL	ATPL	IR/EIR/CB-IR
a. teoriprøve, full prøve	7 550	10 870	6 250
b. teoriprøve, enkeltfag/per fag	1 010	1 010	1 010

(2) Det må betales gebyr også for prøve som ikke består eller ikke er gjennomført på grunn av forhold hos kandidaten.

(3) For teoriprøver til privatflygersertifikat betales gebyr etter følgende satser:

	LAPL	PPL
a. Elektronisk teoriprøve, per enkeltfag og forsøk	450	450

§ 36. Gebyr for utstedelse av sertifikat og rettighet etter ferdighetsprøve (skill test) – piloter

(1) For utstedelse av sertifikat og rettighet etter ferdighetsprøve betales gebyr etter følgende satser:

	LAPL	PPL	CPL	ATPL	IR/ (A/H)/EIR/CB-IR
a. første gangs utstedelse av sertifikat	1 570	1 570	5 600	5 600	4 090
b. utstedelse klasserettighet, nye privilegier for LAPL og typerettighet for enmotors stempeldrevet helikopter	1 510	1 510	1 510	1 510	
c. utstedelse typerettighet énpilot/flerpilots operert fly eller helikopter		1 510	3 780	3 780	

(2) Gebyret dekker ikke honorar for kontrollant eller andre kostnader i tilknytning til ferdighetsprøven.

(3) For kombinert prøve betales bare det høyeste gebyret.

§ 37. Gebyr for ferdighetskontroll (rettighetsforlengelse) – piloter

(1) For ferdighetskontroll betales gebyr etter følgende satser:

	<i>PPL</i>	<i>CPL/ATPL</i>
a. ferdighetskontroll (rettighetsforlengelse)	1 460	3 450
b. ferdighetskontroll (rettighetsforlengelse) klasserettighet SEP (land/sea), MEP (land), rettighet for Annex II luftfartøy som ikke inngår i SEP eller MEP rettighet og helikopter som kommer inn under FCL.740.H (a)(3)		1 460
c. for hver ferdighetskontroll (rettighetsforlengelse) per kalenderår ut over de første ferdighetskontrollene som nevnt i bokstav a og b, betales gebyr per ferdighetskontroll	610	610
d. for hver ferdighetskontroll IR (A/H) som ikke inngår i kombinert prøve	610	610

(2) Gebyr for ferdighetskontroll dekker eventuell utstedelse av duplikat, gebyr for mørkeflyging samt øvrig saksarbeid som innebærer utskrift av nytt sertifikat, bevis eller rettighet.

(3) Når Luftfartstilsynet foretar kontroll av timekrav for SEP (land/sea) etter 12-timersregelen, betales gebyr kr 620 i tillegg til gebyr for rettighetsforlengelsen.

(4) For ferdighetskontroll i selskap som har ordning for automatisk overføring av data fra skjema «Report Form on combined OPC/PC» (NF-1044 E) til Luftfartstilsynet, betales gebyr kr 2 000 for første ferdighetskontroll i kalenderåret. For ferdighetskontroller ut over den første i året, betales gebyr etter bestemmelsen i første ledd bokstav c.

§ 38. Gebyr for flytelefonistsertifikat og attestasjon til kabinbesetningsmedlem

(1) For utstedelse av flytelefonistsertifikat RT betales gebyr kr 1 120. For forlengelse, gjenutstedelse eller duplikat av flytelefonistsertifikat RT betales gebyr kr 640.

(2) For utstedelse eller duplikat av attestasjon til kabinbesetningsmedlem betales gebyr kr 620.

§ 39. Gebyr for instruktør- og kontrollantrettighet for piloter

(1) For utstedelse av instruktørbevis for FI, CRI, IRI eller akro, betales gebyr kr 3 150. For forlengelse, gjenutstedelse eller utvidelse betales gebyr kr 2 740.

(2) For utstedelse av instruktørbevis TRI, SFI, MCCI, STI og FTI, betales gebyr kr 4 090. For forlengelse, gjenutstedelse eller utvidelse betales gebyr kr 2 740.

(3) For saksbehandling knyttet til Assessment of Competence og/eller utstedelse av kontrollantbevis, betales gebyr kr 2 290. Når Assessment of Competence gjennomføres av Luftfartstilsynet, betales gebyr kr 5 660. For saksbehandling og utstedelse av autorisasjon til språkkontrollant, betales gebyr kr 1 320.

§ 40. Gebyr for sertifikat eller kompetansebevis til flyteknisk personell

- (1) For sertifikat eller kompetansebevis til flyteknisk personell betales gebyr
- a. kr 6 720 for utstedelse eller utvidelse av Part-66 AML med ny kategori og/eller ny typerettighet eller tilsvarende nasjonal rettighet.
 - b. kr 1 340 for Part 66 vedlikeholdssertifikat uten flytype (Basic AML).
 - c. 1 340 for fornyelse av sertifikat, overføring av sertifikat fra annet EASA medlemsstat eller øvrig saksarbeid som fører til nytt sertifikat, bevis, rettighet eller duplikat.
- (2) Gebyr for teoretisk/praktisk prøve til flyteknikersertifikat dekker ikke utgifter til å fremskaffe luftdyktig og behørig utrustet og bemannet luftfartøy eller syntetisk flygetrener, eller nødvendig verktøy og materialer. Søker må selv sørge for slikt utstyr og betaling for dette. For prøve som avlegges utenfor Norge betales gebyr etter regning, jf. § 4.
- (3) For arbeid med validering som nevnt i [forskrift 7. mai 2015 nr. 488](#) om kontinuerlig luftdyktighet mv., jf. forordning (EU) nr. [1321/2014](#) vedlegg III (Part-66 Subpart A) punkt 66.A.25, betales gebyr etter regning, jf. § 4.

§ 41. Gebyr for sertifikat til flygeledere og flygelederelev og autorisasjonsbevis til AFIS/HFIS-fullmektinger

- (1) For innehaver av sertifikat til flygeleder og flygelederelev påløper årsgebyr kr 1 890. Årsgebyret dekker sertifikatutstedelse og påtegning i sertifikatet ved fornyelse og for nye privilegier.
- (2) For dokumentutstedelse betales gebyr etter følgende satser
- a. kr 7 140 for konvertering av flygeledersertifikat fra EØS-land.
 - b. kr 9 520 for første gangs autorisasjon av AFIS/HFIS-fullmekting.
 - c. kr 680 for duplikat av sertifikat eller autorisasjonsbevis.
- (3) For øvrig saksarbeid som fører til nytt sertifikat, bevis eller ny rettighet og som ikke dekkes av tredje ledd, betales gebyr etter regning, jf. § 4.

§ 42. Gebyr for godkjenning av flylege, flymedisinsk senter og utstedelse av legeattest mv.

- (1) For første gangs godkjenning av flylege, flymedisinsk senter eller allmennlege som utsteder legeattest for LAPL betales gebyr etter regning, jf. § 4. For godkjent flylege påløper årsgebyr kr 5 050 samt et tillegg per gjennomført undersøkelse. For tilsyn med flylege med kontorsted utenfor Norge, betales gebyr etter regning, jf. § 4. For godkjent flymedisinsk senter påløper årsgebyr kr 34 100 samt et tillegg per gjennomført undersøkelse. Tillegget per flymedisinsk undersøkelse er for søknad til klasse 1 og 3 kr 550, for klasse 2, LAPL og AFIS/HFIS kr 430. Tillegget beregnes på bakgrunn av antall gjennomførte flymedisinske undersøkelser i tidsrommet 1. oktober 2019 til og med 30. september 2020. For godkjent allmennlege som utsteder legeattest for LAPL betales et gebyr på kr 600 pr. gjennomført undersøkelse.
- (2) For registrering av opplysninger i forbindelse med legeattest utstedt av flylege utenfor Norge, påløper gebyr kr 1 010. Gebyret faktureres sertifikatnehaver.
- (3) For saksarbeid betales gebyr etter følgende satser:
- a. kr 650 for dispensasjonssøknad i tilknytning til legeattest eller legeerklæring for seilfly, ballong eller AFIS/HFIS-fullmekting
 - b. kr 980 for dispensasjonssøknad i tilknytning til legeattest for mikrofly
 - c. kr 580 for utstedelse av uendret legeattest i gyldighetsperioden
 - d. kr 580 for kopi av enkeltstående saksdokument
 - e. kr 1 140 for kopi av komplett medisinsk saksmappe
 - f. kr 1 590 for saksarbeid ved endring av utstederland (State of Licence Issue).

§ 43. Årsgebyr og gebyr for utdannings- og skoletillatelser mv.

(1) Gebyr for utdannings- og skoletillatelser dekker kostnader ved blant annet gjennomgåelse av dokumentasjon av faginnhold og sammensetning, studieplan og eventuell inspeksjon før godkjenning gis.

(2) For utdannings- og skoletillatelser betales gebyr og årsgebyr etter følgende satser:

Utdannings- og skoletillatelser	Første gangs godkjenning	Årsgebyr
a. Deklarert treningsorganisasjon (DTO)		9 100
b. Nytt utdanningsprogram for DTO	5 270	
c. DTO, tillegg per ekstra undervisningssted		4 890
d. ATO	etter regning, jf. § 4	124 800
e. ATO med godkjenning begrenset til PPL og LAPL	etter regning, jf. § 4, minimumsbeløp 7 000	9 650
f. Nytt utdanningsprogram for ATO	etter regning, jf. § 4	
g. Enkeltstående teoretisk eller praktisk kurs i flytelefoni uten tilknytning til DTO eller ATO	4 670	
h. Godkjenning av bruk av FSTD A/H i undervisningsprogram	etter regning, jf. § 4	etter regning, jf. § 4
i. Treningsorganisasjon for kabinbesetning: godkjenning av hele, eller deler av, utdanningsprogram	etter regning, jf. § 4	59 000
j. Flyteknisk skole. Part-147	etter regning, jf. § 4	124 800
k. Utvidelse, flyteknisk typekurs og faggruppeutdanning. Part-147. Gjelder per flytype eller kategori	etter regning, jf. § 4	
l. Flyteknisk typekurs og faggruppeutdanning. Ikke Part-147. Gjelder per flytype eller kategori	etter regning, jf. § 4	
m. Utdanningsorganisasjon for flygeledere, institusjonell utdanning (basic/rating training)	etter regning, jf. § 4	124 800
n. Utdanningsorganisasjon for flygeledere, enhetstrening og vedlikeholdstrening, per enhet	etter regning, jf. § 4	34 900
o. Utdanningsorganisasjon for AFIS/HFIS, institusjonell utdanning	etter regning, jf. § 4	52 800
p. Utdanningsorganisasjon for AFIS/HFIS, enhets- og vedlikeholdstrening, 1 enhet	etter regning, jf. § 4	22 300
q. Utdanningsorganisasjon for AFIS/HFIS, enhets- og vedlikeholdstrening med 2–4 enheter	etter regning, jf. § 4	56 000
r. Utdanningsorganisasjon for AFIS/HFIS, enhets- og vedlikeholdstrening med 5 enheter eller mer	etter regning, jf. § 4	84 000
s. Godkjenning av særskilte treningsprogram for flygeledere og AFIS/HFIS	7 620	
t. Godkjenning av LAB program for språkstesting (engelsk) for flygeledere og AFIS/HFIS	14 100	

(3) For godkjenning etter andre ledd bokstav e betales gebyr etter regning, jf. § 4, med minimumsbeløp som framgår av tabellen.

(4) For søknad om endring av gjeldende godkjenning til et høyere kvalifikasjonsnivå og/eller nytt område, betales gebyr etter regning, jf. § 4.

(5) For tilsyn med utdanningsorganisasjon som krever reise utenfor Norge, eller reise til annet sted enn organisasjonens faste undervisningssted, betales gebyr etter regning jf. § 4.

§ 44. Årsgebyr og gebyr for godkjenning av FSTD kategori FFS, FTD eller FNPT

(1) Årsgebyr godkjent FSTD dekker blant annet kostnader ved gjennomføring av årlig evaluering, samt gjennomgang og godkjenning av dokumentasjon.

(2) For initiell godkjenning av flysimulator FSTD betales gebyr etter regning, jf. § 4.

(3) For godkjent FSTD kategori FFS eller FTD betales årsgebyr kr 90 900 per enhet. For godkjent FSTD kategori FNPT betales årsgebyr kr 80 000 for hovedenheten og kr 27 800 per variant av denne, forutsatt at inspeksjonen gjøres samlet. Hvis inspeksjon av variant ikke gjøres sammen med hovedenheten, påløper gebyr etter regning for varianten, jf. § 4.